

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ

24

YASAMA YILI

2

SIRA SAYISI: 279

Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu
Tasarısı ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
Raporu
(1/589)

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

• Kanun Tasarıları Yenileme Tezkeresi ve Listesi	4
• 1/589 Esas Numaralı Tasarının	
- TBMM Başkanlığına Sunuş Yazısı	5
- Genel Gerekçesi	5
- Madde Gerekçeleri	7
• Alt Komisyon Raporu	10
• Muhalefet Şerhleri	15
• Alt Komisyon Raporuna Ek Metin	29
• Alt Komisyon Metni	41
• Alt Komisyon Metnine Ekli Listeler	52
• İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu	53
• Muhalefet Şerhleri	63
• Tasarı Metni	76
• İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun Kabul Ettiği Metin	86
• Tasarı Metnine Ekli Listeler	97
• İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun Kabul Ettiği Metne Ekli Listeler	98

T.C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar
Genel Müdürlüğü
Sayı: B.02.0.KKG/101-30/1054

5/3/2012

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Önceki yasama döneminde hazırlanıp Başkanlığınıza sunulan ve İçtüzüğü'nün 77 nci maddesi uyarınca hükümsüz sayılan ekli listede adları belirtilen kanun tasarılarının yenilenmesi Bakanlar Kurulu'nca uygun görülmüştür.

Gereğini arz ederim.

Recep Tayyip Erdoğan
Başbakan

LİSTE

<u>Esas No.</u>	<u>Hükümsüz Sayılan Kanun Tasarılarının Adı :</u>
1/643	Afet Sigortaları Kanunu Tasarısı
1/777	Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı
1/804	Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı
1/924	Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı

T.C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar
Genel Müdürlüğü
Sayı: B.02.0.KKG.0.10/101-1712/370

28/01/2010

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Başkanlığımıza arzı Bakanlar Kurulu’nca 18/5/2009 tarihinde kararlaştırılan “Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı” ile gerekçesi ilişikte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Recep Tayyip Erdoğan
Başbakan

HAVALE EDİLDİĞİ KOMİSYONLAR (1/589)	
ESAS	İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
TALİ	Anayasa Komisyonu Plan ve Bütçe Komisyonu

GENEL GEREKÇE

Ulusal insan hakları kurumları, genel anlamda, insan haklarını korumak ve geliştirmek amacıyla devletler tarafından kurulan resmi kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Kavramın ortaya çıkışı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ve Birleşmiş Milletler teşkilatının kuruluş çalışmalarına kadar gitmektedir. Bununla beraber, bu kurumlar 1970’ler ve özellikle de Soğuk Savaşın sona erdiği 1990’lardan sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu konuda yaşanan gelişmeler Birleşmiş Milletlerce de teşvik edilmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 20/12/1993 tarihinde kabul ettiği 48/134 sayılı Kararla, üye ülkeler bu kurumları kurmaya ya da mevcut kurumlarını güçlendirmeye davet edilmiştir. Anılan kararın ekinde, "Paris Prensipleri" olarak da bilinen, ulusal insan hakları kurumlarının statülerine ilişkin ilkeler yer almaktadır.

Ulusal insan hakları kurumlarına ilişkin temel standartları ve genel çerçeveyi belirleyen Paris Prensiplerine göre;

a) Ulusal kurumlar asgari kanun değerinde bir resmi işlemle kurulmalı ve mümkün olduğunca geniş yetki ve görevlerle donatılmalıdır.

b) Ulusal kurumlar bu çerçevede özellikle insan hakları alanında incelemeler ve araştırmalar yapma, raporlar hazırlama, görüş bildirme, tavsiye ve önerilerde bulunma, bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirme konularında görevlendirilmelidirler.

c) Ulusal kurumlarda, toplumsal kesimlerin ve insan haklarının korunması ve geliştirilmesi alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının çoğulcu temsiline imkan tanınmalıdır.

d) Ulusal kurumlar, görevlerini bağımsız bir şekilde yerine getirebilmeleri için yeterli mali kaynaklara ve personele sahip kılınmalıdır.

e) Bunlara ek olarak, zorunlu olmamakla birlikte, ulusal kurumlara insan hakları ihlali iddialarına ilişkin başvuruları alma ve inceleme görev ve yetkisi de verilebilir.

Dünyadaki ulusal insan hakları kurumlarının akredite olduğu İnsan Hakları Ulusal Kurumları Uluslararası Koordinasyon Komitesi (ICC), ulusal insan hakları kurumlarını Paris Prensiplerine uygunluklarına göre derecelendirmektedir.

Ulusal insan hakları kurumlarına ilişkin Birleşmiş Milletler Kararı, tavsiye niteliği taşımakta ve bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, birçok uluslararası sözleşme başta olmak üzere çeşitli uluslararası belgelerde giderek artan bir sıklıkla anılan ilkelere atıfta bulunmaktadır. İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin işkence ve kötü muameleyle mücadele için bağımsız ulusal denetim mekanizmaları kurulmasını öngören ihtiyari protokolü (OPCAT) ve Avrupa Birliğinin toplumsal yaşamda ırk ayrımcılığıyla mücadele edecek bağımsız komisyonlar kurulmasını öngören 2000/43/EC sayılı Irk Eşitliği Direktifi, bu belgelere verilecek örnekler arasındadır.

Paris Prensipleri insan hakları ulusal kurumlarına ilişkin genel ilkeleri belirlemekle birlikte, bu konuda ülkelerin uygulayacağı belirli bir model içermemekte, bu ilkeler doğrultusunda ulusal düzeyde kendi ihtiyaçlarına ve özelliklerine en uygun yapılanmayı seçmenin her devletin kendi hakkı olduğunu öngörmektedir. Avrupa'daki uygulamalara bakıldığında, Danimarka ve Almanya'da insan hakları alanında eğitim ve araştırma ağırlıklı Enstitü niteliğinde, Fransa ve Yunanistan'da geniş katılımlı, hükümet ve parlamentoya insan haklarıyla ilgili konularda görüşler sunan danışma kurulu ya da komisyonu niteliğinde ulusal kurumlar göze çarpmaktadır.

İnsan hakları alanındaki kurumsallaşma çalışmaları, dünyadaki gelişmelere paralel biçimde, ülkemizde de ivmesi giderek artan bir seyir izlemiştir. 90'lı yıllarla birlikte TBMM'de bir İnsan Hakları İnceleme Komisyonunun kurulmasını ve hükümet içerisinde bir devlet bakanının insan haklarından sorumlu olarak görevlendirilmesini, Adalet, İçişleri ve Dışişleri bakanlıkları başta olmak üzere çeşitli bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde insan hakları birimlerinin kurulması takip etmiştir. Bu süreç 2000'li yıllara girilmesi ile yeni bir ivme kazanmış, önce yurt genelinde tüm il ve ilçelere yayılan ve sivil toplum ağırlıklı bir yapıya sahip bulunan "İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları" oluşturulmuş, 4643 sayılı Kanunla da İnsan Hakları Üst Kurulu, İnsan Hakları Danışma Kurulu, İnsan Hakları İhlali İddialarını İnceleme Heyetleri ve Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı kurulmuştur.

Ülkemizde yukarıda kısaca anlatıldığı üzere, yaygın bir insan hakları kurumsallaşmasının mevcudiyetine rağmen Paris Prensiplerine uygun bir yapılanmanın eksikliği, çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından ulusal düzeyde ve AB ilerleme raporları başta olmak üzere uluslararası düzeyde eleştiri konusu yapılmaktadır.

Bu hususlar göz önünde bulundurularak hazırlanan Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı ile BM Paris Prensipleri ile uyumlu bir insan hakları teşkilatı kurulması amaçlanmaktadır. Tasarı ile kurulması öngörülen Kurum, genel olarak insan haklarını korumak ve geliştirmeye yönelik çalışmalarda bulunmak, bu çerçevede inceleme ve araştırmalar yapmak; raporlar hazırlamak, görüş, tavsiye ve önerilerde bulunmak, bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirmek ve insan hakları ihlali iddialarını incelemek ve araştırmakla görevli olacaktır.

Kamu tüzel kişiliğini, idari ve mali özerkliği haiz Kurumun, Türkiye İnsan Hakları Kurulu ve buna bağlı bir teşkilattan oluşması öngörülmektedir. Kurumun karar organı olan Türkiye İnsan Hakları Kurulu, biri Başkan, biri İkinci Başkan olmak üzere toplam onbir kişiden oluşmaktadır. Başkan, İkinci Başkan ve üyeler Bakanlar Kurulunca seçilmektedir. Üyelik yarı zamanlı bir görev olarak düzenlenmiştir. Kurulun asgari ayda bir toplanması, üyelere de fiilen görev yaptıkları gün sayısına göre huzur hakkı ödemesinde bulunulması öngörülmüştür.

Kurum görevlerinin gerektirdiği asli ve sürekli hizmetler, insan hakları uzmanları ve uzman yardımcıları ile ihtiyaca göre belirlenecek diğer meslek personeli ve idari personel eliyle görülecektir. İnsan hakları uzmanlığı bir kariyer meslek olarak düzenlenmiştir. Ayrıca Kurumun sözleşmeli personel istihdam edebilmesi ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarındaki personeli geçici olarak görevlendirebilmesine imkân tanınmıştır.

Tasarının ülkemizin insan hakları standartlarının yükseltilmesi çabalarına önemli katkılar sağlayacağına inanılmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Madde ile Kanunun amacı ve kapsamı belirtilmekte, tekrarların önlenmesi amacıyla Kanunda sıkça geçen bazı terimler tanımlanmaktadır. Kurumun, dolayısıyla da Kanunun temel amacı insan haklarının korunması ve geliştirilmesi doğrultusunda çalışmalar yapmaktır. Böylece, Paris Prensiplerinin ulusal insan hakları kurumlarının mümkün olabilecek en geniş görev ve yetkilerle donatılması gerektiği şeklindeki ilkesine uyum sağlanmıştır. Bu maddede "insan haklarını korumak ve geliştirmek amacıyla çalışmalar yapmak" şeklinde çok genel olarak ifade edilen görev ve yetkiler, 2 nci, 4 üncü, 5 inci, 6 ncı ve 7 nci maddelerde daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmektedir.

Madde 2- Madde ile Türkiye İnsan Hakları Kurumunun kuruluşu ve görevleri düzenlenmekte ve statüsü belirlenmektedir. Paris Prensipleri gereğince ulusal kurumlar; yeterli malî kaynaklara, kendi personel ve tesislerine sahip, bağımsız kurumlar olmalıdır. Bu çerçevede, Türkiye İnsan Hakları Kurumunun, Paris Prensiplerinin öngördüğü bu hususiyetlere sahip olabilmesi için kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve malî özerkliğe sahip bir kurum olması öngörülmüştür. Kurum, görev ve yetkilerini kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak kullanacaktır. Bu bağlamda, görev alanına giren konularla ilgili olarak hiçbir organ, makam, merci veya kişinin Kurula emir ve talimat veremeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı öngörülmüştür.

Paris Prensipleri gereğince ulusal kurumlar gerektiğinde yerel ve bölgesel birimler kurabileceklerdir. Bu çerçevede, Kuruma yurt içinde ve dışında büro açma imkânı tanınmaktadır.

Paris Prensipleri, ulusal insan hakları kurumlarına, insan haklarının geliştirilmesi ve korunması konularında mümkün olduğunca geniş bir görev alanı verilmesini öngörmektedir. Bu çerçevede, Kurumun temel görevi, 1 inci maddede insan haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmak olarak belirlenmiştir. Kurumun bu temel ve aslı görevi 2 nci maddede ayrıntılandırılmıştır. Buna göre Kurumun görev ve yetkileri şunlardır:

- İnsan hakları alanındaki gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek,
- Sorunların çözüme kavuşturulması doğrultusunda çalışmalar yapmak,
- Şikâyet ve başvuruları incelemek, araştırmak ve sonuçlarını takip etmek,
- İnsan haklarının korunmasına, geliştirilmesine ve ihlallerin önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak.

Ayrıca, Kurumun kamuoyunu bilgilendirmesine, yöneticilerinin sorumluluklarına, kadroların kullanımına, idarî düzenleme yapma yetkisine, gelirlerine ve hizmet satın alınmasına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Madde 3- Madde ile Kurumun karar organı olan Türkiye İnsan Hakları Kurulunun oluşumu düzenlenmektedir. Kurul, Başkan ve İkinci Başkan dâhil onbir üyeden oluşmakta, Başkan, İkinci Başkan ve üyeler Bakanlar Kurulunca seçilmektedir. Paris Prensipleri gereğince, ulusal insan hakları kurumlarının insan hakları alanında faaliyet gösteren siyasi, sosyal ve sivil toplum güçlerinin temsilcileri ile etkili işbirliğini sağlayacak yetkilere sahip bulunması ya da bu temsilcilere kurumda yer verilmesi gerekmektedir. Bu amaçla maddeye, üye seçimlerinde ilgili sivil toplum, sosyal ve mesleki kuruluşların, düşünce akımlarının, üniversitelerin, uzmanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterileceği hükmü konulmuştur. Bu hüküm, insan hakları alanında faaliyet gösteren kişi, kurum ve kuruluşlarla en az üç ayda bir düzenli istişarelerde bulunulmasını öngören 7 nci madde ile birlikte ele alındığında, Paris Prensiplerinin öngördüğü çoğulculuk şartı da sağlanmış olmaktadır.

Kurumun çalışmalarını dış etkilere uzak bir şekilde sürdürebilmesi için, karar organı olan Kurul üyelerinin bir takım güvencelere sahip olması gerekmektedir. Madde ile üyelerin görevlerinin hangi hallerde sona ereceği ve üyeliklerinin düşeceği açıkça belirlenmiştir. Maddede sayılan durumlar haricinde herhangi bir üyenin görevine son verilemeyecek ve üyeliği düşmeyecektir. Bunun yanında, yine üyelerin bağımsız hareket edebilmelerini - güvence altına almak maksadıyla, Kurula üye olmadan önce kamu görevi yürüten üyelerin görevlerinin sona ermesiyle birlikte kurumlarına dönüşü, Kurumda geçirdikleri sürelerin özlük haklarıyla ilgili olarak değerlendirilmesi de madde kapsamında düzenlenmektedir.

Madde ile ayrıca Başkan ve Kurul üyelerinin mal bildiriminde bulunmaları ve görev nedeniyle edinilen bilgilerin gizliliğine ilişkin hususlar düzenlenmektedir.

Madde 4- Madde ile Kurumun karar organı olan Kurulun görev ve yetkileri ile çalışma esasları düzenlenmektedir.

Madde 5- Madde ile Kurumun teşkilatı ile Başkanın görev ve yetkileri düzenlenmektedir. Kurum teşkilatı, Kurul ve Başkanlıktan oluşmaktadır. Başkanlık ise başkan yardımcısı, hizmet birimleri ve çalışma gruplarından oluşmaktadır.

Madde 6- Madde ile Kurumun hizmet birimleri ile bunların görev ve yetkileri belirlenmektedir. Kurumda dokuz adet hizmet biriminin oluşturulması öngörülmektedir.

Madde 7- Madde ile Kuruma yapılacak başvuruların incelenmesine ilişkin usûl ve esasların, Kurumun çıkaracağı bir yönetmelikle belirlenmesi öngörülmektedir. Böylece, bir kanun değişikliğine gerek duyulmaksızın, başvuru alınabilmesine ilişkin usûl ve esaslar, günün ihtiyaçları doğrultusunda daha hızlı bir şekilde revize edilebilecektir.

Maddede, Kuruma kanunla verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlayacak yetkiler düzenlenmektedir. Kurum, yetkili personeli vasıtasıyla, görevleri çerçevesinde tüm kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden ilgili bilgi ve belgeleri istemeye, incelemeye ve bunların örneklerini almaya, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi almaya, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerleri ziyaret etmeye ve buralarda inceleme yapmaya, gerekli tutanakları düzenlemeye yetkilidir.

Diğer taraftan, Kurumun görev ve yetki alanına giren konularda yerinde inceleme ve araştırma yapmak üzere, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin ve kişilerin katılımıyla heyetler oluşturulabilecektir.

En az üç ayda bir gerçekleştirilecek düzenli istişarelerle, Kurumun insan hakları alanında çalışan kişi, kurum ve kuruluşlarla, özellikle de sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerle karşılıklı ve sürekli iletişim kurması amaçlanmaktadır.

Madde 8- Madde ile Kurum personeli ile personelin özlük hakları düzenlenmektedir. Maddede ayrıca kariyer meslek olarak öngörülen insan hakları uzmanlığı ve uzman yardımcılığına ilişkin esas ve usûller, bu çerçevede insan hakları uzmanı ve uzman yardımcılarında aranılacak nitelikler ve mesleğe girişlerine ilişkin hususlar, sözleşmeli ve geçici personel istihdamı, Başkan ve üyelere yapılacak ödemeler ile yargılanmalarına ilişkin hükümlere yer verilmektedir.

Madde 9- Madde ile Kurum ve Kurum personeline ilişkin ibareler ilgili kanunlara işlenmektedir. İnsan Hakları Başkanlığı ile İnsan Hakları Üst Kurulu, İnsan Hakları Danışma Kurulu ve İnsan Hakları İhlali İddialarını İnceleme Heyetleri lağvedilmektedir. Ayrıca Kurum kadroları belirlenmektedir.

Geçici Madde 1- Geçiş hükümlerini ihtiva eden geçici 1 inci maddede, Kurumun ilk Başkan ve üyelerinin görev süreleri ve Kurum kadrolarına yapılacak atamalar düzenlenmekte, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı tarafından kullanılan taşınır ve taşınmazların Kuruma devri öngörülmekte ve diğer geçici hükümlere yer verilmektedir.

Madde 10- Yürürlük maddesidir.

Madde 11- Yürütme maddesidir.

Alt Komisyon Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

4/6/2012

Esas No: 1/589

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Bakanlar Kurulunca 28/1/2010 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan, ancak milletvekili genel seçimleri nedeniyle 23 üncü Dönemin sona ermesi üzerine İçtüzüğü'nün 77 nci maddesi uyarınca hükümsüz sayılan ve 24 üncü Dönemde 61 inci Hükümet tarafından yenilenerek, yenilendiği 5/3/2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilen ve Başkanlıkça 15/3/2012 tarihinde tali komisyon olarak Plan ve Bütçe Komisyonu ile Anayasa Komisyonuna, esas komisyon olarak da Komisyonumuza havale edilen 1/589 esas numaralı "Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı", Komisyonumuzun 5/4/2012 tarihinde; Hükümeti temsilen Başbakan Yardımcısı Beşir ATALAY ile Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcilerinin katılımıyla yaptığı 8 inci Toplantısında görüşülmeye başlanmıştır.

Tasarının geneli üzerindeki görüşmelere başlamadan önce, verilen bir önerge doğrultusunda, Tasarının daha ayrıntılı bir şekilde incelenebilmesini teminen bir Alt Komisyon kurulmasına ve Alt Komisyon çalışmalarını müteakiben görüşmelere devam edilmesine karar verilmiştir.

Alt Komisyon; 11/4/2012, 18/4/2012, 25/4/2012, 2/5/2012, 23/5/2012 ve 24/5/2012 tarihlerinde Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile Hacettepe Üniversitesi, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Türkiye Barolar Birliği, Ankara Barosu, Diyarbakır Barosu, İzmir Barosu, İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, Mazlum-der, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı temsilcilerinin yanı sıra bu alanda temayüz etmiş akademisyen ve uzmanlardan Baskın ORAN, İoanna KUÇURADİ, Vahit BIÇAK, Kerem ALTIPARMAK, Yılmaz ENSAROLU ve Şanar YURDATAPAN'ın katılımıyla yapmış olduğu kapsamlı görüşmeler sonucunda, Komisyonunda yapılan değerlendirmeleri de dikkate alarak çalışmalarını tamamlamıştır.

Alt Komisyonunda; ilgili sivil toplum kuruluşları temsilcileri:

- Ülkemizin demokratikleşmesi bakımından önemli fonksiyonlar üstlenebilme potansiyeline sahip olduğu düşünülen Türkiye İnsan Hakları Kurumunun hem ülkemizin taraf olduğu Birleşmiş Milletler belgelerinde tavsiye edilen bir gereklilik ve hem de Avrupa Birliği üyeliği sürecinde "Katılım Ortaklığı Belgesi" ve "İlerleme Raporları"nda da belirtilen Türkiye'nin yerine getirmesi gereken bir yükümlülüğü olduğu,

- Ulusal insan hakları kurumunun oluşturulması süreçlerine, sivil topluma ait tüm sosyal güçlerin çoğulcu temsiline ve katılımına açık olacak şekilde düzenlenmesinin oluşturularak kurumun etkinliğine büyük katkı sağlayacağı,

- İnsan haklarının en büyük ihlalcisinin devletler ve hükümetler olduğu, dolayısıyla ihlalleri önlemeye, hakları korumaya yönelik olarak oluşturulacak bir kurumun da, yönetim hiyerarşisinden bağımsız olması gerektiği,

- Paris İlkeleri her ne kadar "var olan kurum/ların" ulusal kurum olarak belirlenebilmesine olanak tanımakta ise de bunun, bir devlet kurumunun isminin değiştirilerek Paris İlkeleri'ne uygun bir kurumun addedilmesi anlamına gelmeyeceği,

- Kurum başkanının, ikinci başkanın ve üyelerin seçiminin Bakanlar Kurulu'na bırakılması, bu kişilerin ve kurul üyelerinin seçiminde bağımsızlıklarını güvence altına alınması noktasında somut kriterlerin öngörülmesi gerektiği,

- Sivil toplum kuruluşlarının, akademisyenlerin ve meslek örgütlerinin dahil olduğu geniş katımlı bir aday belirleme sürecinin sonunda İnsan Hakları Kurulu üyelerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından nitelikli çoğunluk ile seçilmesinde Kurumun bağımsızlığının pekiştirilmesine büyük katkı sağlayacağı, bu anlamda Kurumun ilişkisi yürütme ile değil TBMM ile olmasının büyük önem arz ettiği,

- Pek çok ülkedeki gibi görev sırasında ya da görev nedeniyle yapılmış olan eylemler ve işlemler nedeniyle başkan, üyeler ve çalışanlar hakkında soruşturma ve dava açılmaması anlamına gelen dokunulmazlık güvencesinin Türkiye İnsan Hakları Kurumu başkanı, üyeleri ve çalışanlarına da tanınması gerektiği,

- Paris İlkeleri'ne göre oluşturulacak ulusal kurumun mali bağımsızlığı ile işlevsel bağımsızlığı arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu, bu itibarla Kurumun sahip olacağı finansal özerkliğin hangi düzeyde olacağının açıklığa kavuşturulmasının Kurumun etkili faaliyet yürütebilmesinin bir gereği olduğu,

- Kurula üye olarak atanan kişiler arasından Kurulun kendi başkanını seçmesinin, birbirlerine olan güven ve saygınlığı artırmanın yanı sıra Kurul üyeleri arasındaki işbirliğinin, görev ve yetki paylaşımının belirlenmesine de büyük katkı sağlayacağı,

- İnsan hakları alanında çalışmanın ve mücadele etmenin doğası gereği, farklı mesleki arka planlara ve disiplinlere sahip uzmanların birlikte çalışmasını gerektirdiği, dolayısıyla üyelik için gerekli kriterlerin Kurulu hantallığa düşürmeyecek biçimde genişletilerek insan hakları savunucularının da kapsama dahil edilmesi gerektiği,

- Karar verme organı içinde yer alanların, Paris İlkelerine göre çoğulculuk ilkesine uygun bir biçimde oluşturulması bakımından farklı toplumsal grupların ve sivil toplumun temsilinin güvence altına alınması gerektiği,

- Tasarı ile Kuruma geniş bir yetki alanı sunulmuş olmakla birlikte bu yetki alanının Paris İlkeleri'nde öngörülenin aksine spesifik ve ayrıntılı olarak belirlenmediği,

- Kuruma başvuran ya da bilgi veren kişilerin bu başvurularından dolayı herhangi bir zarara dair güvencenin olmamasının da Kurumun "önleme" işlevini yerine getirmesinde sakıncalı durumlar yaratabileceği, bu bağlamda önleyicilik işlevinin yerine getirilmesine yönelik Tasarıda herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği,

- Tasarının BM İşkenceye Karşı Sözleşmeye Ek Protokolü'nün (Seçmeli Protokol) öngördüğü nitelikte bağımsız, işlevli ve etkin bir önleme mekanizmasının oluşturulmasına izin vermediği,

- Tasarı Kuruma olabildiğince geniş bir görev alanı vermekle birlikte, oluşum ve yetkileri belirsiz bıraktığı için bu geniş yetki alanının işlevsiz kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalabileceği,

- İşkence ve kötü muameleyi önlemek üzere oluşturulacak bağımsız önleme mekanizmasının sadece emniyet ve jandarma birimlerini değil; sivil cezaevleri, askeri cezaevleri, askeri disiplin koğuşları, askeri üslerde bulunan güvenlik birimleri, sığınmacı ve mültecilerin tutulduğu birimler, hastanelerin kapalı tedavi birimleri, yatılı okullar, yetiştirme yurtları gibi kişilerin kendi iradeleri ile ya da iradeleri dışında konuldukları ancak kendi iradeleriyle ayrılmalarına izin verilmeyen her türlü mekân ve koşulları denetlemesine imkan sağlanması gerektiği,

- İnsan hakkı ihlallerini inceleyebilmek için diğer çalışma alanlarında olduğu gibi bu Kurumun, şahitleri huzuruna getirmeye zorlama, delil toplamak için aldığı kararları uygulamayanlara yaptırım uygulama, kamuda bulunanlar dahil her türlü bilgi ve belgeye ulaşma; infaz, cezaevi, karakol gibi kişi hürriyetinin kısıtlanmadığı yerleri sınırsız denetleme, keşif yapma, bilirkişi atama yetkileri ile donatılması gerektiği,

- Paris İlkelerine göre ulusal kurum, etkinliklerinin sorunsuzca sürdürülmesini sağlayacak elverişli bir altyapıya, özellikle nitelikli ve yeterli personele sahip olması gerektiği, bu bağlamda Tasarı ile öngörülen uzman personel sayısının Kurumun faaliyetlerini gerçekleştirmekte yetersiz kalacağı,

şeklindeki konularda görüş ve değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Bu görüşmeleri müteakip Alt Komisyon üyeleri ve Başbakanlık temsilcileri tarafından tamamlayıcı açıklamalarda bulunulmuştur. Bu görüşmelerden sonra verilen bir önerge doğrultusunda 23 üncü Yasama Döneminde 611 Sıra Sayısı olarak basılan Anayasa Komisyonu tarafından kabul edilen Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı metninin Alt Komisyon görüşmelerine esas alınmasına karar verilmiştir. Alt Komisyonumuzda yapılan görüşmelerin ve değişikliklerin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla Anayasa Komisyonunun söz konusu metni Alt Komisyon raporumuza eklenmiştir.

Tasarının;

- 1, 2 ve 3 üncü maddeleri; aynen,

- 4 üncü maddesi; Kurumun işkence ve kötü muamele ile mücadele etmesini ve bu amaçla eğitim faaliyetlerini yürütmesini teminen (1) numaralı fıkrasının değiştirilmesi ve Kurumun görevi esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi halinde genel hükümlere göre işlem yapılabilmesi için gerekli gördüğünde ihbar veya şikâyetle bulunabilmesini teminen yeni bir hükmün (2) numaralı fıkra olarak eklenmesi suretiyle,

- 5 inci maddesi; Kurula Başkan ve üye olabilmek için Türk Vatandaşı olmak, kamu haklarından mahrum bulunmamak, Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak, askerlik ile ilişkisi bulunmamak ve 657 sayılı Kanunun 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel olabilecek akıl hastalığı bulunmamak şartlarının da aranmasını teminen (2) numaralı fıkraya yeni a, b, c, ç ve d bentlerinin eklenmesi, takip eden bentlerin teselsül ettirilmesi ve anlatıma açıklık kazandırılması amacıyla (6) numaralı fıkranın redaksiyona tabi tutulması suretiyle,

- 6 ncı maddesi; aynen,
- 7 nci maddesi; (1) numaralı fıkrasının h) bendine "Kurumun stratejik planı" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve performans programları" ibresinin eklenmesi suretiyle,
- 8 inci ve 9 uncu maddeleri; aynen,
- 10 uncu madde; (1) numaralı fıkrasında yer alan "performans ölçütlerine" ibaresinin "performans programına" ve (2) numaralı fıkrasının h) bendinde yer alan "performans ölçütlerini" ibaresinin "performans programını hazırlamak," şeklinde değiştirilmesi suretiyle,
- 11 inci maddesi; (1) numaralı fıkrasının c) bendinin ikinci alt bendi 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre hukuk birimlerine verilen görevleri yapılmasını teminen değiştirilmesi, ğ) bendinde yer alan "Yönetim Hizmetleri Birimi;" ibaresinin ise "İnsan Kaynakları ve Destek Birimi;" şeklinde değiştirilmesi suretiyle,
- 12 nci ve 13 üncü maddeleri; aynen,
- 14 üncü maddesi; Kurumun 4 üncü maddede sayılan görev ve yetkilere ilişkin olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunu yılda en az bir defa bilgilendirmesini teminen yeni bir hükmün (2) numaralı fıkra olarak eklenmesi suretiyle,
- 15 inci maddesi; Kurum personelinin 657 sayılı Kanuna tabi olmasını ve Başkan tarafından birimlerin eş güdümü için görevlendirilecek İnsan Hakları Uzmanlarına kadroları için öngörülen ücret göstergesinin yüzde on artırımlı olarak ödenmesini teminen (1) numaralı fıkrasının yeniden düzenlenmesi suretiyle,
- 16 ncı maddesi; 657 sayılı Kanunun ek 41 inci maddesinin yedinci fıkrasında uzman yardımcılarının mesleğe alınmaları, yarışma sınavı, tez hazırlama ve yeterlik sınavlarına ilişkin olarak yer verilen hükümlerin, 657 sayılı Kanunun 36 ncı maddesinde anılan uzman ve uzman yardımcılarının merkez teşkilatına ait kadrolarda bulunanlar hakkında da uygulanmasından dolayı ayrıntılı bir düzenlemeye ihtiyaç olmaması ve kariyer uzmanlarının mesleğe alınmaları ve diğer hususlara ilişkin konularda uygulama birliğinin sağlanmasını teminen maddenin yeniden düzenlenmesi suretiyle,
- 17, 18, 19, 20 ve 21 inci maddeleri; aynen,
- 22 nci madde; 666 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 657 sayılı Kanunda ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede yapılan düzenlemelere paralelliğin sağlanması amacıyla (1) numaralı fıkrasının a) bendinde yer alan "Kadının Statüsü Uzman Yardımcıları," ibaresinin "Aile ve Sosyal Politikalar Uzman Yardımcıları," "Kadının Statüsü Uzmanlığına," ibaresinin ise "Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlığına," şeklinde, b) bendinde yer alan "bendinin" ibaresinin "kısımının", "(i) alt bendine "Kadının Statüsü Uzmanları," ibaresinin ise "(ğ) bendine "İhracatı Geliştirme Uzmanları," şeklinde, c) bendinde yer alan "(h) bendine "Kadının Statüsü uzmanları," ibaresinin "(g) bendine "Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanları," şeklinde; (2) numaralı fıkrasında yer alan "ek 3 üncü" ibaresinin "ek 10 uncu", "Çevre ve Orman Bakanlığı," ibaresinin ise "sosyal güvenlik kurumları," şeklinde; (3) numaralı fıkrasında yer alan "(39) Türkiye İnsan Hakları Kurumu" ibaresinin "(45) Türkiye İnsan Hakları Kurumu" şeklinde; (5) numaralı fıkrası ile metne ekli (2) sayılı listede "GİH" şeklinde ihdası öngörülen "kütüphaneci" unvanlı kadroların hizmet sınıfının "TH" olarak değiştirilmesi suretiyle,

- Geçici 1 inci maddesi; (8) numaralı fıkrasında yer alan 2011 yılı Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanununa yapılan atıfların 2012 yılı Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanununa yapılmasını teminen değiştirilmesi ve 662 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 77 nci maddesi ile 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesinde yapılan değişiklik ile kamu kurum ve kuruluşları için yılda iki kez kadro değişikliği yapılmasına imkan sağlandığından dolayı (10) numaralı fıkrasının metinden çıkarılması ve takip eden fıkraların teselsül ettirilmesi suretiyle;

- Yürürlük ve yürütmeye ilişkin 23 üncü ve 24 üncü maddeleri; aynen, kabul edilmiştir.

Ayrıca, Alt komisyonda; Tasarının 18 inci maddesi görüşülürken, başkan ve üyelerin görevleri ile ilgili edinmiş oldukları bilgi ve sırları belirli bir süre açıklamama yükümlülüğü şeklinde bir düzenlemeye yer verilmesi hususu gündeme getirilmiş, ancak, bahse konu hususun İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunda değerlendirilmesine karar verilmiştir.

Alt Komisyonca kabul edilen metin ve listeler ekte sunulmuştur.

Raporumuz, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna sunulmak üzere saygı ile arz olunur.

Başkan	Üye	Üye
<i>Hamza Dağ</i>	<i>Mehmet Kerim Yıldız</i>	<i>Mehmet Naci Bostancı</i>
İzmir	Ağrı	Amasya
Üye	Üye	Üye
<i>Levent Gök</i>	<i>Atila Kaya</i>	<i>Ahmet Salih Dal</i>
Ankara	İstanbul	Kilis
(Muhalefet şerhim vardır)	(Muhalefim)	
	Üye	
	<i>Ertuğrul Kürkcü</i>	
	Mersin	
	(Muhalefet şerhim vardır)	

MUHALEFET ŞERHİ

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI KURUMU KANUN TASARISI'NIN TÜMÜNE KARŞI İTİRAZLARIMIZ

Türkiye’de insan hakları alanı hep sorunlu olmuştur. Avrupa Birliği sürecinde, İnsan Hakları Kurumu kurmak amacıyla dönemin Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Av. Ertuğrul Yalçınbayır öncülüğünde, 4643 sayılı yasa ile Türkiye’de ilk kez “İnsan Hakları Danışma Kurulu” (İHDK) kuruldu. 4643 sayılı yasanın amacı, “insan haklarına ilişkin olarak, ilgili devlet ve sivil toplum kuruluşları arasında iletişim sağlamak, insan haklarını kapsayan, ulusal ve uluslararası konularda ‘danışma organı’ olarak görev yapmak”. Kamu kurumları ile insan hakları alanında çalışan demokratik kitle örgütü üyeleri ve bu alanda çalışan uzmanlardan oluşan İHDK’nun karma yapısı, Türkiye pratiği açısından çok önemli bir sürecin ilk adımı olacaktı.

İHDK, insan haklarına dayalı bir hükümet politikasının oluşması, resmi ve sivil alanda birincil değer olarak insan haklarının korunması ve uygulamaya konulması açısından özel ve önemli bir görev yapacaktı. O dönemde ülkemizde yaşanan süreçte, insan hakları kurulları yasal planda oluşturulmuştur. Ancak yasaları yapma iradesine sahip olanların, insan haklarına dayalı bir hukuk sisteminin gerekliliğini içselleştirmeleri ve yaşama geçirmelerinde problemler çıkmıştır. İHDK bu nedenle ne yazık ki atıl bırakılmıştır.

İHDK’nın görev yaptığı 2,5 yıllık süreçte, Türkiye’nin içeride ve dışarıda insan hakları imajının çok da parlak olmadığı, belgelerle ve raporlarla ortaya konulmuştur. Bu tür kurulların bağımsız ve özerk bir yapıya kavuşturularak geliştirilmesi ve desteklenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaçların farkında olan, düzeltmek için çabalayan Sayın Ertuğrul Yalçınbayır, önce hükümetten, sonra da partisinden dışlanmıştır.

Bugün geldiğimiz noktada, hükümet İHDK’yı bağımsız ve özerk bir yapıya kavuşturmak yerine, “Türkiye İnsan Hakları Kurumu” isimli yeni bir kurul oluşturmak amacıyla yasa tasarısı hazırlamış ve meclise sunmuştur. Yasa tasarısının hazırlık sürecinde Baroların, Üniversitelerin, insan hakları alanında çalışan Sivil Toplum Örgütleri’nin ve uzmanların görüşlerine başvurulmamıştır. Tasarı Komisyonumuza sunuluncaya kadar yasa tasarısına ulaşmak bile mümkün olmamıştır. Bu nedenle tasarının geri çekilmesi, uzmanlar, Üniversiteler ve Baroların üzerinde çalışarak, uzlaşma ile yeni bir tasarı hazırlanması gerekirdi. Komisyonumuza davet edilen başta Türkiye Barolar Birliği ve bir kısım Barolarımız, İnsan Hakları Merkezi bulunan üniversiteler, İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı gibi insan hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşları ve insan hakları konusunda uzman akademisyen ve şahıslar, alt komisyonumuza davet edilerek dinlenmişlerdir. Dinlenen bu kurum ve kişilerin büyük bir kısmı yıllardır bu alanda çalışan ve hazırlıkları olan kurum ve kişilerdir. Ancak dinlenenlerin ve yazılı-sözlü katkıda bulunan bu kişilerin hiçbirinin görüşlerinden yararlanılmamıştır.

Tasarı alt komisyonda görüşülürken son anda, Anayasa Komisyonu’ndan gelen metin iktidar partisi üyelerinin önerisi ile gündeme alınmış ve bu metin üzerinde maddeler görüşülmüştür.

Anayasa Komisyonu’nun metni de özü ve içeriği itibarıyla sevk edilen tasarıdan farksızdır.

Hükümetin, gerçekten bağımsız, özerk bir insan hakları kurumu mu istediği, yoksa AB istedi diye, sıradan, rutin bir devlet dairesi mi kurmak istediğini böylece anlamış bulunuyoruz. Hükümetin her alanda yapılan özelleştirmelerin aksine, İnsan Hakları Kurumu’nu “devletleştirme” yönünde irade sergilediği açıktır.

İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması İçin Ulusal Kurumlar Kurulmasına İlişkin Paris İlkeleri (Paris İlkeleri) gereğince, kurulacak kurulun bağımsız ve özerk olması gerekir. Oysa tasarı, bu ruhtan çok uzak, yeni bir kamu kurumu yaratma amacını taşımaktadır. Şöyle ki :

- Tasarı ile öngörülen Türkiye İnsan Hakları Kurulu' (Kurul) nun görevleri semboliktir. Teşkilatın genel yapısı ise, Kurum Başkanı'nın etkin olduğu bir kamu denetçiliği kurumunu andırmaktadır.

- Tasarıya göre, Başkan, 2.Başkan ve üyelerin tamamı Bakanlar Kurulu tarafından seçilecektir. Kurul Başkanı ve üyesi olmak için hiçbir koşul getirilmediğine göre, Bakanlar Kurulu dilediği kişiyi Kurul Başkanı ve Kurul Üyesi olarak atayabilecektir. Belirlenecek kişiler, en çok ihtiyaç duyulan konularda iktidarı eleştirmekten kaçınacaklardır.

- Uzman ve uzman yardımcıları ancak başkanın yetkilendirilmesi halinde, kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden ilgili bilgi ve belgeleri istemeye, incelemeye ve bunların örneklerini almaya, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi almaya, özgürlüğünden yoksun bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerleri ziyaret etmeye, buralarda inceleme yapmaya ve gerekli tutanakları düzenlemeye yetkili olacaktır. Bu da Paris İlkeleri ile taban tabana zıttır.

- Tasarıya göre, uluslararası ölçütlere aykırı olarak ve ulusal deneyimler dikkate alınmaksızın kurul üyeleri hakkında görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı hiçbir sınır olmaksızın cezai soruşturma yürütülebilecektir. Keza başkan ve üyeler ile Kurum personeli, görevlerini yerine getirmeleri sırasında edindikleri kamuya ait gizlilik taşıyan bilgileri, kişisel verileri, kurumla ilgili gizlilik taşıyan bilgileri, bu konuda yasal olarak yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Bu durumda, incelemeleri sırasında bu bilgelere ulaşan Kurum personeli, bunu açıkladıkları takdirde yaptırımla karşılaşacaklarını düşünerek açıklama yapamayacaklardır. Yine Kurumun asli ve sürekli hizmetlerini yürütecek uzman ve uzman yardımcıları da hak ihlallerini soruşturacak, nezarethaneleri ziyaret edecek ve bunları raporlayacaklardır. Tasarı, bu etkinlikleri yerine getirecek uzman ve uzman yardımcıları için de hiçbir güvence getirmemekte, personeli tamamen güvencesiz bırakmaktadır.

- Tasarıya göre, Kurumun yapacağı soruşturma sonucunda yapılacaklar belirsizdir. Tasarı, sadece “sonuçları ilgili kişi, Kurum ve kuruluşlara bildirmek ve takip etmek, sorumlu bulunanlar hakkında yasal işlem başlatılması için girişimde bulunmak” tan söz etmektedir. Bu girişimlerin karşılıksız kalması durumunda ne yapılacağı belirsizdir.

- Tasarı, sadece düzenli ziyaretlerden bahsetmektedir. Oysa habersiz ziyaretler, en az düzenli ziyaretler kadar etkili olmasının yanında, anında müdahaleyi mümkün kılarak, ihlali durdurma potansiyeli de olan ziyaretlerdir. Tasarının 11/b-2 bendine eklenen hüküm eksik ve yetersizdir. Zira, insan haklarını ihlallerinin engellenmesi için aslanan, kurulun veya üyelerinin her zaman karakol ve cezaevlerini ansızın ve habersiz ziyaret etmeleridir.

- Tasarı, ziyaretlerin sıklığı ve çeşitlerine yer vermediği gibi, Seçmeli Protokol'de sayılan güvencelere de yer vermemektedir. Kurum personeli, ulusal mekanizma özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerle özel olarak ve gerekirse çevirmen yardımı ile görüşülebilmeli, ziyaret etmek istenen yerleri ve görüşme yapılmak istenen kişileri belirleme özgürlüğüne sahip olmalıdır. Bütün alıkonulma yerlerine ve bu yerlerin eklenti ve bölümlerine girilebilmeli, her türlü belgeye ulaşılabilmelidir. Bu güvencelerin hiçbirisi tasarıda yer bulamamıştır.

- Başta AB olmak üzere, uluslararası örgütler, insan haklarının korunması ve desteklenmesini güçlendirmek için sivil toplumu içeren mekanizmalar kurulması konusunda dile getirilen talepler görmezden gelinmiştir. Tasarı ile bu taleplerin tam tersi kurulmak istenmektedir. Sivil Toplum Örgütleri, sürecin tamamen dışında bırakılmakta, ulusal kurum, Türkiye-AB pazarlığının bir parçası haline gelmektedir. Kurulacak Kurumun AB tarafından desteklenerek akredite olması halinde, sivil toplumun zaten daralmış mücadele alanı tamamen yok olacaktır. Mevcut Sivil Toplum Örgütleri'nin varlığını sürdürmeleri için, yeni oluşturulan mekanizmaların bir parçası haline gelmesi, yani devletleşmesi istenecektir.

- Hükümet, yıllardır süren bir çalışmayı "Demokratik Açılım"a eklememiş ama, süreci tamamen antidemokratik araçlarla yürütmüştür.

- Tasarının Kürt sorunundan, faili meçhullere, LGBT Haklarından, özelleştirmelere, geçmişle yüzleşmekten, işkenceye kadar Türkiye'nin hiçbir hassas sorununa çözüm getirmesi mümkün değildir.

- Tasarıda kurumun mali özerkliği temin edilmemiştir. Kurumun bütçesinin önceden belli olması gerekir. Kurumun herhangi bir mali arayış içerisinde olmadan çalışmalarını sürdürmesi bağımsızlığının ön koşuludur.

Kamuoyunda tartışılmaya açılmaması, ilgili kurum ve kuruluşlar ile üniversiteler ve insan hakları alanında çalışan kişilerin komisyonumuzdaki görüşlerinin tasarıya yansıtılmaması ve tasarının Paris İlkelerine uygun olmaması nedeniyle, tasarının geri çekilerek, kamuoyunun talep ve bilgilerinden faydalanmak suretiyle yeni bir kanun tasarısı hazırlanması gerekmektedir.

Alt komisyon tartışmaları sırasında AKP'li üyelerin, kurumun idari ve mali yönden bağımsızlığını hiçe sayan bu tasarıyı, insan hakları komisyonu üyesi olmalarına rağmen, kendi varlık nedenlerini unutup, saygın isimlerin ve kuruluşların görüşlerini ciddiye bile almadan, siyasi talimatla hareket ederek savunmaları ve kabul etmeleri insan hakları açısından büyük bir talihsizlik teşkil etmiştir.

Yukarıda kısaca izah edilen nedenlerle, Cumhuriyet Halk Partisi İnsan Hakları Komisyonu üyesi olarak, yasa tasarısının tamamına muhalifim.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI KURUMU KANUNU TASARISI

MADDELERİNE KARŞI İTİRAZLARIMIZ

MADDE 1-

Birinci maddede amaç ve kapsam, kurumdan beklenen yararı sağlamayacaktır. Zira, kanunun amacı İnsan Haklarının korunması ve geliştirilmesini sağlamak olmalıdır. Kurumun bu konularda tam yetkili olması ve inisiyatif kullanması gerekir. Komisyonun kabul ettiği şekliyle kurum bu inisiyatifi kullanmaktan uzak olacaktır.

MADDE 2-

İkinci maddedeki tanımlarda kurum, kurul, ulusal komiteler ve idari birimler olmalıydı. Tanımlar içinde başkanın ayrıca tanımlanmasına ihtiyaç yoktur. İnsan Haklarını koruyacak ve kollayacak ulusal komiteler ve idari birimlerin mutlaka tasarıda yer alması gerekirdi.

Ulusal komiteler içinde Irkçılık, Cinsiyetçilik ve Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Komitesi, İnsan Hakları İhlallerini Önleme ve İhlal İddialarını Araştırma Komitesi, Sığınmacı Sorunları ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Komitesi, Mevzuatın İnsan Haklarına Uygunluğunu İzleme Komitesi, İnsan Hakları Eğitimi Komitesi ve Bioetik Komitesi olmalıydı.

MADDE 3-

Kurumun idari ve mali özerkliği tam olarak sağlanmalıydı. Kabul edilen haliyle kurumun diğer devlet dairelerinden büyük bir farkı kalmayacaktır. Kurumun yurt dışında büro açmasının sayı ile sınırlandırılması da doğru olmamıştır. İhtiyaç doğduğunda yurt dışında yeni bürolar kurulabilmelidir.

MADDE 4-

Kurumun görüş oluşturmak ve bu görüşleri ilgili makamlara bildirmek görevi de olmalıydı. Kurum basın-yayın organları aracılığı ile kamuoyunu bilgilendirme görevi ve yetkisi ile donatılmalıydı. Kurumun her kademedeki yöneticilerinin, görevlerini mevzuatına, stratejik plan ve programlara, performans ölçütlerine ve hizmet kalitesi standartlarına uygun olarak yürütmekten sorumlu olması gerekirdi. Bu yetki ve görevlerin olmaması, kurumu Paris İlkelerinden uzaklaştırmaktadır.

İnsan Hakları Kurulu

MADDE 5-

Kurulun ulusal ve uluslararası alanda İnsan Hakları çalışmalarıyla ve düşünsel ile etik bağımsızlıklarıyla tanınan yedi üyeden, Kurumun bünyesindeki ulusal komitelerin başkanlarından, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Başkanından ve varsa ombudsmandan oluşması gerekirdi. Paris İlkeleri gereğince kurul, başkanını ve başkan yardımcısını kendi üyeleri arasından seçmeliydi. Üyelerin en az 4 yıllık üniversite mezunu olması, İnsan Hakları alanındaki çalışmalarıyla temarüz etmiş olmaları ve o güne kadarki yaşamıyla düşünsel ile etik bağımsızlığını kanıtlamış olmaları şartı aranmalıydı.

Kuruldaki beş kişi, insan hakları alanında on yıldan çok bir süre ile yaptıkları çalışmalarla tanınan sivil toplum kuruluşları, Türkiye Barolar Birliği, Türk Tabipler Birliği ve üniversitelere bağlı insan hakları merkezleri tarafından gösterilen birer aday arasından TBMM tarafından seçilmeliydi.

Kurula Başkan ve üye olabilmek için üyelerin 14/7/1965 tarihli ve 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48 inci maddesinin (A) bendinin (1),(4), (5), (6) ve (7) numaralı alt bentlerinde belirtilen şartları taşımaları, herhangi bir siyasi partinin yönetim ve denetim organlarında görev yapmıyor olmaları aday gösteren sivil toplum kuruluşlarının çoğulcu bir şekilde seçilmesine özen gösterilmesi, görev süresinin dört yıl olması, süresi bitenlerin en fazla bir dönem daha yeniden seçilebilmesi, üyelerin görev süreleri dolmadan görevlerinin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda, sona erme tarihinden itibaren en fazla bir hafta içinde durumun Kurul tarafından kamuoyuna duyurulması ve duyuruyu takip eden bir ay içinde üçüncü fıkrada belirtilen usulle yeni üye seçilmesi, bu şekilde seçilenler, yerlerine seçildikleri kişilerin kalan süresinin tamamlamaları düzenlenmeliydi.

MADDE 6-

Üyelerin süreleri dolmadan, herhangi bir nedenle, hiçbir şekilde görevlerine son verilmemelidir. Ancak, seçilmeleri için gerekli koşulları taşımadıkları ya da kaybettikleri Kurulca tespit edilen üyelerin üyelikleri son bulmalıdır.

Kurul kararlarını süresi içinde haklı bir sebep olmaksızın imzalamayan veya karşı oy gerekçesini haklı bir sebep olmaksızın süresi içerisinde yazılı olarak bildirmeyen Başkan, Başkan Yardımcısı ve üyelerinin üyelikleri de aynı şekilde son bulmalıdır.

Görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkumiyet kararları kesinleşen; geçici iş görmezlik hali üç aydan fazla süren veya üç aydan daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilip de cezasının infazına fiilen başlanan üyelerin üyelikleri düşmelidir. Üyelik teminatı ayrılmalardan sonra da devam etmelidir.

MADDE 7-

(1) Kurul, bu Kanun ve diğer mevzuatta belirtilen görevlerden başka aşağıdaki görevleri yapar ve yetkileri kullanır şeklinde düzenlenmeliydi:

Komisyonun görevlerini ve çalışmalarını gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duyulan, Irkçılık, Cinsiyetçilik ve Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Komitesi, İnsan Hakları İhlallerini Önleme ve İhlal İddialarını Araştırma Komitesi, Sığınmacı Sorunları ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Komitesi, Mevzuatın İnsan Haklarına Uygunluğunu İzleme Komitesi, İnsan Hakları Eğitimi Komitesi, Bioetik Komitesi ve bu gibi ulusal komiteler kurmak ve bu komitelerin çalışma koşullarını, görev ve yetkilerini bir yönetmelikle belirlemek gerekirdi.

Ulusal komisyonlara yer verilmemiştir.

MADDE 9-

Kurumun teşkilatı Türkiye İnsan Hakları Kurulundan; Irkçılık, Cinsiyetçilik ve Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Komitesi, İnsan Hakları İhlallerini Önleme ve İhlal İddialarını Araştırma Komitesi, Sığınmacı Sorunları ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Komitesi, Mevzuatın İnsan Haklarına Uygunluğunu İzleme Komitesi, İnsan Hakları Eğitimi Komitesi, Bioetik Komitesi ve ihtiyaç halinde kurulacak diğer ulusal komitelerden; Genel Sekreterlik ve ona bağlı bürolardan, Hukuk Birimi, Dış İlişkiler ve Proje Birimi, Medya ve Halkla İlişkiler Birimi, Bilgi ve Dokümantasyon Birimi, Personel Birimi, İdarî ve Malî İşler Birimi ve gerekli görülebilecek diğer teknik birimlerden oluşmalıydı.

Kurum görevlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli hizmetlerin yerine getirilmesinde Kurul Başkanına ve üyelerine, Genel Sekreter, insan hakları uzmanları, insan hakları uzman yardımcıları ve Kurumun diğer personeli yardımcı olmalıdır.

Başkanın görev ve yetkileri

MADDE 10-

(1) Kurul Başkanı'nın aynı zamanda Kurumun Başkanı olması, Başkanın, Kurumun genel yönetim ve temsilinden sorumlu olması yeterlidir. Bu sorumluluk, Kurum çalışmalarının yürütülmesi, denetlenmesi, değerlendirilmesi ve gerektiğinde kamuoyuna duyurulması görev ve yetkilerini de kapsamalıdır. Bunun dışında Kurumun ve Kurulun tüm çalışmalarını Başkanın iki dudağı arasına bırakan komisyon düzenlemesi keyfiliklere açıktır.

İdarî Birimler

MADDE 11-

(1) Kurumun idarî birimleri şunlar olmalıdır:

1) Genel Sekreterlik: Kurul hizmetlerinin yürütülmesinde Başkana yardımcı olmak ve idarî birimler arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla bir Genel Sekreter atanır. Genel Sekreter olarak atanacaklarda:

- a) İnsan ve toplum bilimleri alanlarından birinde en az üniversite mezunu olma,
- b) Devlet memuriyetinde en az on yıllık meslekî tecrübeye sahip olma,
- c) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin (A) fıkrasının (1), (4), (5), (6) ve (7) numaralı bentlerinde belirtilen nitelikleri taşıma şartları aranır.

2) Hukuk Birimi:

a) Kanun ve diğer mevzuat taslaklarının insan hakları açısından incelenmesinde Kurula ve ilgili komiteye yardımcı olmak; mevzuat, uygulamalar ve diğer hukuki konular hakkında ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara talep üzerine görüş bildirmek ve tavsiyelerde bulunmak.

b) Taraf olduğu davalarda Kurumu temsil etmek, hukukî hizmetleri yürütmek ve Kurum tarafından hizmet satın alma yoluyla temsil ettirilen davaları takip ve koordine etmek.

c) İnsan hakları ihlali tespiti yapan yargı kararlarının idare tarafından gereği gibi uygulanmasını takip etmek ve bu konuda Kurulu bilgilendirmek.

3) Dış İlişkiler ve Proje Birimi:

a) Kurumun dış ilişkilerine yönelik faaliyetlerini yürütmek.

b) İnsan haklarıyla ilgili proje hazırlamak ve yürütmek.

4) Medya ve Halkla İlişkiler Birimi:

a) Medya ile olan ilişkileri kurmak ve medyayı takip etmek.

b) Halkla ilişkiler politikasını yürütmek.

c) Bu Kanunla ve diğer mevzuatla Kuruma verilen görevlerin yerine getirilmesine yönelik çalışmaların sonuçlarını ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Başkanın gerekli görmesi durumunda kamuoyuna açıklamak.

5) Bilgi ve Dokümantasyon Birimi:

a) İnsan hakları konularında veri tabanı ve dokümantasyon merkezi oluşturmak.

b) Bilgi teknolojileri alanında çalışmalarda bulunmak ve kurumun web sayfası ile ilgili çalışmaları düzenli yürütmek.

6) Personel Birimi:

a) Kurumun personel konularını ve özlük işlemlerini yürütmek, hizmet içi eğitimini planlayıp yürütmek.

7) İdarî ve Malî İşler Birimi:

a) 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kanunun 15 inci maddesi ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve malî hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak.

(2) Kurum bünyesindeki personelin kadrolarının tespiti, ihdası, kullanımı ve iptali ile kadrolara ilişkin diğer hususlar, 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre düzenlenir.

(3) Genel Sekreterlik ve diğer birimlerin çalışma usul ve esasları, görev alanları ve atama usulleri, bu Kanuna uygun olarak Kurul tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Bu birimler Paris İlkeleri doğrultusunda gerekli olan birimlerdir.

Başvurular, inceleme, araştırma ve ziyaretler

MADDE 13-

(1) İnsan hakları ihlalinin zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kurula başvurabilir. Bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir suretle engel olunamaz.

(2) Bu Kanun ve diğer mevzuatla Kurula verilen inceleme, araştırma, ziyaret ve rapor hazırlama görevleri ile diğer görevler, Kurul üyeleri tarafından İnsan Hakları Uzman ve Uzman Yardımcıları ve diğer görevlilerin yardımıyla yerine getirilir. Kurul tarafından yetkilendirilen Kurul üyeleri, tüm kamu

kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden ilgili bilgi ve belgeleri istemeye, incelemeye ve bunların örneklerini almaya, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi almaya, özgürlüğünden mahrum ya da koruma altında olan kişilerin bulundukları yerleri ziyaret etmeye, buralarda inceleme yapmaya ve gerekli tutanakları düzenlemeye yetkilidir.

(3) Kurulun görev ve yetki alanına giren konularda yerinde inceleme ve araştırma yapmak üzere, Kurul ya da Başkan tarafından belirlenen bir Kurul üyesinin başkanlığında bir heyet oluşturulabilir. Heyette görev alacak kamu kurum ve kuruluşları temsilcileri kendi kurum ve kuruluşlarınca belirlenir. Heyetler tarafından yapılan inceleme ve araştırma sonuçları Kurum tarafından bir rapor haline getirilir. Heyetlerin giderleri Kurum bütçesinden karşılanır.

Komisyonun kabul ettiği madde metni Paris İlkelerine uymamaktadır.

MADDE 14-

(1) Kurul, çalışmalarında kendisine yardımcı olmak üzere üniversite, meslek örgütü, insan haklarıyla ilgili dernek ve vakıf temsilcileri ve ayrımcılıkla mücadele ve eşitlik alanında faaliyette bulunan kamu kuruluşları ve kişiler arasından bir Danışma Komisyonu oluşturmalıdır.

(2) Danışma Komisyonunun üye sayısı Kurulun üye sayısının iki katından fazla olamaz. Danışma Komisyonu kendi üyeleri arasından üç yıllığına bir Başkan seçmelidir. Danışma Komisyonu Başkan ve üyelerinin yeniden seçilmesi mümkün olmalıdır.

(3) Danışma Komisyonu en az yılda iki defa olmak üzere toplanarak, insan hakları alanındaki çalışma ve gelişmeleri değerlendirir, oluşturulacak eylem planlarına ilişkin önerilerini hazırlar. Danışma Komisyonunun önerileri Kurul çalışmalarında öncelikle dikkate alınmalıdır.

Personel ve özlük haklarına ilişkin hükümler

MADDE 15-

(1) Kurum personeli, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tâbi olmalıdır. Kurumda, İnsan Hakları Uzmanı ve İnsan Hakları Uzman Yardımcıları kadroları karşılık gösterilmek kaydıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlerine bağlı olmaksızın sözleşmeli olarak çalıştırılabilir. Bu suretle çalıştırılacakların sözleşme usûl ve esasları ile unvanlar itibarıyla taban ve tavan ücretleri ve her çeşit ödemeler Bakanlar Kurulunca tespit edilmelidir.

(2) Kurumda, özel bilgi ve ihtisası gerektiren işlerde, Kurumun faaliyet alanına ilişkin konularda en az on yıl meslekî tecrübesi bulunanlar ile doktor unvan ve derecesini alanlar arasından, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (B) fıkrasına göre sözleşmeli personel çalıştırılabilir. Bu personele ödenecek ücretlerin net tutarı, birinci dereceli İnsan Hakları Uzmanına ödenen net tutarı aşamaz. Bu fıkra uyarınca çalıştırılacakların sayısı, Kurumda fiilen çalışan İnsan Hakları Uzmanı ve Uzman Yardımcısı sayısının yüzde onunu geçmemelidir.

(3) Kurumda, İnsan Hakları Uzmanlığına atanabilmek için, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan şartlara ek olarak aşağıdaki şartlar aranmalıdır:

- a) İnsan hakları alanında en az yüksek lisans yapmış olmak,
- b) Yapılacak yabancı dil sınavında A ile başarılı olmak,
- c) Yapılacak yarışma sınavında başarılı olmak,
- ç) Hukuk biriminde görevlendirilecekler için ayrıca en az 5 yıl hakimlik, savcılık veya avukatlık yapmış olmak.

(4) Kurumda, İnsan Hakları Uzman Yardımcılığına atanabilmek için, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan şartlara ek olarak aşağıdaki şartlar aranır:

- a) Bir üniversitenin insan bilimleri veya toplum bilimleri bölümlerinden birini bitirmiş olmak,
- b) Yapılacak yabancı dil sınavında en az B ile başarılı olmak,
- c) Yapılacak yarışma sınavında başarılı olmak,
- ç) Hukuk Biriminde görevlendirilecekler için ayrıca hâkimlik ve savcılık veya avukatlık stajını tamamlamış olmak,
- d) Sınavın yapıldığı tarihte otuz yaşını doldurmamış olmalıdır.

MADDE 21-

Kurumun mali özerkliğinin temini için önceden bütçeden ne kadar pay ayrılacağına bilinmesi gerekirdi. Örneğin bütçenin % 1 gibi. Kurumun bütçesi iktidarın insafına bırakılmıştır. Mali özerkliği bulunmayan kurum, bu haliyle de Paris ilkelerine aykırıdır.

Yukarıda izah edilen nedenlerle Cumhuriyet Halk Partisi İnsan Hakları Komisyonu üyesi olarak tasarının tüm maddelerine muhalifim.

Levent Gök

Ankara

MUHALEFET ŞERHİ

Tasarı, Anayasa Komisyonu’ndan gelen ve insan hakları kuruluşları, insan hakları üzerinde çalışan akademisyenler, kadın, LGBT, mülteci ve çocuk hakları savunucularınca alt-komisyonun önünde açıkça ve ikna edici bir biçimde eleştirilen tasarıyla bütünüyle özdeştir. Tasarı insan hakları savunucuları ve Komisyon’daki muhalif üyelerin eleştiri ve uyarılarını hemen hemen hiç dikkate almaksızın, öte yandan ülkede Kürt halkının haklarının inkarından kaynaklanan bir savaşın ağır yaşam hakkı ve temel insan hakkı ihlalleri doğurarak süre gittiğini görmezden gelerek ve bununla ilgili hiçbir tasarruf önermeksizin sonuçta bu hususta standart norm olarak bilinen Paris İlkeleri’yle dahi hiçbir biçimde uyuşmayan bir devlet dairesi kurulmasını önermektedir.

B.M. İnsan Hakları Komisyonu’nun 3 Mart 1992 tarihli 1992/54 sayılı ve B.M. Genel Kurulu’nun 20 Aralık 1993 tarihli 48/134 sayılı kararlarıyla kabul edilen ve *Paris İlkeleri* olarak bilinen insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için kurulan ulusal kuruluşların statüsüne ilişkin ilkeler, bu kurulun bağımsızlık ve çoğulculuk temelinde kurulmasını esas almasını öngerektirirdi. Oysa önümüzdeki tasarı AKP hükümetinin AB uyum sürecinin her aşamasında “reform” listesindeki insan hakları konularında yaptığı gibi şeklen listeyi tamamlar görünmekte gerçekte ise hükümetin toplum tarafından denetlenmesini değil hükümetin toplumu denetlemesini sağlayan yapılar oluşturarak bir tekparti diktatörlüğünü adım adım gerçekleştirmektedir. Eldeki tasarı da eğer TBMM’de kabul edilirse hükümetin Türkiye’deki bütün bağımsız insan hakları kuruluşları üzerine kendi gölgesini düşüreceği bir lenduha meydana getirmekten ve insan hakları ihlallerini devlet güvencesi altına almaktan başka bir sonuç vermeyecektir. Bu yargıya ulaşmamızın nedenleri aşağıda kısaca açıklanmıştır.

1. Tasarı, TİHK’nın bağımsızlığını güvence altına almamaktadır. İnsan hakları ihlallerinin temel sorumlusunun devletler ve hükümetler olması, ihlalleri önlemeye, hakları korumaya yönelik olarak oluşturulacak bir kurumun da mutlak surette devletin yönetim hiyerarşisinden bağımsız, onu dışarıdan gözlemleyebilen ve denetleyebilen bir örgütlenme modeline sahip olmasını gerektirirdi.

Ancak TİHK Yasa Tasarısı, bağımsızlık gereklerini yansıtmaktan uzaktır, çünkü bu tasarıyla esasen mevcut Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, TİHK olarak yapılandırılmaktadır.

Tasarı, İnsan Hakları Başkanlığı’nın TİHK olarak yapılandırılmasına olanak tanıyacak biçimde düzenlemeler içermektedir. Paris İlkeleri her ne kadar “var olan kurum/ların” ulusal kurum olarak belirlenebilmesine olanak tanımakta ise de bu, bir devlet kurumunun isminin değiştirilerek Paris İlkeleri’ne uygun bir kurum addedilmesi anlamına kesinlikle gelmemektedir. Nitekim AB uzmanları, Tasarı ile İnsan Hakları Başkanlığı ve TİHK arasında kurulan ilişkiyi net biçimde eleştirmektedir; “Özellikle bağımsızlık ve kamuoyu güveni nedeniyle, mevcut Devlet yapıları ile UİHK arasında net bir ayrım olması gerektiği kanaatindeyiz. Özellikle, İnsan Hakları Başkanlığı UİHK ile hiç bir şekilde ilişkilendirilemez. Aksi takdirde, UİHK’nın fiili ve görünürdeki bağımsızlığına, dolayısıyla da Paris İlkeleri ile uyumuna ciddi bir şekilde gölge düşürür.”

2. Tasarının öngördüğü atama prosedürü bağımsızlık ilkesine aykırıdır. Tasarı, TİHK’yı Başbakanlığın yani Hükümetin sorumluluğu altında düzenlemektedir. Herhangi bir kurum ancak onu oluşturan bireyler kadar özgür olabilir. Dolayısıyla atamanın hangi organ tarafından yapılacağı ve seçim süreçlerinin nasıl işleteceği konusu son derece önemlidir.

Yasa tasarısı, Kurul üyelerinin adaylıklarının Başbakanlık üzerinden Bakanlar Kurulu’na sunulacağını düzenlemektedir. Bu uygulamada adaylar öncelikle Başbakanlığın denetiminden geçmektedir. Yanı sıra başkanın, ikinci başkanın ve üyelerin seçimi Bakanlar Kurulu’na bırakılmış durumdadır. Başbakanın yanı sıra Bakanlar Kurulu, hükümet politikalarını uygulayan bir yürütme organı

olmasına karşın, bu kişilerin ve kurul üyelerinin seçiminde, onların bağımsızlıklarını güvence altına almak üzere hiçbir kriter öngörülmuş değildir. Adaylar, Bakanlar Kuruluna gönderilmek üzere başvurularını Kuruma (ya da ilk üyeler için Başbakanlığa) vereceklerdir. Ancak Bakanlar Kurulu'na gönderilmeden önce Başbakanlığın ya da Kurulun listeye bir filtre uygulayıp uygulamayacağı net olmadığı gibi Bakanlar Kurulu tarafından uygulanacak seçim kriterleri de belirlenmiş değildir. Bu da aslında Hükümetin elinde, istediği zaman istediği üyeleri atama yolu ile kurumu denetim altında tutma olanağı tanımaktadır.

Oysa, Paris İlkeleri ışığında TİHK hem hükümetten bağımsız olmalı ve hem de bağımsız olduğu yönünde kamuoyuna güven verebilmelidir. Bunun sağlanmasının yolu da STK'ların, akademinin ve meslek örgütlerinin dahil olduğu geniş katılımlı bir aday belirleme sürecinin sonunda üyelerin TBMM tarafından nitelikli çoğunluk ile seçilmesinden geçmektedir. Genel Kuruldaki oylamanın öncesinde İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (veya görevlendireceği bir alt komisyon) adaylarla yüz yüze görüşerek genel kurula indirilecek nihai adayları belirlemelidir.

Kurumun ilişkisi idare ile değil idare üzerinde meclisin genel denetim yetkisine dayanılarak kurulan Sayıştay ve Kamu Denetçiliğinde olduğu gibi TBMM ile olmalıdır. Bu husus anayasanın özünü oluşturan insan hakları kavramına ve bu kavrama dayalı denetim açısından çok daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu çerçevede, 5018 sayılı Kanunda da üst kurullarla birlikte II sayılı cetvelin “B) Özel Bütçeli Diğer İdareler” bölümünde değil açılacak V sayılı Denetim Kurumları” cetvelinde Kamu denetçiliği, Sayıştay ve ilerde kurulacak benzeri kurumlarla (ayrımcılık kurumu gibi) birlikte yer almalıdır.

3. Tasarının öngördüğü görevden alma prosedürü bağımsızlık ilkesine aykırıdır. Görevden alma yetkisi bir ulusal kurumun bağımsızlığı ile yakından ilgilidir. Bağımsızlıktan ödün vermemek için ulusal insan hakları kurumu üyeleri kadro güvencesi altına alınmış olmalıdır. Başkanın ya da Kurul üyelerinin görevlerine keyfi biçimde son verilmesi olasılığının önüne geçilebilmesi için hangi koşullarda görevden alınabileceğini belirten objektif kriterler yasada açıkça ifade edilmelidir.

Keza, insan hakları ihlallerine dair şikayet alan ve ihlalleri tespit edip, sorumluları açığa çıkararak önlemeye çalışan kurumlar için “**dokunulmazlık güvencesi**” bağımsızlığın olmazsa olmazıdır. Dokunulmazlık güvencesi, görev sırasında ya da nedeniyle yapılmış olan eylemler ve işlemler nedeniyle başkan, üyeler ve çalışanlar hakkında soruşturma ve dava açılmasına karşı yargı bağıışıklığı tanınması anlamındadır. Bu koruma pek çok ülkede yargıçlara tanınana benzerdir.

TİHK Kanun Tasarısında başkan, başkan yardımcısı ve üyeleri kapsayan bir “üyelik teminatı” maddesi bulunmakta ise de bu madde, yukarıda değinilen kapsamda bir teminat sağlamaktan son derece uzaktır. Öncelikle, bir “yargı bağıışıklığı” değil, sadece “yakalanmama, üzerlerinin ve konutların aranmaması, sorgulanmama” güvencesi getirmekte ve görevleri nedeniyle yargılanmayacaklarına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla, görevleri süresinde dahi yargılanıp haklarında mahkûmiyet hükmü verilebilecektir. Kaldı ki ilgili maddede “görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşen” başkan, yardımcısı ve üyeler hakkında üyelikten çıkarma kararı verilebilecektir.

Keza, üyeliklerin belli koşullarda düşürülebileceği öngörülmuş olmakla birlikte “Kurul kararlarının süresi içinde imzalanmaması veya karşı oy gerekçesini süresi içinde yazılı olarak bildirilmemesi” de üyeliğe son verme gerekçesi olarak belirtilmiştir ki bu, kötüye kullanmaya son derece açık bir düzenlemedir.

Kısacası Tasarıda, Kurul başkan ya da üyelerinin görevlerine hiçbir biçimde keyfi olarak son verilemeyeceğine dair açık ve objektif kriterlerin bulunmaması TİHK'nın bağımsızlığını ciddi bir şekilde zedelemektedir.

4. Tasarının öngördüğü mali yapı bağımsızlık ilkesine aykırıdır. Paris İlkeleri’ne göre oluşturulacak ulusal kurumun mali bağımsızlığı ile işlevsel bağımsızlığı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır.

Tasarıda TİHK’nın gelirleri, diğer gelirlerin yanı sıra “genel bütçeden ayrılacak yardımlar” olarak belirtilmiş durumdadır. Ayrıca Tasarıda, Kurumun sahip olacağı finansal özerkliğin hangi düzeyde olacağı açık değildir. Bu da uygulamada, Kurumun uygun ve bağımsız bir bütçeye sahip olmasını güvenceye almamaktadır.

Nitekim bütçeye ilişkin bu güvencesiz durum başkana verilen münhasır yetkiyle daha da belirginleştirilmiştir. Başkan, yıllık bütçenin ve mali tabloların hazırlanmasında olduğu gibi kullanımında da münhasıran yetkilidir. Gider kalemlerinin belirlenmesinde, örneğin, *ad hoc* ziyaretlerin yapılması başkanın “gerekli görmesi”ne bağlı olduğu gibi bu ziyaretler için bütçe ayırması için de “gerekli görmesi” gerekli ve yeterli olacaktır. Bütçenin belirlenmesinin ve bütçe üzerine yapılacak tasarrufun tek bir kişiye devredilmesi katılımcılık ve çoğulculuk anlayışına tamamen aykırı olduğu gibi keyfi uygulamalar için de uygun bir zemin sunmaktadır. Kurul üyelerinin bütçe sürecine katılımı sağlanmalı ve kurumun bütçesi ile harcanma şekli ana hatları ile internet sitesi üzerinden de kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Ayrıca Tasarıda var olan “Kurumun gelirlerinden elde edilecek gelirler” düzenlemesi, kurumun, gelir elde etmek üzere bütçeyi yatırım aracına dönüştürme riski taşımaktadır.

Üst kurullardan farklı olarak kendine mahsus bir geliri olmayan kurumunun bağımsızlığını koruyabilmesi için bir vergi kaleminin (dolaylı vergiler insan hakları konusunda uygun olmayacağından tercihan gelir vergisinin) belirli bir bindelik oranının yasayla kuruma tahsis edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca kurumun bütçesini doğrudan TBMM’ne sunabilmesi gerekir. Kurum uluslararası kaynaklar gibi diğer kaynaklardan fon sağlama konusunda özgür olmalı ancak bu durum, ulusal mekanizmanın kamu kaynaklarından sağlanan diğer fonlara başvurusunu engellememelidir. Tam tersine, hükümetler böylece kaynakları yaratma sorumluluğu altındadır.

5. TİHK, önceki tüm insan hakları kurumları gibi bir başkanlık mekanizması olarak tasarlanmıştır. Başkanın istememesi durumunda kurumun çalışma imkânı neredeyse yoktur. Kanun Tasarısı, TİHK için ikili bir kurumsal yapı öngörmektedir: Başkanlık sistemi ve İnsan Hakları Kurulu. Tasarıda tanımlandığı biçimiyle Kurul ile Başkanlık arasındaki yetki gücü bakımından oldukça büyük bir fark görülmektedir. Bu durum Kurulun *şekli bir işlevi* olacağı kaygısına yol açmaktadır. Toplanma usulleri, TİHK’nın işlevlerine katılım, alınacak kararlara katılım gibi konularda Kurul’un işlevsiz kalacağı kaygısını güçlendirmektedir.

İşbölümünün baştan yapılması son derece yanlıştır. Ayrıca Kurul Başkanı olmak için hiç bir koşul getirilmediği gözlenmiştir. Atama usulü de dikkate alındığında olumsuz sonuçlarla karşılaşmak kaçınılmaz olacaktır.

Kurula üye olarak atadığımız kişilere adeta güvensizliğin göstergesi olan başkanın doğrudan atanması insan hakları nosyonu ile de uyarlık göstermemektedir. Kurul, başkanını kendi seçmelidir. Yetki ve görevlerini belirlemede de söz sahibi olmalıdır.

6. Tasarı, üyelerin seçim kriterlerini Paris İlkeleri’ne ve TİHK’nın işlevlerine göre belirlememiştir. İnsan hakları alanında çalışmak ve mücadele etmek, doğası gereği farklı mesleki arka planlara ve disiplinlere sahip uzmanların birlikte çalışmasını gerektirir. Bu gerekliliğe karşın Başkanlık ve üyelik için sadece üç koşul sayılmıştır;

- Devlet Memurları Kanunu'nda gerekli bazı özellikleri taşımak,
- Üyelik başvurusu yapıldığı tarihte herhangi bir siyasi partinin organlarında görevli/yetkili olmamak,
- En az lisans düzeyinde eğitim almış olmak.

Bunların dışında uzmanlık/deneyim, yeterlilik, yetkinlik, ulusal/uluslararası ölçekte tanınırlık gibi kriterler aranmamaktadır.

Bir ulusal kurumun başlıca işlevleri, ayrıntılı iş tanımlarının geliştirilmesi için bir temel oluşturur. Oysa Tasarıda, TİHK'nın işlevlerinin ne olacağı açıkça belirtilmemiştir. Bu da üye seçiminde aranacak niteliklerin belirsizleşmesine yol açmaktadır.

Öte yandan ayrımcılık unsurları taşıyan Devlet Memurları Kanununun 48. Maddesini bir başvuru kriteri haline getirmek, Kurulun kalitesini olumsuz yönde engelleyecektir.

İnsan hakları uzmanlığı çeşitli biçimlerde edinilebilir. Bu nedenle de üniversite mezunu olmakla Kurul üyeliği için gerekli insan hakları deneyimine sahip olmak arasındaki bağlantı açık değildir. Yasada öngörülmüş koşullar, bu koşulları karşılayamayacak olan insan hakları savunucuları bakımından orantısız bir sonuç doğurabilecektir. Bu düzenlemeler örneğin TCK m.301 gibi, insan haklarına aykırı yasal düzenlemeler nedeniyle sorgulanmış ya da soruşturulmuş gazeteciler veya sivil toplum kuruluşlarından bireyleri etkileyebilecektir.

Ayrıca Tasarıda, *"ilgili sivil toplum, sosyal ve mesleki kuruluşların, düşünce akımlarının, üniversitelerin, uzmanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterilir"* ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade son derece muğlak ve keyfi seçimlere olanak sağlayacak bir ifadedir.

Üyelik kriterleri konusu, Kurumun bağımsızlığı ile birlikte düşünüldüğünde TİHK'nın sıradan bir devlet kurumu gibi tasarlanmış olduğu açık biçimde görülmektedir. Dolayısıyla, üyelik için gerekli kriterler, kurumu hantallığa düşürmeyecek biçimde, genişletilmeli, insan hakları savunucularını kapsamalı ve netleştirilmelidir.

Bu kriterler aynı zamanda Kurum çalışanlarını da kapsayıcı biçimde tasarlanmalıdır. Kurum çalışanları da açık ve şeffaf bir usulle, insan hakları alanında deneyimi olanlar arasından ve Kurum'un kendisince belirlenmelidir. Diğer devlet kurumlarından TİHK'ya geçerek çalışmak isteyenler için de aynı seçim kriterleri geçerli olmalıdır. Otomatik kaydırma yapılması Kurumun bağımsızlığını kesinlikle zedeleyecektir.

7. Tasarı, Paris İlkeleri'nin öngördüğü çoğulculuğu güvence altına almamaktadır. Paris İlkeleri'nde de belirtildiği gibi, ulusal kurumun bağımsızlığını güvence altına alacak unsurlardan birisi de böylesi bir kurumun karar verme organı içinde yer alanların çoğulculuk ilkesine uygun bir biçimde oluşturulmasıdır. Yanı sıra, karar verme organının farklılıklara saygı gösterme yeteneği ile donatılması gerekir. Bu nedenle ulusal kurumun, bulunduğu ülkenin toplumsal profilini olabildiğince geniş bir şekilde yansıtmayı sağlanmalıdır. Belli bir etnik, dinsel, kültürel ya da mesleki grubun üyelerinden oluşan bir ulusal kurum, toplumdaki çeşitliliği yansıtmaktan uzaktır ve bundan ötürü de içinden geldiği toplumu tam olarak temsil edemez.

Paris İlkeleri'nin öngördüğü çoğulculuk ve farklı uzmanlık alanları, uygulamada çıkabilecek zorluklardan da önce Yasa tasarısı ile sınırlandırılmış durumdadır. Oysa ki insan hakları, farklı mesleki arka planlara ve disiplinlere sahip uzmanların birlikte çalışmasını gerektiren bir alandır.

Bununla birlikte Tasarıda çoğulculuğu, farklı toplumsal grupların, STK'ların ve sivil toplumun temsilini güvence altına alan herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca Tasarı, cinsiyet dengesini ve çeşitliliğini de gözetmemiştir. Kısacası Tasarı bu haliyle temsilde çoğulculuk ilkesini sağlayamamaktadır.

8. Tasarı, TİHK'ya insan hakları ihlallerini önleme imkanını yeterince sunmamaktadır. Tasarı ile TİHK'ya geniş bir yetki alanı sunulmuş olmakla birlikte bu yetki alanı Paris İlkeleri'nde öngörülenin aksine spesifik ve ayrıntılı olarak belirlenmemiştir. Bu yetkiler arasında en azından aşağıda sayılan konular yer almalıdır;

- Kadına yönelik şiddet de dahil olmak üzere kadının insan hakları ve ayrımcılık.
- Düşünce özgürlüğü ve Bilgi (edinme) Özgürlüğü.
- Ordu ve güvenlik güçlerinin gerçekleştirdiği ihlaller.
- Mahpusların insan hakları.
- Çocuk hakları.
- LGBTT hakları
- Azınlıklara ya da dezavantajlı gruplara yönelik ayrımcılık
- Irkçılık ve nefret suçları ile mücadele

Tasarıda her ne kadar Kurumun şikayet ve başvuru alacağı düzenlenmiş ise de, şikayetçi ve başvuru sahiplerine yönelik herhangi bir koruma önlemi öngörülmemiş durumdadır. Kuruma başvuran ya da bilgi veren kişilerin bu başvurularından dolayı herhangi bir zarar görmeyeceklerine, misillemeye uğramayacaklarına dair güvencenin olmaması durumunda Kurumun “önleme” işlevini yerine getirmesi eksik kalacaktır.

Kamuoyu oluşturma gücü ulusal insan hakları kurumlarının en önemli yaptırım gücüdür. Dolayısıyla kamuoyunun duyarlılığın artırılması ve bilgilendirme faaliyetlerinin yanı sıra kamuoyunda ihlallere yönelik tepkiler yaratılması herhangi bir sınırlamaya tabi olmamalıdır. Kurumun bilgi ve belgeye erişimi sınırsız olmalıdır (“any person-any document” ilkesi).

Tasarıda “Kurum, faaliyetleri hakkında internet ortamı ve resmî bültenler aracılığıyla kamuoyunu azamî ölçüde bilgilendirir” şeklinde bir ifadeye yer verilerek ilk bakışta böyle bir eğilim benimsenmiş gibi görünmektedir. Bununla birlikte buradaki sorun “azamî” kavramıdır ve bu ifade, bilgilendirmenin sınırlandırılabilmesi riskini taşımaktadır. Nitekim kanun tasarısının çeşitli yerlerinde “kurulca gerekli görülen” bilgilerin kamuoyu ile paylaşılacağı belirtilmektedir. Aynı sorun raporların açıklanmasında da kendisini göstermektedir. Kurulun hangi ölçütleri göz önünde bulundurarak bu gerekli görme işlevini yerine getireceği ise belirtilmemiştir. Bu ifade “güvenlik” ve “devletin çıkarları” gibi gerekçelerle bilgilendirmenin gerçekleştirilmeyeceği uygulamalarını akla getirmektedir ki, bu da insan hakları ihlalleri alanındaki cezasızlığın bilinen gerekçelerindendir. Rapor hazırlama görevinin salt uzmanlara terk edilmiş olması ise bir başka sorundur.

Bilgilerin ve raporların kamuoyuna açıklanmasında “açıklık” esas olmalı ancak raporda adı geçen kişileri tehlikeye düşüreceğinden kaygılanılan durumlarda, başkaca önlemler alınmıyorsa, bu bilgilerin paylaşılmayacağı konusunda bir ilke kabul edilmelidir.

9. Tasarı, BM İşkenceye Karşı Sözleşmeye Ek Protokolü'nün (Seçmeli Protokol) öngördüğü nitelikte bağımsız, işlevli ve etkin bir önleme mekanizmasının oluşturulmasına izin vermemektedir. Çünkü Seçmeli Protokol'ün öngördüğü bağımsızlığı güvence altına alınmış “ulusal önleme mekanizması” söz konusu Tasarı ile Türkiye İnsan Hakları Kurumu'nun bir alt birimi haline getirilmektedir. Bu, “ulusal önleme mekanizması”nın oluşturulması sürecinin de kapsayıcı ve şeffaf olmadığı anlamına gelmektedir.

BM İşkenceyi Önleme Alt Komitesi tavsiyeleri gereği de, UÖM'nin yetkileri, yapısı, işlevsel bağımsızlığı, görev tanımı ve üyelik koşulları özel bir yasayla belirlenmesi gerekirken Kanun Tasarısında işkenceyi önleme görevini üstlenecek birimin işlevli ve etkin kılacak ayrıntılı düzenlemelere yer verilmemiştir.

Seçmeli Protokol'ün en temel özelliği, işkenceye karşı diğer uluslararası belgelerin aksine, ihlal olduktan sonra alınacak tedbirleri değil ihlalin gerçekleşmesini engelleyici önlemleri incelemesidir. Bu nedenle de önleyici bir karaktere sahiptir. Ancak, TİHK Kanunu Tasarısında, önleyici karaktere ilişkin herhangi bir perspektif yer almamakta, önleyici ziyaretlere nasıl karar verileceği belirtilmemekte ve ziyaretlere ilişkin Seçmeli Protokol'de sayılan güvencelere de yer verilmemektedir.

Bunların yanı sıra Tasarıya göre sınırlı sayıda kişiyle görev yapacak olan Türkiye İnsan Hakları Kurumu'nun, öngörülen yapısıyla işkenceyi önleme fonksiyonunu etkin bir şekilde yerine getirebilmesi fiziki olarak mümkün değildir. Zira işkence ve kötü muameleyi önlemek üzere oluşturulacak bağımsız “önleme mekanizması” bu kapsamda sadece emniyet ve jandarma birimlerini değil aynı zamanda sivil cezaevleri, askeri cezaevleri, askeri disiplin koşulları, askeri üslerde bulunan güvenlik birimleri, sığınmacı ve mültecilerin tutulduğu birimler, hastanelerin kapalı tedavi birimleri, yatılı okullar, yetiştirme yurtları gibi kişilerin kendi iradeleri ile ya da iradeleri olmasa da konuldukları ancak kendi iradeleriyle ayrılmalarına izin verilmeyen her türlü mekân ve koşulları denetlenmek durumundadır. Oysa ülkemizde halen sadece Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı 3.220 hizmet birimi, Adalet Bakanlığı'na bağlı içinde 31.01.2012 tarihi itibarıyla, 131.317 mahkûmun yaşadığı 377 adet cezaevi bulunmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 2010 yılı Faaliyet Raporu'na göre yıl içinde 440.959 kişi hakkında, suç soruşturmaları kapsamında bir özgürlüğün kısıtlanması biçimi olan “yakalama” işlemi uygulanmıştır. 2011 yılı sonu itibarıyla Jandarma Genel Komutanlığı'nda 211.950, Emniyet Genel Müdürlüğü'nde 240.357 ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nda 5.498 personel görev yapmaktadır. Tüm bu sayılar ziyaret edilecek mekân ve görüşme yapılacak kişi bakımından iş yükü ve sorumluluğun ne denli büyük olduğunu açıkça göstermektedir. Dolayısıyla Tasarının öngördüğü gibi toplam 11 kişiden oluşacak TİHK'nın alt birimi olarak daha az sayıda kişiyle görev yapacak bir “önleme mekanizması”nın bu iş yükünün altından kalkabilmesi mümkün değildir.

TBMM, Seçmeli Protokol'ü 12 Mart 2011 tarihinde de onaylamıştır. Onay prosedürünün BM ile ilgili bölümü ise 27 Eylül 2011 tarihinde tamamlanmıştır. Türkiye bu tarihten itibaren 1 yıl içinde Seçmeli Protokol'ün gerektirdiği bağımsız önleme mekanizmasını oluşturmak zorundadır. Bu, yeni bir durumdur ve işkence ile mücadele açısından gerçekten çok büyük bir imkân yaratmaktadır. Bu bakımdan Bakanlar Kurulu içinde oluşturulan Reform İzleme Grubu'nun 16 Mart 2012 tarihindeki 25. toplantısında belirtildiği gibi, Seçmeli Protokol'ün onaylanmasının getirdiği yükümlülüğün hareketle, işkencenin önlenmesine yönelik ulusal önleme mekanizması görevinin de, kurulması öngörülen Türkiye İnsan Hakları Kurumu tarafından yerine getirilmesi asla kabul edilemez. Bu imkân, yukarıda sıralanan nedenlerden dolayı bağımsızlık, tarafsızlık koşulları, görev ve bütçe güvenceleri sağlanmamış, kadro imkanları kısıtlı, iş yükü çok fazla olması sebebiyle “işlemeyen bir kurum” haline gelme olasılığı çok yüksek Türkiye İnsan Hakları Kurumu'nun bir alt birimi olarak hiç bir şekilde harcanamaz. Aksi durum işkence yasağının mutlak karakterine aykırı davranmak anlamına gelecektir.

Bütün bu nedenlerle komisyon raporuna muhalifim.

Ertuğrul Kürkcü

Mersin

ALT KOMİSYON RAPORUNA EK METİN
(23'ÜNCÜ DÖNEM SIRA SAYISI 611'DE YER ALAN
ANAYASA KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN)

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI KURUMU KANUNU TASARISI

Amaç ve kapsam

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmak üzere, Türkiye İnsan Hakları Kurumunun kurulması ile teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasları düzenlemektir.

Tanımlar

MADDE 2- (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Kurum: Türkiye İnsan Hakları Kurumunu,
 - b) Kurul: İnsan Hakları Kurulunu,
 - c) Başkan: Kurum ve Kurul Başkanını,
- ifade eder.

Kuruluş ve statü

MADDE 3- (1) Bu Kanunla ve ilgili diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere, kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip ve özel bütçeli, Türkiye İnsan Hakları Kurumu kurulmuştur.

(2) Kurum Başbakanlıkla ilişkilidir.

(3) Kurumun merkezi Ankara'dadır. Kurum yurt içinde ve sayısı ikiye geçmemek üzere yurt dışında büro açabilir.

(4) Kurum, bu Kanunla ve diğer mevzuatla verilen görev ve yetkilerini kendi sorumluluğu altında, bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Görev alanına giren konularla ilgili olarak hiçbir organ, makam, merci veya kişi, Kurula emir ve talimat veremez, tavsiye ve telkinde bulunamaz.

(5) Kurum, faaliyetleri hakkında kamuoyunu bilgilendirir.

Görevler ve yetkiler

MADDE 4- (1) Kurum, insan haklarının korunmasına, geliştirilmesine ve ihlallerin önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak; şikâyet ve başvuruları incelemek ve bunların sonuçlarını takip etmek; sorunların çözüme kavuşturulması doğrultusunda girişimlerde bulunmak; insan hakları alanındaki gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek amacıyla araştırma ve incelemeler yapmakla görevli ve yetkilidir.

İnsan Hakları Kurulu

MADDE 5- (1) İnsan Hakları Kurulu, Kurumun karar organıdır. Kurul, biri Başkan, biri İkinci Başkan olmak üzere onbir üyeden oluşur.

(2) Kurula Başkan ve üye olabilmek için;

a) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin (A) fıkrasının (1), (4), (5), (6) ve (7) numaralı bentlerinde belirtilen şartları taşımak,

b) Üyelik başvurusu yaptığı tarih itibarıyla herhangi bir siyasi partinin yönetim ve denetim organlarında görevli veya yetkili bulunmamak,

c) En az lisans düzeyinde yükseköğrenim yapmış olmak,
gerekir.

(3) İkinci fıkrada belirtilen nitelikleri taşıyanlardan Kurul üyesi olmak isteyenler bu taleplerini yazılı olarak Kuruma iletirler. Kurum, üye olma niteliklerine sahip olanları Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa bildirir.

(4) Başkan, İkinci Başkan ve üyeler Bakanlar Kurulu tarafından seçilir. Seçimlerde, insan hakları alanında çalışmalar yapan; sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, felsefi düşünce akımları, akademisyenler, avukatlar, tabipler, görsel veya yazılı basın mensupları ve uzmanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterilir.

(5) Başkan ve üyelerin görev süresi dört yıldır. Süresi bitenler en fazla bir dönem daha yeniden seçilebilir.

(6) Başkan ve üyelerin görev sürelerinin sona ermesinden en geç iki ay önce durum, Kurum tarafından uygun iletişim araçlarıyla kamuoyuna duyurulur. Duyuruyu takip eden bir ay içinde ikinci fıkrada belirtilen şartları taşıyanların başvuruları, Kurum tarafından Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa iletirilir. Bakanlar Kurulu tarafından Başkan, İkinci Başkan ve üye olarak seçilenler, yerlerine seçtikleri kişilerin üyeliklerinin sona ermesini takiben göreve başlar.

(7) Başkan ve üyelerin görev süreleri dolmadan görevlerinin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda, sona erme tarihinden itibaren en fazla bir hafta içinde durum, Kurum tarafından kamuoyuna duyurulur ve duyuruyu takip eden onbeş gün içinde ikinci fıkrada belirtilen şartları taşıyanların başvuruları, Kurum tarafından Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa iletirilir. Bu şekilde seçilenler, yerlerine seçtikleri kişilerin kalan süresini tamamlar ve bunlardan iki yıl veya daha az süreyle görev yapanların bu görevleri seçilme dönemi olarak değerlendirilmez.

(8) Kamu görevlisi iken Kurul Başkanlığına ve İkinci Başkanlığa seçilenlerin önceki kurumları ve görevleriyle ilişkileri sona erer. Bunlar, memuriyete giriş şartlarını kaybetmemeleri kaydıyla, hakimler ve savcılar dâhil, görev sürelerinin sona ermesi veya görevden ayrılma isteğinde bulunmaları ve otuz gün içinde önceki kurumlarına başvurmaları durumunda, atamaya yetkili makam tarafından başvuru tarihinden itibaren en geç bir ay içinde mükteseplerine uygun kadrolara atanır. Görevin sona erdiği tarihten atama yapılmıyaya kadar, almakta oldukları aylık ücret ile sosyal hak ve yardımların Kurum tarafından ödenmesine devam olunur. Bunların Kurumda geçirdiği süreler, özlük ve diğer hakları açısından önceki kurum veya kuruluşlarında geçirilmiş sayılır.

Üyelik teminatı

MADDE 6- (1) Kurul Başkanı, İkinci Başkan ve üyelerin süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez. Ancak, seçilmeleri için gerekli şartları taşımadıkları ya da kaybettikleri Kurulca tespit edilen Başkan ve üyelerin görevlerine Bakanlar Kurulunca son verilir. Kurul tutanak ve kararlarını süresi içinde imzalamayan veya karşı oy gerekçesini süresi içinde yazılı olarak bildirmeyen Başkan ve üyelerin üyeliklerine de aynı usûl çerçevesinde son verilir.

(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâlleri dışında, münhasıran insan haklarının korunması ve geliştirilmesine ilişkin görevleriyle ilgili olarak suç işlediği ileri sürülen Başkan, İkinci Başkan ve üyeler yakalanamaz, üstleri ve konutları aranamaz, sorguya çekilemez. Ancak, durum Başbakanlığa derhal bildirilir. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket eden kolluk kuvvetleri amir ve memurları hakkında yetkili Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından genel hükümlere göre doğrudan doğruya soruşturma ve kovuşturma yapılır.

(3) Kurul tarafından kabul edilebilir mazereti olmaksızın bir takvim yılı içinde toplam üç Kurul toplantısına katılmayan; ağır hastalık veya sakatlık nedeniyle iş göremeyecekleri sağlık kurulu raporuyla tespit edilen; görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşen; geçici iş göremezlik hâli üç aydan fazla süren veya üç aydan fazla hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilip de cezasının infazına fiilen başlanan üyelerin üyelikleri düşer.

Kurulun görev ve yetkileri

MADDE 7- (1) Kurul, bu Kanun ve diğer mevzuatta belirtilen görevler yanında aşağıdaki görevleri yapar ve yetkileri kullanır:

a) Kanunla verilen görevler kapsamında Kurumun faaliyet alanını ve görev önceliklerini belirlemek.

b) Kurumla ve Kurumun görev alanıyla ilgili düzenlemeler yapılmasına yönelik kararlar almak.

c) Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerinin uygulanmasını izlemek. Bu sözleşmeler tarafından kurulan inceleme, izleme ve denetleme mekanizmalarına Devletin sunmakla yükümlü olduğu raporların hazırlanması sürecinde, ilgili sivil toplum kuruluşlarından da yararlanmak suretiyle görüş bildirmek; bu raporların sunulacağı uluslararası toplantılara, temsilci göndererek katılmak.

ç) Kurumun diğer ülkelerin ulusal ya da uluslararası düzeyde faaliyet gösteren benzeri işleve sahip kurumlarıyla ikili ve çok taraflı ilişkiler kurmasına karar vermek. Birleşmiş Milletler ve bölgesel insan hakları kuruluşlarıyla işbirliği yapmak ve ortak faaliyetlerde bulunulmasına karar vermek.

d) Gerek gördüğünde Kurumun kendi alanında çalışan uluslararası kuruluşlara üye olmasına veya bu kuruluşlarda Türkiye'nin temsil edilmesine karar vermek.

e) İnsan hakları alanındaki sorunlar, gelişmeler ile kamu kurum ve kuruluşlarının bu alandaki performanslarını değerlendiren yıllık raporlar hazırlamak, bunları yayınlamak ve ilgili kişi ve kuruluşlara dağıtmak. Düzenli yıllık raporlar dışında, gerek görüldüğünde insan hakları alanına ilişkin özel raporlar yayınlamak.

f) Gerektiğinde üç üyeden müteşekkil heyetler ile özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerlere ziyaretler gerçekleştirmek.

g) Kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte, insan haklarının geliştirilmesini teşvik eden ve hak ihlallerinin giderilmesini hedefleyen kampanya ve programlar yürütmek.

ğ) Kurum tarafından insan hakları alanında yapılan inceleme ve araştırmaları, hazırlanan raporları ve benzeri çalışmaları karara bağlamak.

h) Kurumun stratejik planı ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçe teklifini görüşmek ve karara bağlamak.

ı) Kurumun performansını ve malî durumunu gösteren raporları onaylamak.

i) Taşınmaz alımı, satımı ve kiralanması konularındaki önerileri görüşüp karara bağlamak.

Kurulun çalışma esasları

MADDE 8- (1) Kurul, en az ayda bir defa olmak üzere gerekli hallerde toplanır. Toplantıları Başkan yönetir. Başkanın dışında en az beş üyenin birlikte talep etmesi hâlinde Kurul, Başkan tarafından 5 gün içinde toplanmak üzere derhal olağanüstü toplantıya çağrılır.

(2) Toplantı gündemi Başkan, yokluğunda İkinci Başkan tarafından hazırlanarak, toplantıdan en az üç gün önce Kurul üyelerine bildirilir. Gündeme yeni madde eklenebilmesi için toplantıda üyelerden birinin öneride bulunması ve önerilen maddenin Kurul tarafından kabul edilmesi gerekir.

(3) Kurul, en az yedi üyenin hazır bulunması ile toplanır ve en az altı üyenin aynı yöndeki oyuyla karar alır. Kararlarda çekimser oy kullanılamaz.

(4) Kurul kararları tutanakla tespit edilir ve karar tutanağı toplantı esnasında veya en geç toplantıyı izleyen beş iş günü içinde toplantıya katılan tüm üyeler tarafından imzalanır. Kurul kararları, alındığı toplantı tarihinden itibaren en geç onbeş iş günü içinde gerekçeleri ve varsa karşı oy gerekçeleri ile birlikte tekemmül ettirilir. Gerektiğinde, Kurul tarafından bu süre uzatılabilir.

(5) Başkan ve üyeler kendileri, eşleri, evlatlıkları ve üçüncü derece dâhil üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci derece dâhil ikinci dereceye kadar kayın hısımlarıyla ilgili veya kişisel menfaat ilişkisi içinde oldukları konularda müzakere ve oylamaya katılamaz. Bu durum karar metninde ayrıca belirtilir.

(6) Aksi kararlaştırılmadıkça Kurulun toplantılarındaki müzakereler gizlidir.

(7) İhtiyaç duyulması hâlinde görüşlerinden yararlanılmak üzere ilgili kişiler, Kurul toplantısına davet edilebilir. Ancak, Kurul kararları toplantıya dışardan katılanların yanında alınamaz.

(8) Kurul kararları, tekemmül etmesinden itibaren en geç beş iş günü içinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara gönderilir.

(9) Kurul, gerekli gördüğü durumlarda kararlarını, kişisel verilerin gizliliği ilkesine bağlı olarak uygun vasıtalarla kamuoyuna duyurabilir.

(10) Başkanın, izin, hastalık, görevde bulunmadığı diğer hâller ile hangi nedenle olursa olsun görevinin sona ermesi durumunda İkinci Başkan, Başkana vekâlet eder.

(11) Kurul üyeleri ile Kurum personelinin uyacakları meslekî ve etik ilkeler ile Kurulun çalışma usûl ve esaslarına ilişkin diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Teşkilat

MADDE 9- (1) Kurumun teşkilatı Kurul ve Başkanlıktan oluşur. Başkanlık; Başkan Yardımcısı, hizmet birimleri ve çalışma gruplarından oluşur. Başkanlık, Kurul kararlarını uygulamakla ve diğer konularda Başkana ve Kurula yardımcı olmakla görevlidir.

(2) Kurum görevlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli hizmetler Başkan, İkinci Başkan, Başkan Yardımcısı ile İnsan Hakları Uzmanları ve Uzman Yardımcıları tarafından yürütülür.

Başkan

MADDE 10- (1) Başkan, Kurumun en üst amiri olup, Kurum hizmetlerini, mevzuata, Kurumun amaç ve politikalarına, stratejik planına, performans ölçütlerine ve hizmet kalite standartlarına uygun olarak düzenler, yürütür ve hizmet birimleri arasında koordinasyonu sağlar. Başkan, Kurumun genel yönetim ve temsilinden sorumludur. Bu sorumluluk, Kurum çalışmalarının düzenlenmesi, yürütülmesi, denetlenmesi, değerlendirilmesi ve gerektiğinde kamuoyuna duyurulması görev ve yetkilerini kapsar.

(2) Başkanın görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Kurul toplantılarının gündemini, gün ve saatini belirlemek ve toplantıları yönetmek.
- b) Kurul kararlarının tebliğini ve Kurulca gerekli görülenlerinin kamuoyuna duyurulmasını sağlamak ve uygulanmalarını izlemek.
- c) Kurum personelinin atamak.
- ç) Hizmet birimlerinden gelen önerilere son şeklini vererek Kurula sunmak.
- d) Kurumun stratejik planını, performans ölçütlerini, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak.
- e) Belirlenen stratejilere, yıllık amaç ve hedeflere uygun olarak Kurumun yıllık bütçesi ile malî tablolarını hazırlamak.
- f) Kamu kurum ve kuruluşları için, insan haklarına aykırı uygulamaların giderilmesine yönelik rehberler hazırlamak ve bunların uygulamaya geçirilip geçirilmediğini izlemek.
- g) Kurul ile Kurumun ve hizmet birimlerinin uyumlu, verimli, disiplinli ve düzenli bir biçimde çalışması amacıyla koordinasyonu sağlamak, bunlar arasında çıkabilecek görev ve yetki sorunlarını çözmek.
- ğ) Yıllık faaliyet raporlarını hazırlamak, yıllık amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine göre faaliyetlerin değerlendirmesini yapmak ve bunları Kurula sunmak.

h) Kurumun diğer kuruluşlarla ilişkilerini yürütmek ve Kurumu temsil etmek.

ı) Kurum Başkanı adına imzaya yetkili personelin görev ve yetki alanını belirlemek,

i) Kurumun yönetim ve işleyişine ilişkin diğer görevleri yerine getirmek.

(3) Başkan, Kuruma ilişkin görevlerinde yardımcı olmak üzere bir Başkan Yardımcısı atayabilir. Başkan Yardımcısı olarak atanacaklarda;

a) Hukuk, siyasal, iktisat, işletme ve uluslararası ilişkiler alanında en az dört yıllık lisans eğitimi veren ve bunların dışında yönetmelikle belirlenen fakültelerden veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olma,

b) Devlet memuriyetinde en az on yıllık meslekî tecrübeye sahip olma,

c) 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesinin (A) fıkrasının (1), (4), (5), (6) ve (7) numaralı bentlerinde belirtilen nitelikleri taşıma,

şartları aranır. Başkan Yardımcısının görev süresi dört yıldır. Görevleri sona erenler yeniden görevlendirilebilir. Başkanın görev süresinin herhangi bir nedenle sona ermesi hâlinde Başkan Yardımcısının görevi de sona erer. Başkan Yardımcılığına atanalar, hâkimler ve savcılar dâhil, görevlerinin sona ermesi durumunda, eski kurum veya kuruluşlarına başvurmaları hâlinde atamaya yetkili makamlar tarafından en geç bir ay içerisinde mükteseplerine uygun bir kadroya atanır; başvurdukları tarihten atandıkları tarihe kadar Kurumdaki malî, sosyal ve özlük haklarından yararlanmaya ve aylıklarını almaya devam eder. Bunların Kurumda geçirdiği süreler özlük ve diğer hakları açısından önceki kurum veya kuruluşlarında geçirilmiş sayılır.

(4) Başkan; sınırlarını yazılı olarak açıkça belirlemek şartıyla, Kurula ilişkin olmayan görev ve yetkilerinden bir bölümünü Başkan Yardımcısına devredebilir. Yetki devri, uygun araçlarla ilgililere duyurulur.

Hizmet birimleri

MADDE 11- (1) Kurumun hizmet birimleri ile görev ve yetkileri şunlardır:

a) İhlal İddialarını İnceleme Birimi;

1) Her türlü insan hakları ihlali iddialarını başvuru üzerine veya resen incelemek, araştırmak, değerlendirmek; bunların sonuçlarını ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara bildirmek ve takip etmek; sorumlu bulunanlar hakkında yasal işlemlerin başlatılması için girişimde bulunmak.

b) İşkence ve Kötü Muameleyle Mücadele Birimi;

1) İşkencenin ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaların önlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak.

2) Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek, bu ziyaretlere ilişkin raporları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Kurulca gerekli görülmesi durumunda kamuoyuna açıklamak; ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurulları, il ve ilçe insan hakları kurulları ile diğer kişi, kurum ve kuruluşların bu gibi yerlere gerçekleştirdikleri ziyaretlere ilişkin raporları incelemek ve değerlendirmek. Kamu kurum ve kuruluşlarıyla görevliler, bu tür ziyaretler sebebiyle gerekli yardım ve kolaylığı göstermek zorundadır.

c) Hukuk Birimi;

1) İnsan hakları ile ilgili mevzuat tasarıları, mevzuat, uygulamalar ve diğer hukukî konular hakkında ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara veya kamuoyuna talep üzerine veya resen görüş bildirmek ve tavsiyelerde bulunmak.

2) Taraf olduğu davalarda Kurumu temsil etmek, hukukî hizmetleri yürütmek ve Kurum tarafından hizmet satın alma yoluyla temsil ettirilen davaları takip ve koordine etmek.

3) Yerli ve yabancı kurum ve kuruluşlarla görev alanıyla ilgili konularda işbirliği yapmak.

4) İnsan hakları ihlali tespiti yapan yargı kararlarının idare tarafından gereği gibi uygulanmasını takip etmek.

ç) Eğitim Birimi;

1) İnsan hakları bilincinin yaygınlaştırılması için çalışmak; bu amaçla ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, görüş bildirmek ve tavsiyelerde bulunmak.

2) Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında bulunan insan hakları ile ilgili bölümlerin hazırlanmasına; Yükseköğretim Kurulunun koordinesinde üniversitelerin insan hakları bölümlerinin kurulmasına ve müfredatının belirlenmesine katkıda bulunmak.

3) Kamu kurum ve kuruluşlarının meslek öncesi ve meslek içi insan hakları eğitimlerine yönelik olarak çalışmalarda bulunmak.

4) İstekleri hâlinde kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlara yönelik insan hakları konulu eğitim programları düzenlemek.

d) Dış İlişkiler ve Proje Birimi;

1) Kurumun dış ilişkilerine yönelik faaliyetlerini düzenlemek ve yürütmek.

2) İnsan haklarıyla ilgili proje hazırlamak ve yürütmek.

e) Medya ve Halkla İlişkiler Birimi;

1) Medya ile olan ilişkileri düzenlemek ve medyayı takip etmek.

2) Halkla ilişkiler politikasını düzenlemek ve yürütmek.

3) Bu Kanunla ve diğer mevzuatla Kuruma verilen görevlerin ifasına yönelik çalışmaların sonuçlarını ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Başkanın gerekli görmesi durumunda kamuoyuna açıklamak.

f) Bilgi ve Dokümantasyon Birimi;

1) İnsan hakları konularında veri tabanı ve dokümantasyon merkezi oluşturmak.

2) Bilgi teknolojileri alanında çalışmalarda bulunmak.

g) Strateji Geliştirme Birimi;

1) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kanunun 15 inci maddesi ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve mali hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak,

ğ) Yönetim Hizmetleri Birimi;

1) Kurumun personel politikasını belirlemek, personelin eğitimi konularında çalışmalar yapmak ve özlük işlemlerini yürütmek.

2) Kurumun idarî, malî ve sosyal hizmetlerini yürütmek.

3) Sivil savunma ve seferberlik hizmetlerini yürütmek.

(2) Birinci fıkrada belirtilen birimler Başkan tarafından belirlenen İnsan Hakları Uzmanlarının eşgüdümünde faaliyet gösterir. Hukuk Biriminin eşgüdümünü yürütecek İnsan Hakları Uzmanının avukatlık stajını tamamlamış olması gerekir.

(3) Başkanın onayı ile Kurum personelinin çalışma grupları oluşturulabilir. Gruplar, Başkan tarafından görevlendirilecek personelin eşgüdümünde faaliyet gösterir.

(4) Kurum, görev alanına giren konularla ilgili olarak çalışmalarda bulunmak üzere kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve konu ile ilgili uzmanların katılımı ile geçici ve sürekli kurullar oluşturabilir.

(5) Büroların kurulmasına veya kaldırılmasına, Kurumun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu yetkilidir. Büroların görev ve yetkilerine ve diğer hususlara ilişkin usûl ve esaslar Kurul tarafından belirlenir.

Başvurular

MADDE 12- (1) İnsan hakları ihlaline maruz kaldığını iddia eden kişiler Kuruma başvurabilirler.

(2) Başvurulara ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

İnceleme, araştırma ve ziyaretler

MADDE 13- (1) Bu Kanun ve diğer mevzuatla Kuruma verilen inceleme, araştırma, ziyaret ve rapor hazırlama görevleri ile diğer görevler, İnsan Hakları Uzman ve Uzman Yardımcıları ile diğer görevliler tarafından yapılır. Bunlar, Başkanın yetkilendirmesi hâlinde, tüm kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden ilgili bilgi ve belgeleri istemeye, incelemeye ve bunların örneklerini almaya, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi almaya, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerleri ziyaret etmeye, buralarda inceleme yapmaya ve gerekli tutanakları düzenlemeye yetkilidir. Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, Kurumun taleplerini gecikmeksizin yerine getirmek zorundadırlar.

(2) Kurumun görev ve yetki alanına giren konularda yerinde inceleme ve araştırma yapmak üzere, Başkanın belirleyeceği Kurum personelinin başkanlığında, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin ve kişilerin katılımıyla heyet oluşturulabilir. Heyette görev alacak kamu kurum ve kuruluşları temsilcileri kendi kurum ve kuruluşlarınca, diğer kişiler ise Başkan tarafından belirlenir. Heyetler tarafından yapılan inceleme ve araştırma sonuçları Kurum tarafından bir rapor hâline getirilir. Heyetlerin giderleri Kurum bütçesinden karşılanır.

Düzenli istişareler

MADDE 14- (1) Kurum, insan hakları sorunlarını tartışmak ve insan hakları konularında bilgi ve görüş alışverişinde bulunmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, yükseköğretim kurumları, basın-yayın kuruluşları, araştırmacılar ve ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşlarla en az üç ayda bir düzenli istişareler gerçekleştirir.

Personel ve özlük haklarına ilişkin hükümler

MADDE 15- (1) Kurum personeli, 657 sayılı Kanuna tâbidir. Kurumda Başkan Yardımcısı ile İnsan Hakları Uzmanı ve İnsan Hakları Uzman Yardımcıları kadroları karşılık gösterilmek kaydıyla 657 sayılı Kanun ve diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlerine bağlı olmaksızın sözleşmeli olarak çalıştırılabilir. Bu suretle çalıştırılacakların sözleşme usûl ve esasları ile unvanlar itibarıyla taban ve tavan ücretleri ve her çeşit ödemeler Bakanlar Kurulunca tespit edilir. Başkan Yardımcısının sözleşme ücreti Başbakanlık Genel Müdürlerinin sözleşme ücretini, İnsan Hakları Uzmanı ve Uzman Yardımcılarının sözleşme ücreti Başbakanlık Uzmanı ve Uzman Yardımcılarının sözleşme ücretini geçmeyecek şekilde Kurul tarafından belirlenir. Söz konusu personele, çalıştıkları günlerle orantılı olarak, hastalık ve yıllık izinleri dâhil, Ocak, Nisan, Temmuz ve Ekim aylarında birer aylık sözleşme ücreti tutarında ikramiye ödenir. Bunlardan üstün gayret ve çalışmaları sonucunda emsallerine göre başarılı çalışma yaptıkları tespit edilenlere, Başkanın onayı ile Haziran ve Aralık aylarında birer aylık sözleşme ücreti tutarında teşvik ikramiyesi ödenebilir. Başkan tarafından birimlerin eşgüdümü için görevlendirilecek İnsan Hakları Uzmanlarına kadroları için öngörülen sözleşme ücreti yüzde on artırımlı olarak ödenir. Kurum kadrolarında çalışan memurlar, Başbakanlık personelinin yararlandığı fazla çalışma ücretinden aynı usul ve esaslara göre yararlanır.

(2) Başkan, İkinci Başkan ve Başkan Yardımcısının sosyal güvenlik hak ve yükümlülükleri, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun geçici 4 üncü maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla, 5510 sayılı Kanun hükümlerine göre tespit olunur. Ancak, sigorta primine veya emeklilik keseneğine esas alınacak aylık ücret ile emekli aylığının hesabında, Başkan ve İkinci Başkan için Başbakanlık genel müdürleri, Başkan Yardımcısı için genel müdür yardımcıları için tespit edilen ek gösterge ve makam tazminatı ile temsil veya görev tazminatı ve diğer ödeme unsurları dikkate alınır. Bu görevlerde geçirilen süreler makam tazminatı veya yüksek hâkimlik tazminatı ödenmesini gerektiren görevlerde geçmiş sayılır.

(3) Başkana, Başbakanlık genel müdürlerine malî haklar kapsamında fiilen yapılmakta olan her türlü ödemeler toplamı tutarında aylık ücret ödenir. İkinci Başkana ise Başkan için belirlenen ücretin yüzde doksanbeşi tutarında aynı usul ve esaslara göre ödeme yapılır. Başbakanlık genel müdürlerine ödenenlerden, vergi ve diğer yasal kesintilere tabi olmayanlar bu maddeye göre yapılacak ödemelerde de vergi ve diğer yasal kesintilere tabi olmaz. 657 sayılı Kanun ve diğer ilgili mevzuat uyarınca Başbakanlık genel müdürlerinin yararlanmış olduğu sosyal haklar ve yardımlardan, Başkan ve İkinci Başkan da aynı usul ve esaslar çerçevesinde yararlanırlar. Kurul üyelerine, 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, fiilen görev yaptıkları her gün için, uhdesinde kamu görevi bulunanlara (11.000), uhdesinde kamu görevi bulunmayanlara (12.000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Bu ödemeden damga vergisi hariç herhangi bir kesinti yapılmaz. Bir ayda fiilen görev yapılan gün sayısının üçü aşması hâlinde, aşan günler için huzur hakkı ödenmez.

(4) Kurumda, özel bilgi ve ihtisası gerektiren işlerde, Kurumun faaliyet alanına ilişkin konularda en az on yıl meslekî tecrübesi bulunanlar ile doktor unvan ve derecesini alanlar arasından, 657 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (B) fıkrasına göre sözleşmeli personel çalıştırılabilir. Bu personele ödenecek ücretlerin net tutarı, birinci dereceli İnsan Hakları Uzmanına ödenen net tutarı aşamaz. Bu fıkra uyarınca çalıştırılacakların sayısı, Kurumda fiilen çalışan İnsan Hakları Uzmanı ve Uzman Yardımcısı sayısının yüzde onunu geçemez.

(5) Başkan ve üyeler 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu açısından kamu görevlileri gibi yargılanır. 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca Başkan ve üyeler için soruşturma izinleri Başbakan tarafından verilir. Soruşturma izni verilmesi veya verilmemesine ilişkin kararlar karşı yapılan itirazlar, Danıştay tarafından karara bağlanır.

İnsan hakları uzmanları ve uzman yardımcıları

MADDE 16- (1) Kurumda, İnsan Hakları Uzman Yardımcılığına atanabilmek için, 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesinde sayılan şartlara ek olarak aşağıdaki şartlar aranır:

a) Hukuk, siyasal, iktisat, işletme ve uluslararası ilişkiler alanında en az dört yıllık lisans eğitimi veren ve bunların dışında yönetmelikle belirlenen fakültelerden veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olmak; Hukuk Biriminde görevlendirilecekler için avukatlık stajını tamamlamış olmak.

b) Yapılacak yarışma sınavında başarılı olmak.

c) Sınavın yapıldığı tarihte otuz yaşını doldurmamış olmak.

(2) İnsan Hakları Uzman Yardımcılığına atananlar; en az üç yıl çalışmak, her yıl olumlu sicil almak ve istihdam edildikleri birimlerce belirlenecek konularda hazırlayacakları uzmanlık tezinin oluşturulacak tez jürisi tarafından kabul edilmesi kaydıyla, yapılacak yeterlik sınavına girmeye hak kazanırlar. Süresi içinde tezlerini sunmayan veya hazırladıkları tez kabul edilmeyenlere tezlerini sunmaları veya yeni bir tez hazırlamaları için bir yılı aşmamak üzere ilave süre verilir. Yeterlik sınavında başarılı olanlar, Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından en az (C) düzeyinde veya buna denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan yabancı dil puanı aldıklarını gösterir belgeyi Kuruma teslim etmeleri durumunda İnsan Hakları Uzmanı olarak atanır. Sınavda başarılı olamayanlar veya sınava girmeye hak kazandığı hâlde geçerli mazereti olmaksızın sınav hakkını kullanmayanlara, bir yıl içinde ikinci kez sınav hakkı verilir. Verilen ilave süre içinde tezlerini sunmayan veya ikinci defa hazırladıkları tezleri de kabul edilmeyenler, ikinci sınavda da başarılı gösteremeyen veya sınav hakkını kullanmayanlar ile olumsuz sicil alanlar İnsan Hakları Uzman Yardımcısı unvanını kaybeder ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarında öğrenim durumlarına uygun kadrolara atanmak üzere Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.

(3) İnsan Hakları Uzmanı ve İnsan Hakları Uzman Yardımcılarının mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri, yarışma sınavı, tez hazırlama ve yeterlik sınavı ile çalışma usûl ve esasları yönetmelikle düzenlenir.

Kamu kurum ve kuruluşlarındaki personelin görevlendirilmesi

MADDE 17- (1) Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde, sosyal güvenlik kurumlarında, mahallî idarelerde, mahallî idarelerin bağlı kuruluşlarında, mahallî idare birliklerinde, döner sermayeli kuruluşlarda, kanunlarla kurulan fonlarda, kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşlarda, sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait kuruluşlarda, iktisadî devlet teşekkülleri ve kamu iktisadî kuruluşları ile bunlara bağlı ortaklıklar ve müesseselerde çalışanlar kurumlarının, hâkimler ve savcılar ise kendilerinin muvafakati ile aylık, ödenek, her türlü zam ve tazminatlar ile diğer malî ve sosyal hak ve yardımları kurumlarınca ödenmek kaydıyla geçici olarak Kurumda görevlendirilebilir. Kurumun bu konudaki talepleri, ilgili kurum ve kuruluşlarca öncelikle sonuçlandırılır.

Yasaklar ve yükümlülükler

MADDE 18- (1) Başkan ve üyeler 19/4/1990 tarihli ve 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununa tâbidir. Başkan ve üyeler göreve başladıkları ve görevlerinin sona erdiği tarihten itibaren bir ay içinde mal beyanında bulunurlar.

(2) Başkan ve üyeler ile Kurum personeli görevlerini yerine getirmeleri sırasında edindikleri kamuya, ilgililere ve üçüncü kişilere ait gizlilik taşıyan bilgileri, kişisel verileri, Kurumla ilgili gizlilik taşıyan bilgileri, ticarî sırları ve bunlara ait belgeleri bu konuda kanunen yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamaz, kendilerinin veya üçüncü kişilerin yararına kullanamaz. Bu yükümlülük görevden ayrılmalarından sonra da devam eder.

Yöneticilerin sorumlulukları, yetki devri ve düzenleme yetkisi

MADDE 19- (1) Kurumun her kademedeki yöneticileri, görevlerini mevzuata, stratejik plan ve programlara, performans ölçütlerine ve hizmet kalite standartlarına uygun olarak yürütmekten üst kademelere karşı sorumludur.

(2) Kurum; görev, yetki ve sorumluluk alanına giren ve önceden kanunla düzenlenmiş konularda idarî düzenlemeler yapabilir.

Kadrolar ve hizmet satın alma

MADDE 20- (1) Kurum kadrolarının tespiti, ihdası, kullanımı ve iptali ile kadrolara ilişkin diğer hususlar 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usûlü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre düzenlenir.

(2) Kurum, geçici veya belli bir ihtisas gerektiren nitelikteki işler için hizmet satın alabilir.

Kurumun gelirleri

MADDE 21- (1) Kurumun gelirleri şunlardır:

- a) Genel bütçeden tahsis edilecek ödenekler.
- b) Kuruma yapılacak her türlü bağış, yardım ve vasiyetler.
- c) Kurum gelirlerinin değerlendirilmesinden elde edilen gelirler.
- ç) Diğer gelirler.

Değiştirilen ve yürürlükten kaldırılan mevzuat, kadro iptal ve ihdası

MADDE 22- (1) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun;

a) 36 ncı maddesinin "Ortak Hükümler" bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendine "Kadının Statüsü Uzman Yardımcıları," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzman Yardımcıları," ve "Kadının Statüsü Uzmanlığına," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzmanlığına,"

b) 152 nci maddesinin "II- Tazminatlar" fıkrasının "(A) Özel Hizmet Tazminatı" bendinin (i) alt bendine "Kadının Statüsü Uzmanları," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzmanları,"

c) (I) sayılı Ek Gösterge Cetvelinin "I- Genel İdare Hizmetleri Sınıfı" bölümünün (h) bendine "Kadının Statüsü uzmanları," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzmanları," ibareleri eklenmiştir.

(2) 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 3 üncü maddesinin birinci fıkrasına "Çevre ve Orman Bakanlığı," ibaresinden sonra gelmek üzere "Türkiye İnsan Hakları Kurumu," ibaresi eklenmiştir.

(3) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (II) sayılı cetvelin "B) Özel Bütçeli Diğer İdareler" bölümüne "39) Türkiye İnsan Hakları Kurumu" ibaresi eklenmiştir.

(4) 10/10/1984 tarihli ve 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi, 17/A maddesi, ek 4, ek 5 ve ek 6 ncı maddeleri ile anılan Kanunun eki cetvelin ana hizmet birimlerinin düzenlendiği (13) numaralı bölümü yürürlükten kaldırılmıştır.

(5) Ekli (1) sayılı listede yer alan kadro iptal edilerek, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki cetvellerden çıkarılmış, ekli (2) sayılı listede yer alan kadrolar ihdas edilerek, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvele İnsan Hakları Kurumu bölümü olarak eklenmiştir.

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Kurum Başkanlığı ve İkinci Başkanlığına ilk defa seçileceklerin ilk görev süresi altı yıl olarak uygulanır. Ad çekme yoluyla yapılacak kura sonuçlarına göre, Kurumun ilk üyelerinden dördünün ilk görev süresi altı yıl, üçünün ilk görev süresi dört yıl, ikisinin ilk görev süresi de iki yıl olarak uygulanır.

(2) Kurul üyeliklerine ilk seçimler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki ay içinde 5 inci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen niteliklere sahip olanlardan, Başbakanlığa başvuranlar arasından yapılır.

(3) Başbakanlık teşkilatına ait taşınır, araç, gereç, malzeme, demirbaş ve taşıtlardan, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla İnsan Hakları Başkanlığı tarafından kullanılanlar, Başbakanlık ile Kurum arasında düzenlenecek protokole göre Kuruma devredilir.

(4) Başbakanlığa ait her türlü hak ve yükümlülüklerden İnsan Hakları Başkanlığını ilgilendirenler; hiçbir işleme gerek kalmaksızın Kuruma devredilmiş, taşınmazlar ise tahsis edilmiş sayılır.

(5) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, geçici olarak görevlendirilenler de dâhil olmak üzere, İnsan Hakları Başkanlığında görev yapan personelden Kurumda geçici olarak görevlendirilmek isteyenler, talepleri üzerine 17 nci maddeye göre Kurumda geçici olarak görevlendirilebilir.

(6) Kurumun teşkilatı bu Kanuna göre yeniden düzenleninceye kadar, Kurum tarafından yürütülecek hizmetlerin İnsan Hakları Başkanlığında görevli personel eliyle yürütülmesine devam edilir.

(7) Kurum büroları kuruluncaya kadar, İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları, Kurum bürosu olarak görev yapar.

(8) Kurumun 2011 malî yılı harcamaları, 26/12/2010 tarihli ve 6091 sayılı 2011 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanununun ilgili hükmüne göre yeni bir düzenleme yapılıncaya kadar, Başbakanlığın 2011 yılı bütçesinde yer alan İnsan Hakları Başkanlığına ait ödeneklerden karşılanır.

(9) Bu maddede öngörülen bütün geçiş, devir, temlik ve intikal işlemleriyle düzenlenecek protokoller, her türlü vergi, resim, harç, ücret ve fonlardan müstesnadır.

(10) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl süreyle, Kurum kadrolarına ilişkin olarak yapılacak düzenlemelerde 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesinin son fıkrası hükmü uygulanmaz.

(11) Bir defaya mahsus olmak üzere, insan hakları ile ilgili yargılama, inceleme, araştırma, denetleme, uygulama veya danışma konularında en az üç yıl çalışmış olmak kaydıyla, 16 ncı maddenin birinci fıkrasına göre belirlenecek yüksek öğretim kurumlarını bitirerek mesleğe özel yarışma sınavı ile giren ve belirli süreli meslek içi eğitimden sonra özel bir yeterlik sınavı sonunda atanmış olanlar, hâkimler, savcılar ile bu meslekten sayılanlar ile en az yüksek lisans düzeyinde eğitim görmüş üniversite öğretim elemanlarından;

a) Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından en az (C) düzeyinde puanı olan veya buna denk kabul edilen ve uluslararası geçerliliği bulunan bir belgeye sahip olanlar,

b) İnsan Hakları Uzman Yardımcılığına atanabilme niteliklerini haiz ve kırkbeş yaşını doldurmamış olanlar,

bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde açılacak yeterlik sınavında başarılı olmaları hâlinde, başarı sıralaması dikkate alınarak İnsan Hakları Uzmanı olarak atanırlar. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının kadrosunda olmakla birlikte en az beş yıldır İnsan Hakları Başkanlığında geçici olarak görevlendirilen personelden bu fıkra da belirtilen nitelikleri haiz olanlar ile Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığında en az altı ay süreyle görev yapmış olan Başbakanlık Uzmanları, İnsan Hakları Uzmanı kadrolarına; anılan Başkanlıkta en az altı ay süreyle görev yapmış olan Başbakanlık Uzman Yardımcıları ise İnsan Hakları Uzman Yardımcısı kadrolarına, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde talepleri hâlinde kurumlarının muvafakatiyle atanabilir. Başbakanlık Uzman ve Uzman Yardımcılarının, Başbakanlık Uzmanlığı ve Uzman Yardımcılığında geçirdiği süreler, İnsan Hakları Uzmanlığı ve Uzman Yardımcılığında geçirilmiş sayılır. Bu fıkra hükümlerine göre İnsan Hakları Uzmanlığına atanacak olanların sayısı, toplam İnsan Hakları Uzmanı ve İnsan Hakları Uzman Yardımcısı kadro sayısının yüzde yirmisini geçemez. Sınava ilişkin esaslar Kurum tarafından hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.

Yürürlük

MADDE 23- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 24- (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(1) SAYILI LİSTE

KURUMU : BAŞBAKANLIK

TEŞKİLATI : MERKEZ

İPTAL EDİLEN KADRONUN

<u>SINIFI</u>	<u>UNVANI</u>	<u>DERECESİ</u>	<u>TOPLAMI</u>
GİH	İnsan Hakları Başkanı	1	<u>1</u>
	TOPLAM		1

(2) SAYILI LİSTE

KURUMU : TÜRKİYE İNSAN HAKLARI KURUMU

TEŞKİLATI : MERKEZ

İHDAS EDİLEN KADROLARIN

<u>SINIFI</u>	<u>UNVANI</u>	<u>DERECESİ</u>	SERBEST KADRO <u>ADEDİ</u>	<u>TOPLAMI</u>
GİH	Başkan Yardımcısı	1	1	1
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	1	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	2	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	3	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	4	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	5	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	7	5	5
GİH	İnsan Hakları Uzman Yardımcısı	9	25	25
GİH	Malî Hizmetler Uzmanı	4	1	1
SH	Sosyal Çalışmacı	5	1	1
SH	Psikolog	3	1	1
GİH	Mütercim Tercüman	5	1	1
GİH	Kütüphaneci	7	1	1
GİH	Memur	8	2	2
GİH	Memur	9	2	2
GİH	Bilgisayar İşletmeni	7	2	2
GİH	Sekreter	7	1	1
GİH	Sekreter	8	1	1
GİH	Santral Memuru	9	<u>1</u>	<u>1</u>
	TOPLAM		75	75

ALT KOMİSYON METNİ

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI KURUMU KANUNU TASARISI

Amaç ve kapsam

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmak üzere, Türkiye İnsan Hakları Kurumunun kurulması ile teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasları düzenlemektir.

Tanımlar

MADDE 2- (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Kurum: Türkiye İnsan Hakları Kurumunu,
 - b) Kurul: İnsan Hakları Kurulunu,
 - c) Başkan: Kurum ve Kurul Başkanını,
- ifade eder.

Kuruluş ve statü

MADDE 3- (1) Bu Kanunla ve ilgili diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere, kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip ve özel bütçeli, Türkiye İnsan Hakları Kurumu kurulmuştur.

(2) Kurum Başbakanlıkla ilişkilidir.

(3) Kurumun merkezi Ankara'dadır. Kurum yurt içinde ve sayısı ikiye geçmemek üzere yurt dışında büro açabilir.

(4) Kurum, bu Kanunla ve diğer mevzuatla verilen görev ve yetkilerini kendi sorumluluğu altında, bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Görev alanına giren konularla ilgili olarak hiçbir organ, makam, merci veya kişi, Kurula emir ve talimat veremez, tavsiye ve telkinde bulunamaz.

(5) Kurum, faaliyetleri hakkında kamuoyunu bilgilendirir.

Görevler ve yetkiler

MADDE 4- (1) Kurum, insan haklarının korunmasına, geliştirilmesine ve ihlallerin önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak; işkence ve kötü muamele ile mücadele etmek; şikâyet ve başvuruları incelemek ve bunların sonuçlarını takip etmek; sorunların çözüme kavuşturulması doğrultusunda girişimlerde bulunmak; bu amaçla eğitim faaliyetlerini yürütmek; insan hakları alanındaki gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek amacıyla araştırma ve incelemeler yapmakla görevli ve yetkilidir.

(2) Kurum görevi esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi halinde genel hükümlere göre işlem yapılabilmesi için gerekli gördüğünde ihbar veya şikâyetle bulunabilir.

İnsan Hakları Kurulu

MADDE 5- (1) İnsan Hakları Kurulu, Kurumun karar organıdır. Kurul, biri Başkan, biri İkinci Başkan olmak üzere onbir üyeden oluşur.

"(2) Kurula Başkan ve üye olabilmek için;

- a) Türk Vatandaşı olmak,
- b) Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

c) Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak,

ç) Askerlik ile ilişkisi bulunmamak,

d) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Kanunun 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel olabilecek akıl hastalığı bulunmamak,

e) Üyelik başvurusu yaptığı tarih itibarıyla herhangi bir siyasi partinin yönetim ve denetim organlarında görevli veya yetkili bulunmamak,

f) En az lisans düzeyinde yükseköğrenim yapmış olmak,
gerekir."

(3) İkinci fıkrada belirtilen nitelikleri taşıyanlardan Kurul üyesi olmak isteyenler bu taleplerini yazılı olarak Kuruma iletirler. Kurum, üye olma niteliklerine sahip olanları Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa bildirir.

(4) Başkan, İkinci Başkan ve üyeler Bakanlar Kurulu tarafından seçilir. Seçimlerde, insan hakları alanında çalışmalar yapan; sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, felsefi düşünce akımları, akademisyenler, avukatlar, tabipler, görsel veya yazılı basın mensupları ve uzmanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterilir.

(5) Başkan ve üyelerin görev süresi dört yıldır. Süresi bitenler en fazla bir dönem daha yeniden seçilebilir.

(6) Başkan ve üyelerin görev sürelerinin sona ereceği tarihten en geç iki ay önce durum, Kurum tarafından uygun iletişim araçlarıyla kamuoyuna duyurulur. Duyuruyu takip eden bir ay içinde ikinci fıkrada belirtilen şartları taşıyanların başvuruları, Kurum tarafından Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa iletilir. Bakanlar Kurulu tarafından Başkan, İkinci Başkan ve üye olarak seçilenler, yerlerine seçildikleri kişilerin üyeliklerinin sona ermesini takiben göreve başlar.

(7) Başkan ve üyelerin görev süreleri dolmadan görevlerinin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda, sona erme tarihinden itibaren en fazla bir hafta içinde durum, Kurum tarafından kamuoyuna duyurulur ve duyuruyu takip eden onbeş gün içinde ikinci fıkrada belirtilen şartları taşıyanların başvuruları, Kurum tarafından Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa iletilir. Bu şekilde seçilenler, yerlerine seçildikleri kişilerin kalan süresini tamamlar ve bunlardan iki yıl veya daha az süreyle görev yapanların bu görevleri seçilme dönemi olarak değerlendirilmez.

(8) Kamu görevlisi iken Kurul Başkanlığına ve İkinci Başkanlığa seçilenlerin önceki kurumları ve görevleriyle ilişkileri sona erer. Bunlar, memuriyete giriş şartlarını kaybetmemeleri kaydıyla, hâkimler ve savcılar dâhil, görev sürelerinin sona ermesi veya görevden ayrılma isteğinde bulunmaları ve otuz gün içinde önceki kurumlarına başvurmaları durumunda, atamaya yetkili makam tarafından başvuru tarihinden itibaren en geç bir ay içinde mükteseplerine uygun kadrolara atanır. Görevin sona erdiği tarihten atama yapılncaya kadar, almakta oldukları aylık ücret ile sosyal hak ve yardımların Kurum tarafından ödenmesine devam olunur. Bunların Kurumda geçirdiği süreler, özlük ve diğer hakları açısından önceki kurum veya kuruluşlarında geçirilmiş sayılır.

Üyelik teminatı

MADDE 6- (1) Kurul Başkanı, İkinci Başkan ve üyelerin süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez. Ancak, seçilmeleri için gerekli şartları taşımadıkları ya da kaybettikleri Kurulca tespit edilen Başkan ve üyelerin görevlerine Bakanlar Kurulunca son verilir. Kurul tutanak ve kararlarını süresi içinde imzalamayan veya karşı oy gerekçesini süresi içinde yazılı olarak bildirmeyen Başkan ve üyelerin üyeliklerine de aynı usul çerçevesinde son verilir.

(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâlleri dışında, münhasıran insan haklarının korunması ve geliştirilmesine ilişkin görevleriyle ilgili olarak suç işlediği ileri sürülen Başkan, İkinci Başkan ve üyeler yakalanamaz, üstleri ve konutları aranamaz, sorguya çekilemez. Ancak, durum Başbakanlığa derhal bildirilir. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket eden kolluk kuvvetleri amir ve memurları hakkında yetkili Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından genel hükümlere göre doğrudan doğruya soruşturma ve kovuşturma yapılır.

(3) Kurul tarafından kabul edilebilir mazereti olmaksızın bir takvim yılı içinde toplam üç Kurul toplantısına katılmayan; ağır hastalık veya sakatlık nedeniyle iş göremeyecekleri sağlık kurulu raporuyla tespit edilen; görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşen; geçici iş göremezlik hâli üç aydan fazla süren veya üç aydan fazla hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilip de cezasının infazına fiilen başlanan üyelerin üyelikleri düşer.

Kurulun görev ve yetkileri

MADDE 7- (1) Kurul, bu Kanun ve diğer mevzuatta belirtilen görevler yanında aşağıdaki görevleri yapar ve yetkileri kullanır:

- a) Kanunla verilen görevler kapsamında Kurumun faaliyet alanını ve görev önceliklerini belirlemek.
- b) Kurumla ve Kurumun görev alanıyla ilgili düzenlemeler yapılmasına yönelik kararlar almak.
- c) Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerinin uygulanmasını izlemek. Bu sözleşmeler tarafından kurulan inceleme, izleme ve denetleme mekanizmalarına Devletin sunmakla yükümlü olduğu raporların hazırlanması sürecinde, ilgili sivil toplum kuruluşlarından da yararlanmak suretiyle görüş bildirmek; bu raporların sunulacağı uluslararası toplantılara, temsilci göndererek katılmak.
- ç) Kurumun diğer ülkelerin ulusal ya da uluslararası düzeyde faaliyet gösteren benzeri işleve sahip kurumlarıyla ikili ve çok taraflı ilişkiler kurmasına karar vermek. Birleşmiş Milletler ve bölgesel insan hakları kuruluşlarıyla işbirliği yapmak ve ortak faaliyetlerde bulunulmasına karar vermek.
- d) Gerek gördüğünde Kurumun kendi alanında çalışan uluslararası kuruluşlara üye olmasına veya bu kuruluşlarda Türkiye'nin temsil edilmesine karar vermek.
- e) İnsan hakları alanındaki sorunlar, gelişmeler ile kamu kurum ve kuruluşlarının bu alandaki performanslarını değerlendiren yıllık raporlar hazırlamak, bunları yayınlamak ve ilgili kişi ve kuruluşlara dağıtmak. Düzenli yıllık raporlar dışında, gerek görüldüğünde insan hakları alanına ilişkin özel raporlar yayınlamak.
- f) Gerektiğinde üç üyeden müteşkil heyetler ile özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerlere ziyaretler gerçekleştirmek.
- g) Kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte, insan haklarının geliştirilmesini teşvik eden ve hak ihlallerinin giderilmesini hedefleyen kampanya ve programlar yürütmek.

ğ) Kurum tarafından insan hakları alanında yapılan inceleme ve araştırmaları, hazırlanan raporları ve benzeri çalışmaları karara bağlamak.

h) Kurumun stratejik planı ve performans programları ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçe teklifini görüşmek ve karara bağlamak.

ı) Kurumun performansını ve malî durumunu gösteren raporları onaylamak.

i) Taşınmaz alımı, satımı ve kiralanması konularındaki önerileri görüşüp karara bağlamak.

Kurulun çalışma esasları

MADDE 8- (1) Kurul, en az ayda bir defa olmak üzere gerekli hallerde toplanır. Toplantıları Başkan yönetir. Başkanın dışında en az beş üyenin birlikte talep etmesi hâlinde Kurul, Başkan tarafından 5 gün içinde toplanmak üzere derhal olağanüstü toplantıya çağırılır.

(2) Toplantı gündemi Başkan, yokluğunda İkinci Başkan tarafından hazırlanarak, toplantıdan en az üç gün önce Kurul üyelerine bildirilir. Gündeme yeni madde eklenebilmesi için toplantıda üyelerden birinin öneride bulunması ve önerilen maddenin Kurul tarafından kabul edilmesi gerekir.

(3) Kurul, en az yedi üyenin hazır bulunması ile toplanır ve en az altı üyenin aynı yöndeki oyuyla karar alır. Kararlarda çekimser oy kullanılamaz.

(4) Kurul kararları tutanakla tespit edilir ve karar tutanağı toplantı esnasında veya en geç toplantıyı izleyen beş iş günü içinde toplantıya katılan tüm üyeler tarafından imzalanır. Kurul kararları, alındığı toplantı tarihinden itibaren en geç onbeş iş günü içinde gerekçeleri ve varsa karşı oy gerekçeleri ile birlikte tekemmül ettirilir. Gerektiğinde, Kurul tarafından bu süre uzatılabilir.

(5) Başkan ve üyeler kendileri, eşleri, evlatlıkları ve üçüncü derece dâhil üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci derece dâhil ikinci dereceye kadar kayın hısımlarıyla ilgili veya kişisel menfaat ilişkisi içinde oldukları konularda müzakere ve oylamaya katılamaz. Bu durum karar metninde ayrıca belirtilir.

(6) Aksi kararlaştırılmadıkça Kurulun toplantılarındaki müzakereler gizlidir.

(7) İhtiyaç duyulması hâlinde görüşlerinden yararlanılmak üzere ilgili kişiler, Kurul toplantısına davet edilebilir. Ancak, Kurul kararları toplantıya dışardan katılanların yanında alınamaz.

(8) Kurul kararları, tekemmül etmesinden itibaren en geç beş iş günü içinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara gönderilir.

(9) Kurul, gerekli gördüğü durumlarda kararlarını, kişisel verilerin gizliliği ilkesine bağlı olarak uygun vasıtalarla kamuoyuna duyurabilir.

(10) Başkanın, izin, hastalık, görevde bulunmadığı diğer hâller ile hangi nedenle olursa olsun görevinin sona ermesi durumunda İkinci Başkan, Başkana vekâlet eder.

(11) Kurul üyeleri ile Kurum personelinin uyacakları meslekî ve etik ilkeler ile Kurulun çalışma usûl ve esaslarına ilişkin diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Teşkilat

MADDE 9- (1) Kurumun teşkilatı Kurul ve Başkanlıktan oluşur. Başkanlık; Başkan Yardımcısı, hizmet birimleri ve çalışma gruplarından oluşur. Başkanlık, Kurul kararlarını uygulamakla ve diğer konularda Başkana ve Kurula yardımcı olmakla görevlidir.

(2) Kurum görevlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli hizmetler Başkan, İkinci Başkan, Başkan Yardımcısı ile İnsan Hakları Uzmanları ve Uzman Yardımcıları tarafından yürütülür.

Başkan

MADDE 10- (1) Başkan, Kurumun en üst amiri olup, Kurum hizmetlerini, mevzuata, Kurumun amaç ve politikalarına, stratejik planına, performans programına ve hizmet kalite standartlarına uygun olarak düzenler, yürütür ve hizmet birimleri arasında koordinasyonu sağlar. Başkan, Kurumun genel yönetim ve temsilinden sorumludur. Bu sorumluluk, Kurum çalışmalarının düzenlenmesi, yürütülmesi, denetlenmesi, değerlendirilmesi ve gerektiğinde kamuoyuna duyurulması görev ve yetkilerini kapsar.

(2) Başkanın görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Kurul toplantılarının gündemini, gün ve saatini belirlemek ve toplantıları yönetmek.
- b) Kurul kararlarının tebliğini ve Kurulca gerekli görülenlerinin kamuoyuna duyurulmasını sağlamak ve uygulanmalarını izlemek.
- c) Kurum personelini atamak.
- ç) Hizmet birimlerinden gelen önerilere son şeklini vererek Kurula sunmak.
- d) Kurumun stratejik planını, performans programını hazırlamak, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak.
- e) Belirlenen stratejilere, yıllık amaç ve hedeflere uygun olarak Kurumun yıllık bütçesi ile mali tablolarını hazırlamak.
- f) Kamu kurum ve kuruluşları için, insan haklarına aykırı uygulamaların giderilmesine yönelik rehberler hazırlamak ve bunların uygulamaya geçirilip geçirilmediğini izlemek.
- g) Kurul ile Kurumun ve hizmet birimlerinin uyumlu, verimli, disiplinli ve düzenli bir biçimde çalışması amacıyla koordinasyonu sağlamak, bunlar arasında çıkabilecek görev ve yetki sorunlarını çözmek.

ğ) Yıllık faaliyet raporlarını hazırlamak, yıllık amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine göre faaliyetlerin değerlendirmesini yapmak ve bunları Kurula sunmak.

h) Kurumun diğer kuruluşlarla ilişkilerini yürütmek ve Kurumu temsil etmek.

ı) Kurum Başkanı adına imzaya yetkili personelin görev ve yetki alanını belirlemek,

i) Kurumun yönetim ve işleyişine ilişkin diğer görevleri yerine getirmek.

(3) Başkan, Kuruma ilişkin görevlerinde yardımcı olmak üzere bir Başkan Yardımcısı atayabilir. Başkan Yardımcısı olarak atanacaklarda;

a) Hukuk, siyasal, iktisat, işletme ve uluslararası ilişkiler alanında en az dört yıllık lisans eğitimi veren ve bunların dışında yönetmelikle belirlenen fakültelerden veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt dışındaki yüksek öğretim kurumlarından mezun olma,

b) Devlet memuriyetinde en az on yıllık meslekî tecrübeye sahip olma,

c) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin (A) fıkrasının (1), (4), (5), (6) ve (7) numaralı bentlerinde belirtilen nitelikleri taşıma,

şartları aranır. Başkan Yardımcısının görev süresi dört yıldır. Görevleri sona erenler yeniden görevlendirilebilir. Başkanın görev süresinin herhangi bir nedenle sona ermesi hâlinde Başkan Yardımcısının görevi de sona erer. Başkan Yardımcılığına atananlar, hâkimler ve savcılar dâhil, görevlerinin sona ermesi durumunda, eski kurum veya kuruluşlarına başvurmaları hâlinde atamaya yetkili makamlar tarafından en geç bir ay içerisinde mükteseplerine uygun bir kadroya atanır; başvurdukları tarihten atandıkları tarihe kadar Kurumdaki malî, sosyal ve özlük haklarından yararlanmaya ve aylıklarını almaya devam eder. Bunların Kurumda geçirdiği süreler özlük ve diğer hakları açısından önceki kurum veya kuruluşlarında geçirilmiş sayılır.

(4) Başkan; sınırlarını yazılı olarak açıkça belirlemek şartıyla, Kurula ilişkin olmayan görev ve yetkilerinden bir bölümünü Başkan Yardımcısına devredebilir. Yetki devri, uygun araçlarla ilgililere duyurulur.

Hizmet birimleri

MADDE 11- (1) Kurumun hizmet birimleri ile görev ve yetkileri şunlardır:

a) İhlal İddialarını İnceleme Birimi;

1) Her türlü insan hakları ihlali iddialarını başvuru üzerine veya re'sen incelemek, araştırmak, değerlendirmek; bunların sonuçlarını ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara bildirmek ve takip etmek, sorumlu bulunanlar hakkında yasal işlemlerin başlatılması için girişimde bulunmak.

b) İşkence ve Kötü Muameleyle Mücadele Birimi;

1) İşkencenin ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaların önlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak.

2) Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek, bu ziyaretlere ilişkin raporları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Kurulca gerekli görülmesi durumunda kamuoyuna açıklamak; ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurulları, il ve ilçe insan hakları kurulları ile diğer kişi, kurum ve kuruluşların bu gibi yerlere gerçekleştirdikleri ziyaretlere ilişkin raporları incelemek ve değerlendirmek. Kamu kurum ve kuruluşlarıyla görevliler, bu tür ziyaretler sebebiyle gerekli yardım ve kolaylığı göstermek zorundadır.

c) Hukuk Birimi;

1) İnsan hakları ile ilgili mevzuat tasarıları, mevzuat, uygulamalar ve diğer hukukî konular hakkında ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara veya kamuoyuna talep üzerine veya re'sen görüş bildirmek ve tavsiyelerde bulunmak.

2) 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre hukuk birimlerine verilen görevleri yapmak.

3) Yerli ve yabancı kurum ve kuruluşlarla görev alanıyla ilgili konularda işbirliği yapmak.

4) İnsan hakları ihlali tespiti yapan yargı kararlarının idare tarafından gereği gibi uygulanmasını takip etmek.

ç) Eğitim Birimi;

1) İnsan hakları bilincinin yaygınlaştırılması için çalışmak; bu amaçla ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, görüş bildirmek ve tavsiyelerde bulunmak.

2) Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında bulunan insan hakları ile ilgili bölümlerin hazırlanmasına; Yükseköğretim Kurulunun koordinesinde üniversitelerin insan hakları bölümlerinin kurulmasına ve müfredatının belirlenmesine katkıda bulunmak.

3) Kamu kurum ve kuruluşlarının meslek öncesi ve meslek içi insan hakları eğitimlerine yönelik olarak çalışmalarında bulunmak.

4) İstekleri hâlinde kamu kurum ve kuruluşlar ile özel kuruluşlara yönelik insan hakları konulu eğitim programları düzenlemek.

d) Dış İlişkiler ve Proje Birimi;

1) Kurumun dış ilişkilerine yönelik faaliyetlerini düzenlemek ve yürütmek.

2) İnsan haklarıyla ilgili proje hazırlamak ve yürütmek.

e) Medya ve Halkla İlişkiler Birimi;

1) Medya ile olan ilişkileri düzenlemek ve medyayı takip etmek.

2) Halkla ilişkiler politikasını düzenlemek ve yürütmek.

3) Bu Kanunla ve diğer mevzuatla Kuruma verilen görevlerin ifasına yönelik çalışmaların sonuçlarını ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Başkanın gerekli görmesi durumunda kamuoyuna açıklamak.

f) Bilgi ve Dokümantasyon Birimi;

1) İnsan hakları konularında veri tabanı ve dokümantasyon merkezi oluşturmak.

2) Bilgi teknolojileri alanında çalışmalarda bulunmak.

g) Strateji Geliştirme Birimi:

1) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kanunun 15 inci maddesi ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve mali hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak.

ğ) İnsan Kaynakları ve Destek Birimi;

1) Kurumun personel politikasını belirlemek, personelin eğitimi konularında çalışmalar yapmak ve özlük işlemlerini yürütmek.

2) Kurumun idarî, malî ve sosyal hizmetlerini yürütmek.

3) Sivil savunma ve seferberlik hizmetlerini yürütmek.

(2) Birinci fıkrada belirtilen birimler Başkan tarafından belirlenen İnsan Hakları Uzmanlarının eşgüdümünde faaliyet gösterir. Hukuk Biriminin eşgüdümünü yürütecek İnsan Hakları Uzmanının avukatlık stajını tamamlamış olması gerekir.

(3) Başkanın onayı ile Kurum personelinin çalışma grupları oluşturulabilir. Gruplar, Başkan tarafından görevlendirilecek personelin eşgüdümünde faaliyet gösterir.

(4) Kurum, görev alanına giren konularla ilgili olarak çalışmalarda bulunmak üzere kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve konu ile ilgili uzmanların katılımı ile geçici ve sürekli kurullar oluşturabilir.

(5) Büroların kurulmasına veya kaldırılmasına, Kurumun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu yetkilidir. Büroların görev ve yetkilerine ve diğer hususlara ilişkin usûl ve esaslar Kurul tarafından belirlenir.

Başvurular

MADDE 12- (1) İnsan hakları ihlaline maruz kaldığını iddia eden kişiler Kuruma başvurabilirler.

(2) Başvurulara ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

İnceleme, araştırma ve ziyaretler

MADDE 13- (1) Bu Kanun ve diğer mevzuatla Kuruma verilen inceleme, araştırma, ziyaret ve rapor hazırlama görevleri ile diğer görevler, İnsan Hakları Uzman ve Uzman Yardımcıları ile diğer görevliler tarafından yapılır. Bunlar, Başkanın yetkilendirmesi hâlinde, tüm kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden ilgili bilgi ve belgeleri istemeye, incelemeye ve bunların örneklerini almaya, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi almaya, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerleri ziyaret etmeye, buralarda inceleme yapmaya ve gerekli tutanakları düzenlemeye yetkilidir. Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, Kurumun taleplerini gecikmeksizin yerine getirmek zorundadırlar.

(2) Kurumun görev ve yetki alanına giren konularda yerinde inceleme ve araştırma yapmak üzere, Başkanın belirleyeceği Kurum personelinin başkanlığında, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin ve kişilerin katılımıyla heyet oluşturulabilir. Heyette görev alacak kamu kurum ve kuruluşları temsilcileri kendi kurum ve kuruluşlarınca, diğer kişiler ise Başkan tarafından belirlenir. Heyetler tarafından yapılan inceleme ve araştırma sonuçları Kurum tarafından bir rapor hâline getirilir. Heyetlerin giderleri Kurum bütçesinden karşılanır.

Düzenli istişareler

MADDE 14- (1) Kurum, insan hakları sorunlarını tartışmak ve insan hakları konularında bilgi ve görüş alışverişinde bulunmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, yükseköğretim kurumları, basın-yayın kuruluşları, araştırmacılar ve ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşlarla en az üç ayda bir düzenli istişareler gerçekleştirebilir.

(2) Kurum, 4 üncü maddede sayılan görev ve yetkilere ilişkin olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunu yılda en az bir defa bilgilendirir.

Personel ve özlük haklarına ilişkin hükümler

MADDE 15- (1) Kurum personeli, 657 sayılı Kanuna tabidir. Başkan tarafından birimlerin eş güdümü için görevlendirilecek İnsan Hakları Uzmanlarına kadroları için öngörülen ücret göstergesi yüzde on artırımlı olarak ödenir.

(2) Başkan, İkinci Başkan ve Başkan Yardımcısının sosyal güvenlik hak ve yükümlülükleri, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun geçici 4 üncü maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla, 5510 sayılı Kanun hükümlerine göre tespit olunur. Ancak, sigorta primine veya emeklilik keseneğine esas alınacak aylık ücret ile emekli aylığının hesabında, Başkan ve İkinci Başkan için Başbakanlık genel müdürleri, Başkan Yardımcısı için genel müdür yardımcıları için tespit edilen ek gösterge ve makam tazminatı ile temsil veya görev tazminatı ve diğer ödeme unsurları dikkate alınır. Bu görevlerde geçirilen süreler makam tazminatı veya yüksek hâkimlik tazminatı ödenmesini gerektiren görevlerde geçmiş sayılır.

(3) Başkana, Başbakanlık Genel Müdürlerine malî haklar kapsamında fiilen yapılmakta olan her türlü ödemeler toplamı tutarında aylık ücret ödenir. İkinci Başkana ise Başkan için belirlenen ücretin yüzde doksanbeşi tutarında aynı usul ve esaslara göre ödeme yapılır. Başbakanlık Genel Müdürlerine ödenenlerden, vergi ve diğer yasal kesintilere tabi olmayanlar bu Maddeye göre yapılacak ödemelerde de vergi ve diğer yasal kesintilere tabi olmaz. 657 sayılı Kanun ve diğer ilgili mevzuat uyarınca Başbakanlık Genel Müdürlerinin yararlanmış olduğu sosyal haklar ve yardımlardan, Başkan ve İkinci Başkan da aynı usul ve esaslar çerçevesinde yararlanırlar. Kurul üyelerine, 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, fiilen görev yaptıkları her gün için, uhdesinde kamu görevi bulunanlara (6.000), uhdesinde kamu görevi bulunmayanlara (7.000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Bu ödemeden damga vergisi hariç herhangi bir kesinti yapılmaz. Bir ayda fiilen görev yapılan gün sayısının üçü aşması hâlinde, aşan günler için huzur hakkı ödenmez.

(4) Kurumda, özel bilgi ve ihtisası gerektiren işlerde, Kurumun faaliyet alanına ilişkin konularda en az on yıl meslekî tecrübesi bulunanlar ile doktor unvan ve derecesini alanlar arasından, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (B) fıkrasına göre sözleşmeli personel çalıştırılabilir. Bu personele ödenecek ücretlerin net tutarı, birinci dereceli İnsan Hakları Uzmanına ödenen net tutarı aşamaz. Bu fıkra uyarınca çalıştırılacakların sayısı, Kurumda fiilen çalışan İnsan Hakları Uzmanı ve Uzman Yardımcısı sayısının yüzde onunu geçemez.

(5) Başkan ve üyeler 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu açısından kamu görevlileri gibi yargılanır. 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca Başkan ve üyeler için soruşturma izinleri Başbakan tarafından verilir. Soruşturma izni verilmesi veya verilmemesine ilişkin kararlara karşı yapılan itirazlar, Danıştay tarafından karara bağlanır.

İnsan hakları uzmanları ve uzman yardımcıları

MADDE 16- (1) Kurumda, İnsan Hakları Uzman Yardımcılığına atanabilmek için, 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesinde sayılan şartlara ek olarak hukuk, siyasal, iktisat, işletme ve uluslararası ilişkiler alanında en az dört yıllık lisans eğitimi veren ve bunların dışında yönetmelikle belirlenen fakültelerden veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olma şartı aranır.

(2) İnsan Hakları Uzman Yardımcılarının mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri, yarışma sınavı, tez hazırlama ve yeterlik sınavları ile uzmanlığa atanmaları ile diğer hususlar hakkında 657 sayılı Kanunun ek 41 inci maddesi hükümleri uygulanır.

(3) Hukuk Biriminde görevlendirilecek İnsan Hakları Uzman Yardımcıları ile İnsan Hakları Uzmanlarının avukatlık stajını tamamlamış olmaları zorunludur.

Kamu kurum ve kuruluşlarındaki personelin görevlendirilmesi

MADDE 17- (1) Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde, sosyal güvenlik kurumlarında, mahallî idarelerde, mahallî idarelerin bağlı kuruluşlarında, mahallî idare birliklerinde, döner sermayeli kuruluşlarda, kanunlarla kurulan fonlarda, kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşlarda, sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait kuruluşlarda, iktisadî devlet teşekkülleri ve kamu iktisadî kuruluşları ile bunlara bağlı ortaklıklar ve müesseselerde çalışanlar kurumlarının, hâkimler ve savcılar ise kendilerinin muvafakati ile aylık, ödenek, her türlü zam ve tazminatlar ile diğer malî ve sosyal hak ve yardımları kurumlarınca ödenmek kaydıyla geçici olarak Kurumda görevlendirilebilir. Kurumun bu konudaki talepleri, ilgili kurum ve kuruluşlarca öncelikle sonuçlandırılır.

Yasaklar ve yükümlülükler

MADDE 18- (1) Başkan ve üyeler 19/4/1990 tarihli ve 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununa tâbidir. Başkan ve üyeler göreve başladıkları ve görevlerinin sona erdiği tarihten itibaren bir ay içinde mal beyanında bulunurlar.

(2) Başkan ve üyeler ile Kurum personeli görevlerini yerine getirmeleri sırasında edindikleri kamuya, ilgililere ve üçüncü kişilere ait gizlilik taşıyan bilgileri, kişisel verileri, Kurumla ilgili gizlilik taşıyan bilgileri, ticarî sırları ve bunlara ait belgeleri bu konuda kanunen yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamaz, kendilerinin veya üçüncü kişilerin yararına kullanamaz. Bu yükümlülük görevden ayrılmalardan sonra da devam eder.

Yöneticilerin sorumlulukları, yetki devri ve düzenleme yetkisi

MADDE 19- (1) Kurumun her kademedeki yöneticileri, görevlerini mevzuata, stratejik plan ve programlara, performans ölçütlerine ve hizmet kalite standartlarına uygun olarak yürütmekten üst kademelere karşı sorumludur.

(2) Kurum; görev, yetki ve sorumluluk alanına giren ve önceden kanunla düzenlenmiş konularda idarî düzenlemeler yapabilir.

Kadrolar ve hizmet satın alma

MADDE 20- (1) Kurum kadrolarının tespiti, ihdası, kullanımı ve iptali ile kadrolara ilişkin diğer hususlar 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usûlü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre düzenlenir.

(2) Kurum, geçici veya belli bir ihtisas gerektiren nitelikteki işler için hizmet satın alabilir.

Kurumun gelirleri

MADDE 21- (1) Kurumun gelirleri şunlardır:

- a) Genel bütçeden tahsis edilecek ödenekler,
- b) Kuruma yapılacak her türlü bağış, yardım ve vasiyetler,
- c) Kurum gelirlerinin değerlendirilmesinden elde edilen gelirler,
- ç) Diğer gelirler.

Değiştirilen ve yürürlükten kaldırılan mevzuat, kadro iptal ve ihdası

MADDE 22- (1) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun;

a) 36 ncı maddesinin "Ortak Hükümler" bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendine "Aile ve Sosyal Politikalar Uzman Yardımcıları," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzman Yardımcıları," ve "Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlığına," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzmanlığına,"

b) 152 nci maddesinin "II- Tazminatlar" kısmının "(A) Özel Hizmet Tazminatı" bölümünün (ğ) bendine "İhracatı Geliştirme Uzmanları," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzmanları,"

c) (I) sayılı Ek Gösterge Cetvelinin "I- Genel İdare Hizmetleri Sınıfı" bölümünün (g) bendine "Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanları," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzmanları," ibareleri eklenmiştir.

(2) 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 10 uncu maddesinin birinci fıkrasına "sosyal güvenlik kurumları," ibaresinden sonra gelmek üzere "Türkiye İnsan Hakları Kurumu," ibaresi eklenmiştir.

(3) 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (II) sayılı cetvelin "B) Özel Bütçeli Diğer İdareler" bölümüne "45) Türkiye İnsan Hakları Kurumu" ibaresi eklenmiştir.

(4) 10/10/1984 tarihli ve 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi, 17/A maddesi, ek 4 üncü, ek 5 inci ve ek 6 ncı maddeleri ile anılan Kanunun eki cetvelin ana hizmet birimlerinin düzenlendiği (13) numaralı bölümü yürürlükten kaldırılmıştır.

(5) Ekli (1) sayılı listede yer alan kadro iptal edilerek, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki cetvellerden çıkarılmış, ekli (2) sayılı listede yer alan kadrolar ihdas edilerek, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvele İnsan Hakları Kurumu bölümü olarak eklenmiştir."

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Kurum Başkanlığı ve İkinci Başkanlığına ilk defa seçileceklerin ilk görev süresi altı yıl olarak uygulanır. Ad çekme yoluyla yapılacak kura sonuçlarına göre, Kurumun ilk üyelerinden dördünün ilk görev süresi altı yıl, üçünün ilk görev süresi dört yıl, ikisinin ilk görev süresi de iki yıl olarak uygulanır.

(2) Kurul üyeliklerine ilk seçimler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki ay içinde 5 inci maddenin ikinci fıkrasında belirtilen niteliklere sahip olanlardan, Başbakanlığa başvuranlar arasından yapılır.

(3) Başbakanlık teşkilatına ait taşınır, araç, gereç, malzeme, demirbaş ve taşıtlardan, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla İnsan Hakları Başkanlığı tarafından kullanılanlar, Başbakanlık ile Kurum arasında düzenlenecek protokole göre Kuruma devredilir.

(4) Başbakanlığa ait her türlü hak ve yükümlülüklerden İnsan Hakları Başkanlığını ilgilendirenler; hiçbir işleme gerek kalmaksızın Kuruma devredilmiş, taşınmazlar ise tahsis edilmiş sayılır.

(5) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, geçici olarak görevlendirilenler de dâhil olmak üzere, İnsan Hakları Başkanlığında görev yapan personelden Kurumda geçici olarak görevlendirilmek isteyenler, talepleri üzerine 17 nci maddeye göre Kurumda geçici olarak görevlendirilebilir.

(6) Kurumun teşkilatı bu Kanuna göre yeniden düzenleninceye kadar, Kurum tarafından yürütülecek hizmetlerin İnsan Hakları Başkanlığında görevli personel eliyle yürütülmesine devam edilir.

(7) Kurum büroları kuruluncaya kadar, İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları, Kurum bürosu olarak görev yapar.

(8) Kurumun 2012 malî yılı harcamaları, 21/12/2011 tarihli ve 6260 sayılı 2012 Mali Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununun ilgili hükmüne göre yeni bir düzenleme yapılmaya kadar, Başbakanlığın 2012 yılı bütçesinde yer alan İnsan Hakları Başkanlığına ait ödeneklerden karşılanır.

(9) Bu maddede öngörülen bütün geçiş, devir, temlik ve intikal işlemleriyle düzenlenecek protokoller, her türlü vergi, resim, harç, ücret ve fonlardan müstesnadır.

(10) Bir defaya mahsus olmak üzere, insan hakları ile ilgili yargılama, inceleme, araştırma, denetleme, uygulama veya danışma konularında en az üç yıl çalışmış olmak kaydıyla, 16 ncı maddenin birinci fıkrasına göre belirlenecek yüksek öğretim kurumlarını bitirerek mesleğe özel yarışma sınavı ile giren ve belirli süreli meslek içi eğitimden sonra özel bir yeterlik sınavı sonunda atanmış olanlar, hâkimler, savcılar ile bu meslekten sayılanlar ile en az yüksek lisans düzeyinde eğitim görmüş üniversite öğretim elemanlarından,

a) Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından en az (C) düzeyinde puanı olan veya buna denk kabul edilen ve uluslararası geçerliliği bulunan bir belgeye sahip olanlar,

b) İnsan Hakları Uzman Yardımcılığına atanabilme niteliklerini haiz ve kırkbeş yaşını doldurmamış olanlar,

bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde açılacak yeterlik sınavında başarılı olmaları hâlinde, başarı sıralaması dikkate alınarak İnsan Hakları Uzmanı olarak atanırlar. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının kadrosunda olmakla birlikte en az beş yıldır İnsan Hakları Başkanlığında geçici olarak görevlendirilen personelden bu fıkra da belirtilen nitelikleri haiz olanlar ile Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığında en az altı ay süreyle görev yapmış olan Başbakanlık Uzmanları, İnsan Hakları Uzmanı kadrolarına; anılan Başkanlıkta en az altı ay süreyle görev yapmış olan Başbakanlık Uzman Yardımcıları ise İnsan Hakları Uzman Yardımcısı kadrolarına, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde talepleri hâlinde kurumlarının muvafakatıyla atanabilir. Başbakanlık Uzman ve Uzman Yardımcılarının, Başbakanlık Uzmanlığı ve Uzman Yardımcılığında geçirdiği süreler, İnsan Hakları Uzmanlığı ve Uzman Yardımcılığında geçirilmiş sayılır. Bu fıkra hükümlerine göre İnsan Hakları Uzmanlığına atanacak olanların sayısı, toplam İnsan Hakları Uzmanı ve İnsan Hakları Uzman Yardımcısı kadro sayısının yüzde yirmisini geçemez. Sınava ilişkin esaslar Kurum tarafından hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.

Yürürlük

MADDE 23- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 24- (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

ALT KOMİSYONUN KABUL ETTİĞİ METNE
EKLİ LİSTELER

(1) SAYILI LİSTE

KURUMU : BAŞBAKANLIK
TEŞKİLATI: MERKEZ

İPTAL EDİLEN KADRONUN

<u>SINIFI</u>	<u>UNVANI</u>	<u>DERECESİ</u>	<u>ADEDİ</u>
GİH	İnsan Hakları Başkanı	1	<u>1</u>
	TOPLAM		1

(2) SAYILI LİSTE

KURUMU : TÜRKİYE İNSAN HAKLARI KURUMU
TEŞKİLATI: MERKEZ

İHDAS EDİLEN KADROLARIN

<u>SINIFI</u>	<u>UNVANI</u>	<u>KADRO DERECESİ</u>	<u>SERBEST KADRO ADEDİ</u>	<u>TOPLAM KADRO ADEDİ</u>
GİH	Başkan Yardımcısı	1	1	1
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	1	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	2	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	3	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	4	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	5	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	7	5	5
GİH	İnsan Hakları Uzman Yardımcısı	9	25	25
GİH	Malî Hizmetler Uzmanı	4	1	1
SH	Sosyal Çalışmacı	5	1	1
SH	Psikolog	3	1	1
GİH	Mütercim Tercüman	5	1	1
TH	Kütüphaneci	7	1	1
GİH	Memur	8	2	2
GİH	Memur	9	2	2
GİH	Bilgisayar İşletmeni	7	2	2
GİH	Sekreter	7	1	1
GİH	Sekreter	8	1	1
GİH	Santral Memuru	9	<u>1</u>	<u>1</u>
	TOPLAM		75	75

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu

13.6.2012

Esas No: 1/589

Karar No: 22

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Bakanlar Kurulunca 28/1/2010 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan, ancak milletvekili genel seçimleri nedeniyle 23 üncü Dönemin sona ermesi üzerine İçtüzüğü'nün 77 nci maddesi uyarınca hükümsüz sayılan ve 24 üncü Dönemde 61 inci Hükümet tarafından yenilenerek, yenilediği 5/3/2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirilen ve Başkanlıkça 15/3/2012 tarihinde tali komisyon olarak Plan ve Bütçe Komisyonu ile Anayasa Komisyonuna, esas komisyon olarak da Komisyonumuza havale edilen 1/589 esas numaralı “Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı”, Komisyonumuzun 5/4/2012 tarihinde; Hükümeti temsilen Başbakan Yardımcısı Beşir ATALAY ile Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcilerinin katılımlarıyla yaptığı 8 inci Toplantısında görüşülmeye başlanmıştır.

Bilindiği gibi insan haklarını korumak ve geliştirmek amacıyla devletler tarafından resmi olarak kurulan ulusal insan hakları kurumlarının teşkilatlanması, İkinci Dünya Savaşı sonrasına ve Birleşmiş Milletler teşkilatının kuruluş çalışmalarına kadar uzanmaktadır. Ancak bu teşkilatların ulusal alanda kurulmasına 1970’li yıllar ile Soğuk Savaşın sona erdiği 1990’lardan sonra hız verilmeye başlanmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 20/12/1993 tarihinde kabul ettiği 48/134 sayılı Kararla, üye ülkeler bu kurumları kurmaya ya da mevcut kurumlarını güçlendirmeye davet edilerek bu kurumların yaygınlaşması teşvik edilmiştir. Böylece Paris Prensipleri olarak da bilenen ulusal insan hakları kurumlarının statülerine ilişkin ilkeler, 48/134 sayılı Karar ile belirlenmiş olmaktadır.

Paris Prensipleri ile ulusal insan hakları kurumlarına ilişkin olarak genel çerçeve ve temel ilkeler belirlenmiştir. Buna göre mümkün olduğunca geniş yetki ve görevlerle donatılacak ulusal kurumların asgari kanun düzeyinde bir işlem ile kurulması, insan hakları alanında incelemeler ve araştırmalar yapması, raporlar hazırlaması, görüş bildirmesi, tavsiye ve önerilerde bulunması, bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirmesi yönünde yapılandırılması, bu yapılandırmada insan haklarının korunması ve geliştirilmesi alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile toplumsal kesimlerin çoğulcu temsiline imkân tanınması ile yeterli malî kaynak ve personel ile desteklenmesi suretiyle görevlerini bağımsız bir şekilde ifa etmesi öngörülmüştür.

Ulusal insan hakları kurumlarının, Paris Prensiplerine göre uygunluklarının İnsan Hakları Ulusal Kurumları Uluslararası Koordinasyon Komitesi (ICC) tarafından derecelendirilmesi, tavsiye niteliğinde ve bağlayıcılık fonksiyonu bulunmayan Birleşmiş Milletler Kararına büyük değer atfedilmesine neden olmaktadır. Bu anlamda İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin işkence ve kötü muameleyle mücadele için bağımsız ulusal denetim mekanizmaları kurulmasını öngören ihtiyari protokolü (OPCAT) ve Avrupa Birliğinin toplumsal yaşamda ırk ayrımcılığıyla mücadele edecek bağımsız komisyonlar kurulmasını öngören 2000/43/EC sayılı Irk Eşitliği Direktifi ile anılan ilkelere atıfta bulunmaktadır.

Kıta Avrupa’sında, Danimarka ve Almanya’da insan hakları alanında eğitim ve araştırma ağırlıklı Enstitü niteliğinde, Fransa ve Yunanistan’da geniş katılımlı, hükümet ve parlamentoya insan haklarıyla

ilgili konularda görüşler sunan danışma kurulu ya da komisyonu niteliğinde olmak üzere ulusal insan hakları kurumları teşkilatlandırılmıştır. Bu itibarla insan hakları ulusal kurumlarına ilişkin genel ilkeleri belirleyen Paris Prensipleri, esasında her ülkenin kendi ihtiyaçlarına ve özelliklerine en uygun yapılanmayı seçme hakkı tanımaktadır.

Ülkemizde de 90'lı yıllarla birlikte TBMM'de bir İnsan Hakları İnceleme Komisyonunun kurulması ve hükümet içerisinde bir devlet bakanının insan haklarından sorumlu olarak görevlendirilmesi, Adalet, İçişleri ve Dışişleri bakanlıkları başta olmak üzere çeşitli bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları bünyesinde insan hakları birimlerinin kurulması, dünyadaki gelişmelere paralel biçimde insan hakları alanındaki kurumsallaşma çalışmalarına ivme kazandırmıştır. 2000'li yıllarda ise önce yurt genelinde tüm il ve ilçelere yayılan ve sivil toplum ağırlıklı bir yapıya sahip bulunan "İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları" oluşturulması, 4643 sayılı Kanunla da İnsan Hakları Üst Kurulu, İnsan Hakları Danışma Kurulu, İnsan Hakları İhlali İddialarını İnceleme Heyetleri ve Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı kurulması, Paris Prensiplerine uygun bir yapılanma olarak kabul görmemiştir. Bu bağlamda çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından ulusal düzeyde, AB ilerleme raporları başta olmak üzere de uluslararası düzeyde eleştiri konusu yapılan Paris Prensiplerine uygun bir yapılanmanın eksikliğinin giderilmesi amacıyla yeni düzenlemeler yapılması gereği hasıl olmuştur.

Kanun Tasarısı ve gerekçesi incelendiğinde;

- Paris Prensiplerinin ulusal insan hakları kurumlarının mümkün olabilecek en geniş görev ve yetkilerle donatılması gerektiği şeklindeki ilkesine paralel yetki ve görev alanının belirlenmesine,
- Türkiye İnsan Hakları Kurumunun kuruluşu ve görevlerinin düzenlenmesine ve statüsünün oluşturulmasına,
- Kurumun kamuoyunu bilgilendirmesine, yöneticilerinin sorumluluklarına, kadroların kullanımına, idarî düzenleme yapma yetkisine, gelirlerine ve hizmet satın alınmasına,
- Kurumun karar organı olan Türkiye İnsan Hakları Kurulunun oluşumuna, üyelerinin seçimine, görev ve yetkileri ile çalışma esaslarına,
- Kurumun çalışmalarını dış etkilere uzak bir şekilde sürdürebilmesi için, karar organı olan Kurul üyelerinin bazı güvencelere sahip olmasına,
- Kurumun teşkilatı ile Başkanın görev ve yetkilerine, hizmet birimleri ile bunların görev ve yetkilerinin belirlenmesine,
- Kuruma yapılacak başvuruların incelenmesine ilişkin usûl ve esasların, Kurumun çıkaracağı bir yönetmelikle belirlenmesine,
- Kurumun görev ve yetki alanına giren konularda yerinde inceleme ve araştırma yapmak üzere, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin ve kişilerin katılımıyla heyetler oluşturulabilmesine,
- Kurumun, görevleri çerçevesinde tüm kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden ilgili bilgi ve belgeleri istemesine, incelenmesine ve bunların örneklerinin alınmasına, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi alınmasına, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerleri ziyaret etmesine ve buralarda inceleme yapmasına,
- En az üç ayda bir gerçekleştirilecek düzenli istişarelerle, Kurumun insan hakları alanında çalışan kişi, kurum ve kuruluşlarla, özellikle de sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerle karşılıklı ve sürekli iletişim kurmasına,

- Kurum personeli ile personelin özlük haklarına, kariyer meslek olarak öngörülen insan hakları uzmanlığı ve uzman yardımcılığına ilişkin esas ve usullere, sözleşmeli ve geçici personel istihdamına, Başkan ve üyelere yapılacak ödemeler ile yargılanmalarına,

- İnsan Hakları Başkanlığı ile İnsan Hakları Üst Kurulu, İnsan Hakları Danışma Kurulu ve İnsan Hakları İhlali İddialarını İnceleme Heyetlerinin lağvedilmesine,

ilişkin düzenlemelerin yer aldığı anlaşılmaktadır.

Komisyonun 5/4/2012 tarihli 8 inci Toplantısında; Tasarının geneli üzerindeki görüşmelere geçilmeden önce, kabul edilen bir önerge ile Tasarının daha ayrıntılı bir şekilde incelenebilmesini teminen bir alt komisyon kurulmasına ve alt komisyon çalışmalarını müteakiben görüşmelere devam edilmesine karar verilmiştir.

Alt Komisyon; 11/4/2012, 18/4/2012, 25/4/2012, 2/5/2012, 23/5/2012 ve 24/5/2012 tarihlerinde Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile Hacettepe Üniversitesi, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Türkiye Barolar Birliği, Ankara Barosu, Diyarbakır Barosu, İzmir Barosu, İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, Mazlum-der, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı temsilcilerinin yanı sıra bu alanda temayüz etmiş akademisyen ve uzmanlardan Baskın ORAN, İoanna KUÇURADİ, Vahit BIÇAK, Kerem ALTIPARMAK, Yılmaz ENSAROLU ve Şanar YURDATAPAN'nın katılımlarıyla yapmış olduğu kapsamlı görüşmeler sonucunda, Komisyonunda yapılan değerlendirmeleri de dikkate alarak çalışmalarını tamamlamıştır.

Alt Komisyonunda; ilgili sivil toplum kuruluşları temsilcileri:

- Ülkemizin demokratikleşmesi bakımından önemli fonksiyonlar üstlenebilme potansiyeline sahip olduğu düşünülen Türkiye İnsan Hakları Kurumunun hem ülkemizin taraf olduğu Birleşmiş Milletler belgelerinde tavsiye edilen bir gereklilik ve hem de Avrupa Birliği üyeliği sürecinde “Katılım Ortaklığı Belgesi” ve “İlerleme Raporları”nda da belirtilen Türkiye’nin yerine getirmesi gereken bir yükümlülük olduğu,

- Ulusal insan hakları kurumunun oluşturulması süreçlerine, sivil topluma ait tüm sosyal güçlerin çoğulcu temsiline ve katılımına açık olacak şekilde düzenlenmesinin oluşturularak kurumun etkinliğine büyük katkı sağlayacağı,

- İnsan haklarının en büyük ihlalcisinin devletler ve hükümetler olduğu, dolayısıyla ihlalleri önlemeye, hakları korumaya yönelik olarak oluşturulacak bir kurumun da, yönetim hiyerarşisinden bağımsız olması gerektiği,

- Paris İlkeleri her ne kadar “var olan kurum/ların” ulusal kurum olarak belirlenebilmesine olanak tanımakta ise de bunun, bir devlet kurumunun isminin değiştirilerek Paris İlkeleri’ne uygun bir kurumun addedilmesi anlamına gelmeyeceği,

- Kurum başkanının, ikinci başkanın ve üyelerin seçiminin Bakanlar Kurulu'na bırakılması, bu kişilerin ve kurul üyelerinin seçiminde bağımsızlıklarını güvence altına alınması noktasında somut kriterlerin öngörülmesi gerektiği,

- Sivil toplum kuruluşlarının, akademisyenlerin ve meslek örgütlerinin dahil olduğu geniş katılımlı bir aday belirleme sürecinin sonunda İnsan Hakları Kurulu üyelerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından nitelikli çoğunluk ile seçilmesinde Kurumun bağımsızlığının pekiştirilmesine büyük katkı sağlayacağı, bu anlamda Kurumun ilişkisi yürütme ile değil TBMM ile olmasının büyük önem arz ettiği,

- Pek çok ülkedeki gibi görev sırasında ya da görev nedeniyle yapılmış olan eylemler ve işlemler nedeniyle başkan, üyeler ve çalışanlar hakkında soruşturma ve dava açılmaması anlamına gelen dokunulmazlık güvencesinin Türkiye İnsan Hakları Kurumu başkanı, üyeleri ve çalışanlarına da tanınması gerektiği,

- Paris İlkeleri'ne göre oluşturulacak ulusal kurumun mali bağımsızlığı ile işlevsel bağımsızlığı arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu, bu itibarla Kurumun sahip olacağı finansal özerkliğin hangi düzeyde olacağının açıklığa kavuşturulmasının Kurumun etkili faaliyet yürütebilmesinin bir gereği olduğu,

- Kurula üye olarak atanan kişiler arasından Kurulun kendi başkanını seçmesinin, birbirlerine olan güven ve saygınlığı artırmanın yanı sıra Kurul üyeleri arasındaki işbirliğinin, görev ve yetki paylaşımının belirlenmesine de büyük katkı sağlayacağı,

- İnsan hakları alanında çalışmanın ve mücadele etmenin doğası gereği, farklı mesleki arka planlara ve disiplinlere sahip uzmanların birlikte çalışmasını gerektirdiği, dolayısıyla üyelik için gerekli kriterlerin Kurulu hantallığa düşürmeyecek biçimde genişletilerek insan hakları savunucularının da kapsama dahil edilmesi gerektiği,

- Karar verme organı içinde yer alanların, Paris İlkelerine göre çoğulculuk ilkesine uygun bir biçimde oluşturulması bakımından farklı toplumsal grupların ve sivil toplumun temsilinin güvence altına alınması gerektiği,

- Tasarı ile Kuruma geniş bir yetki alanı sunulmuş olmakla birlikte bu yetki alanının Paris İlkeleri'nde öngörülenin aksine spesifik ve ayrıntılı olarak belirlenmediği,

- Kuruma başvuran ya da bilgi veren kişilerin bu başvurularından dolayı herhangi bir zarara dair güvencenin olmamasının da Kurumun “önleme” işlevini yerine getirmesinde sakıncalı durumlar yaratabileceği, bu bağlamda önleyicilik işlevinin yerine getirilmesine yönelik Tasarıda herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği,

- Tasarının BM İşkenceye Karşı Sözleşmeye Ek Protokolü'nün (Seçmeli Protokol) öngördüğü nitelikte bağımsız, işlevli ve etkin bir önleme mekanizmanın oluşturulmasına izin vermediği,

- Tasarı Kurum'a olabildiğince geniş bir görev alanı vermekle birlikte, oluşum ve yetkileri belirsiz bıraktığı için bu geniş yetki alanının işlevsiz kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalabileceği,

- İşkence ve kötü muameleyi önlemek üzere oluşturulacak bağımsız önleme mekanizmasının sadece emniyet ve jandarma birimlerini değil; sivil cezaevleri, askeri cezaevleri, askeri disiplin koğuşları, askeri üslerde bulunan güvenlik birimleri, sığınmacı ve mültecilerin tutulduğu birimler, hastanelerin kapalı tedavi birimleri, yatılı okullar, yetiştirme yurtları gibi kişilerin kendi iradeleri ile ya da iradeleri dışında konuldukları ancak kendi iradeleriyle ayrılmalarına izin verilmeyen her türlü mekân ve koşulları denetlemesine imkan sağlanması gerektiği,

- İnsan hakkı ihlallerini inceleyebilmek için diğer çalışma alanlarında olduğu gibi bu Kurumun, şahitleri huzuruna getirmeye zorlama, delil toplamak için aldığı kararları uygulamayanlara yaptırım uygulama, kamuda bulunanlar dahil her türlü bilgi ve belgeye ulaşma; infaz, cezaevi, karakol gibi kişi hürriyetinin kısıtlanmadığı yerleri sınırsız denetleme, keşif yapma, bilirkişi atama yetkileri ile donatılması gerektiği,

- Paris İlkelerine göre ulusal kurum, etkinliklerinin sorunsuzca sürdürülmesini sağlayacak elverişli bir altyapıya, özellikle nitelikli ve yeterli personele sahip olması gerektiği, bu bağlamda Tasarı ile öngörülen uzman personel sayısının Kurumun faaliyetlerini gerçekleştirmekte yetersiz kalacağı,

şeklindeki konularda görüş ve değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Bu görüşmeleri müteakip Alt Komisyon üyeleri ve Başbakanlık temsilcileri tarafından tamamlayıcı açıklamalarda bulunulmuştur. Bu görüşmelerden sonra verilen bir önerge doğrultusunda 23 üncü Yasama Döneminde 611 Sıra Sayısı olarak basılan Anayasa Komisyonu tarafından kabul edilen Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı metninin Alt Komisyon görüşmelerine esas alınmasına karar verilmiştir. Alt Komisyonumuzda yapılan görüşmelerin ve değişikliklerin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla Anayasa Komisyonunun söz konusu metni Alt Komisyon raporumuza eklenmiştir.

Tasarının;

- 1, 2 ve 3 üncü maddeleri; aynen,

- 4 üncü maddesi; Kurumun işkence ve kötü muamele ile mücadele etmesini ve bu amaçla eğitim faaliyetlerini yürütmesini teminen (1) numaralı fıkrasının değiştirilmesi ve Kurumun görevi esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi halinde genel hükümlere göre işlem yapılabilmesi için gerekli gördüğünde ihbar veya şikâyetle bulunabilmesini teminen yeni bir hükmün (2) numaralı fıkra olarak eklenmesi suretiyle,

- 5 inci maddesi; Kurula Başkan ve üye olabilmek için Türk Vatandaşı olmak, kamu haklarından mahrum bulunmamak, Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak, askerlik ile ilişkisi bulunmamak ve 657 sayılı Kanunun 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel olabilecek akıl hastalığı bulunmamak şartlarının da aranmasını teminen (2) numaralı fıkraya yeni a, b, c, ç ve d bentlerinin eklenmesi, takip eden bentlerin teselsül ettirilmesi ve anlatıma açıklık kazandırılması amacıyla (6) numaralı fıkranın redaksiyona tabi tutulması suretiyle,

- 6 ncı maddesi; aynen,

- 7 nci maddesi; (1) numaralı fıkrasının h) bendine “Kurumun stratejik planı” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve performans programları” ibaresinin eklenmesi suretiyle,

- 8 inci ve 9 uncu maddeleri; aynen,

- 10 uncu madde; (1) numaralı fıkrasında yer alan “performans ölçütlerine” ibaresinin “performans programına” ve (2) numaralı fıkrasının h) bendinde yer alan “performans ölçütlerini” ibaresinin “performans programını hazırlamak,” şeklinde değiştirilmesi suretiyle,

- 11 inci maddesi; (1) numaralı fıkrasının c) bendinin ikinci alt bendi 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre hukuk birimlerine verilen görevleri yapılmasını teminen değiştirilmesi, ğ) bendinde yer alan “Yönetim Hizmetleri Birimi;” ibaresinin ise “İnsan Kaynakları ve Destek Birimi;” şeklinde değiştirilmesi suretiyle,

- 12 nci ve 13 üncü maddeleri; aynen,

- 14 üncü maddesi; Kurumun 4 üncü maddede sayılan görev ve yetkilere ilişkin olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunu yılda en az bir defa bilgilendirmesini teminen yeni bir hükmün (2) numaralı fıkra olarak eklenmesi suretiyle,

- 15 inci maddesi; Kurum personelinin 657 sayılı Kanuna tabi olmasını ve Başkan tarafından birimlerin eş güdümü için görevlendirilecek İnsan Hakları Uzmanlarına kadroları için öngörülen ücret göstergesinin yüzde on artırımlı olarak ödenmesini teminen (1) numaralı fıkrasının yeniden düzenlenmesi suretiyle,

- 16 ncı maddesi; 657 sayılı Kanunun ek 41 inci maddesinin yedinci fıkrasında uzman yardımcılarının mesleğe alınmaları, yarışma sınavı, tez hazırlama ve yeterlik sınavlarına ilişkin olarak yer verilen hükümlerin, 657 sayılı Kanunun 36 ncı maddesinde anılan uzman ve uzman yardımcılarının merkez teşkilatına ait kadrolarda bulunmaları hakkında da uygulanmasından dolayı ayrıntılı bir düzenlemeye ihtiyaç olmaması ve kariyer uzmanlarının mesleğe alınmaları ve diğer hususlara ilişkin konularda uygulama birliğinin sağlanmasını teminen maddenin yeniden düzenlenmesi suretiyle,

- 17, 18, 19, 20 ve 21 inci maddeleri; aynen,

- 22 nci madde; 666 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 657 sayılı Kanunda ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede yapılan düzenlemelere paralelliğin sağlanması amacıyla (1) numaralı fıkrasının a) bendinde yer alan "Kadının Statüsü Uzman Yardımcıları," ibaresinin "Aile ve Sosyal Politikalar Uzman Yardımcıları," "Kadının Statüsü Uzmanlığına," ibaresinin ise "Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlığına," şeklinde, b) bendinde yer alan "bendinin" ibaresinin "kısımının", "(i) alt bendine "Kadının Statüsü Uzmanları," ibaresinin ise "(ğ) bendine "İhracatı Geliştirme Uzmanları," şeklinde, c) bendinde yer alan "(h) bendine "Kadının Statüsü uzmanları," ibaresinin "(g) bendine "Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanları," şeklinde; (2) numaralı fıkrasında yer alan "ek 3 üncü" ibaresinin "ek 10 uncu", "Çevre ve Orman Bakanlığı," ibaresinin ise "sosyal güvenlik kurumları," şeklinde; (3) numaralı fıkrasında yer alan "39) Türkiye İnsan Hakları Kurumu" ibaresinin "45) Türkiye İnsan Hakları Kurumu" şeklinde; (5) numaralı fıkrası ile metne ekli (2) sayılı listede "GİH" şeklinde ihdası öngörülen "kütüphaneci" unvanlı kadroların hizmet sınıfının "TH" olarak değiştirilmesi suretiyle,

- Geçici 1 inci maddesi; (8) numaralı fıkrasında yer alan 2011 yılı Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanununa yapılan atıfların 2012 yılı Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanununa yapılmasını teminen değiştirilmesi ve 662 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 77 nci maddesi ile 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesinde yapılan değişiklik ile kamu kurum ve kuruluşları için yılda iki kez kadro değişikliği yapılmasına imkan sağlandığından dolayı (10) numaralı fıkrasının metinden çıkarılması ve takip eden fıkranın teselsül ettirilmesi suretiyle;

- Yürürlük ve yürütmeye ilişkin çerçeve 23 üncü ve 24 üncü maddeleri; aynen, kabul edilmiştir.

Bu defa, Komisyonumuzun 6/6/2012 ve 7/6/2012 tarihlerinde Hükümeti temsilen Başbakan Yardımcısı Beşir ATALAY ile Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcilerinin katılımlarıyla yaptığı 11 inci ve 12 nci birleşimlerinde Tasarının görüşülmesine devam edilmiştir.

Komisyonumuzda Tasarının geneli üzerinde yapılan görüşmelerde:

- Tasarının insan hakları kuruluşlarının, insan hakları üzerinde çalışan akademisyenlerin, kadın, mülteci ve çocuk hakları savunucularının beklentilerini karşılamaktan uzak olduğu,

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu kararlarıyla kabul edilen ve Paris İlkeleri olarak bilinen insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için kurulan ulusal kuruluşların statüsüne ilişkin ilkelerin bu Kurumun bağımsızlık ve çoğulculuk temelinde kurulmasını esas aldığı,

- Devletler ve hükümetlerin insan hakları ihlallerinin temel sorumlusunun olması, ihlalleri önlemeye, hakları korumaya yönelik olarak oluşturulacak bir kurumun da mutlak surette devletin yönetim hiyerarşisinden bağımsız, onu dışarıdan gözlemleyebilen ve denetleyebilen bir örgütlenme modeline sahip olmasını gerektirdiği,

- Paris İlkeleri her ne kadar “var olan kurum/ların” ulusal kurum olarak belirlenebilmesine olanak tanımakta ise de, bunun bir devlet kurumunun isminin değiştirilerek Paris İlkeleri’ne uygun bir kurum addedilmesi anlamına kesinlikle gelmeyeceği,

- Tasarının, İnsan Hakları Kurulu üyelerinin adaylıklarının Başbakanlık üzerinden Bakanlar Kurulu’na sunulacağını düzenlediği, Bakanlar Kurulu’nun hükümet politikalarını uygulayan bir yürütme organı olması karşısında bu kişilerin ve kurul üyelerinin seçiminde, onların bağımsızlıklarını güvence altına almak üzere hiçbir kriter öngörülmediği,

- Paris İlkeleri ışığında Kurumun hem hükümetten bağımsız olması hem de bağımsız olduğu yönünde kamuoyuna güven verebilmesi açısından sivil toplum kuruluşlarının, akademisyenlerin ve meslek örgütlerinin dâhil olduğu geniş katılımlı bir aday belirleme sürecinin sonunda Kurul üyelerinin TBMM tarafından nitelikli çoğunluk ile seçilmesi gerektiği,

- Görevden alma yetkisinin bir ulusal kurumun bağımsızlığı ile yakından ilgili olduğu, bu bakımdan Başkanın ya da Kurul üyelerinin görevlerine keyfî biçimde son verilmesi olasılığının önüne geçilebilmesi için hangi koşullarda görevden alınabileceğini belirten objektif kriterlerin yasada açıkça ifade edilmesinin büyük önem arz ettiği,

şeklindeki görüş ve eleştirileri müteakiben, Hükümet adına yapılan tamamlayıcı açıklamalarda ise;

- Ulusal insan hakları kurumlarının Paris Prensiplerine göre uygunluklarının İnsan Hakları Ulusal Kurumları Uluslararası Koordinasyon Komitesi (ICC) tarafından derecelendirildiği, Türkiye İnsan Hakları Kurumunun da Tasarıdaki şekli ile teşkilatlanması halinde en üst dereceyi ifade eden (A) derecesini almayı başaracağı,

- Paris İlkeleri olarak bilinen insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için kurulan ulusal kuruluşların statüsüne ilişkin ilkeler bağlamında, bu Kurumun bağımsızlığının ve etkinliğinin sağlanması amacıyla Kuruma, Devlet tüzel kişiliğinden ayrı özgün bir kamu tüzel kişiliğinin tanındığını, kamu tüzel kişiliğinin ve bağımsızlığının daha da güçlendirilmesi anlamında Kuruma idarî ve malî özerklik sağlandığını, bu itibarla Kurumun özel bütçeli bir yapı şeklinde teşkilatlanmasına büyük önem verildiği,

- Türkiye İnsan Hakları Kurumunun Başbakanlıkla ilişkili olduğu, idare hukuku ilke ve esaslarına göre herhangi bir bakanlık veya başbakanlık ile kurum ve kuruluşların mutlak surette bağlı, ilgili veya ilişkili olması gerektiği, Kurumunda en zayıf bağı ifade eden ilişkili bir Kurum olarak öngörüldüğü,

- Kurumun görev ve yetkilerinin etkinliğinin artırılması amacıyla Kurumun görevi esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi halinde genel hükümlere göre işlem yapılabilmesi için gerekli gördüğünde Cumhuriyet Savcılarına ihbar veya şikâyetle bulunabilmesine imkan tanındığı,

- Kurumun bağımsızlık ve çoğulculuk temelinde kurulmasını sağlamak amacıyla, Kurul üyesi seçileceklerin insan hakları alanında çalışmalar yapan; sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, akademisyenler, avukatlar, görsel veya yazılı basın mensupları ve uzmanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterileceği, bu paralelde Kurul üyesi seçilebilmenin 657 sayılı Devlet Memurluğu Kanununda öngörülen memur olma şartlarına bağlı tutulmadığı,

- Kurul üyelerinin seçiminde, çoğulculuk prensibinin gereği olarak üyelerin Cumhurbaşkanınca, Bakanlar Kurulunca, Yükseköğretim Kurulunca ve Baro Başkanlarıncaya seçilebilmesine imkan tanınacağı,

- Kurul üyeleri arasındaki işbirliğinin, görev ve yetki paylaşımının belirlenmesi ve Kurulun etkin bir şekilde görev ve yetkilerini yerine getirmesi amacıyla Başkan ve İkinci Başkanın üyeler tarafından kendi aralarından seçilmesine ve üyelerin ayrıca Kurula atanabilmeleri için başkaları tarafından da teklif edilebilmesine imkan sağlanacağı,

- Hakim ve savcıların bağımsızlığı ve teminatına yönelik mevzuatımızda bulunan düzenlemenin benzerinin Kurul Başkanı, İkinci Başkan ve üyelerin bağımsızlığı ve teminatının güvencesi olarak Tasarıda yer verildiği,

- Başkanın ya da Kurul üyelerinin görevlerine keyfi biçimde son verilmesi olasılığının önüne geçilebilmesi için üyelerin seçilmeleri için gerekli şartları taşımadıklarının ya da kaybettiklerinin öncelikle Kurulca tespit edileceğinin, bu tespit işleminden sonra seçilme şartlarını taşımayan veya kaybeden Başkan ve üyelerin görevlerine ancak Kurul tarafından bildirilmesi halinde Bakanlar Kurulunca son verilebileceği,

ifade edilmiştir.

Geneli üzerinde yapılan görüşmeleri müteakip, Tasarı ve gerekçesi Komisyonumuzca da benimsenerek maddelerinin görüşülmesine geçilmiş ve görüşmelere Alt Komisyon metni esas alınarak devam edilmesine karar verilmiştir.

Komisyonumuzca, Alt Komisyon metninin;

- 1, 2 ve 3 üncü maddeleri; aynen,

- 4 üncü maddesi; Kurumun bu Kanun ve diğer mevzuatla Kuruma verilen inceleme, araştırma, ziyaret ve başvuruları inceleme görevi esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi halinde ihbar veya şikâyetle bulunabilmesini teminen (2) numaralı fıkrasının değiştirilmesi suretiyle,

- 5 inci maddesi; (2) numaralı fıkrasının a) bendinde yer alan “Türk Vatandaşı olmak,” ifadesinin “Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olmak” şeklinde değiştirilmesi; insan hakları alanında çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, akademisyenler, avukatlar, görsel veya yazılı basın mensupları ve alan uzmanlarının da Kurul üyesi olabilecek nitelikteki kimseleri yazılı olarak teklif edebilmelerini ve Kurumun üye olma niteliklerine sahip olanları ilgisine göre Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarınca seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine bildirmesini teminen (3) numaralı fıkrasının değiştirilmesi; Kurul üyelerinin seçiminde çoğulculuk prensibinin gereği olarak üyelerin ikisinin insan hakları alanında temayüz etmiş kişiler arasından Cumhurbaşkanınca, yedisinin insan hakları alanında temayüz etmiş kişiler arasından Bakanlar Kurulunca, birisinin üniversitelerin hukuk ve siyaset bilimleri fakültelerinde insan hakları alanında temayüz etmiş öğretim üyeleri arasından Yükseköğretim Kurulunca, diğer birisinin ise en az 10 yıl avukatlık yapmış ve insan hakları alanında temayüz etmiş avukatlar arasından Baro Başkanlarınca seçilebilmesini, baro başkanlarınca yapılacak seçimin Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı tarafından belirlenen yer ve zamanda yapılmasını ve bu seçimde her bir baro başkanının bir oy kullanabilmesini teminen (4) numaralı fıkrasının değiştirilmesi; Başkan ve İkinci Başkanın üyeler tarafından kendi aralarından seçilmesini teminen yeni bir hükmün (5) numaralı fıkra olarak eklenmesi ve takip eden fıkraların teselsül ettirilmesi; (4) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinin anlatıma açıklık kazandırılması teminen değiştirilmesi suretiyle yeni (6) numaralı fıkra olarak eklenmesi ve takip eden fıkraların teselsül ettirilmesi; (4) numaralı fıkrasında yapılan değişikliklere paralel olarak (6) numaralı fıkrasının, üye seçilebilmek için başvuruların başvurularının Kurum tarafından Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarınca seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine iletilmesini ve Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, Yükseköğretim Kurulu ve baro başkanları tarafından üye olarak seçilenlerin yerlerine seçildikleri kişilerin üyeliklerinin sona ermesini takiben göreve başlamasını teminen değiştirilmesi suretiyle (8) numaralı fıkra olarak düzenlenmesi; (4) numaralı fıkrasında yapılan değişikliklere paralel olarak (7) numaralı fıkrasının, Başkan ve üyelerin görev süreleri dolmadan

görevlerinin herhangi bir sebeple sona ermesi halinde yerlerine seçilecek üyelerin başvurularının Kurum tarafından Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarınca seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine iletilmesi amacıyla değiştirilmesini teminen (9) numaralı fıkra olarak düzenlenmesi suretiyle,

- 6, 7, 8, 9, 10 ve 11 inci maddeleri; aynen,

- 12 nci maddesi; İnsan hakları ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişinin Kuruma başvurabilmesini ve bu hakkın etkin şekilde kullanılmasının hiçbir surette engellenmemesini teminen (1) numaralı fıkrasının değiştirilmesi suretiyle,

- 13, 14 ve 15 inci maddeleri; aynen,

- 16 ncı maddesi; Kurum uzman ve uzman yardımcılıklarının farklı disiplinlere sahip kişiler arasından atanmasını teminen hukuk, siyasal, iktisat, işletme ve uluslararası ilişkiler alanından mezun olma şartının kaldırılması amacıyla (1) numaralı fıkrasının değiştirilmesi suretiyle,

- 17, 18, 19, 20, 21 ve 22 nci maddeleri; aynen,

- Geçici 1 inci maddesi; Kurul üyeliklerine ilk defa Cumhurbaşkanı tarafından seçilecek adayların Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine, Bakanlar Kurulu tarafından seçilecek adayların Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilecek adayların Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanları tarafından seçilecek adayların Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç otuz gün içinde başvurmasını veya 5 inci maddenin üçüncü fıkrasında belirtilenler tarafından da teklif edilmesini ve Kurul üyeliklerine ilk seçimlerin en geç 23/9/2012 tarihine kadar gerçekleştirilmesi amacıyla yeni a) bendinin eklenmesini ve başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren on gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı tarafından belirlenen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılmasını, her bir baro başkanının oy kullanabileceği bu seçimde en fazla oy alan adayın üye seçilmesini amacıyla yeni b) bendinin eklenmesini teminen (2) numaralı fıkrasının yeniden düzenlenmesi; İnsan Hakları uzmanlığına veya İnsan Hakları uzman yardımcılığına atanacak olan Başbakanlık uzmanları ile Başbakanlık uzman yardımcılarının mevcut haklarının korunmasını teminen (10) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan “sayılır.” ibaresinin “sayılır ve bunlardan 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Geçici 12 nci maddesi hükmünden yararlananların bu hakları söz konusu kadrolarda bulundukları sürece devam eder.” şeklinde değiştirilmesi suretiyle,

- Yürürlük ve yürütmeye ilişkin 23 üncü ve 24 üncü maddeleri; aynen,

kabul edilmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygıyla arz olunur.

Başkan	Başkanvekili	Kâtip
<i>Ayhan Sefer Üstün</i>	<i>Mehmet Naci Bostancı</i>	<i>Yusuf Halaçoğlu</i>
Sakarya	Amasya	Kayseri
Üye	Üye	Üye
<i>Ülker Güzel</i>	<i>Murat Yıldırım</i>	<i>Oya Eronat</i>
Ankara	Çorum	Diyarbakır
Üye	Üye	Üye
<i>Hamza Dağ</i>	<i>Mehmet Metiner</i>	<i>Nevzat Pakdil</i>
İzmir	Adıyaman	Kahramanmaraş

Üye	Üye	Üye
<i>Ahmet Salih Dal</i>	<i>Kerim Özkul</i>	<i>Abdurrahim Akdağ</i>
Kilis	Konya	Mardin
Üye	Üye	Üye
<i>İhsan Şener</i>	<i>Gülşen Orhan</i>	<i>Levent Gök</i>
Ordu	Van	Ankara
		(Muhalefet şerhimiz ekte)
Üye	Üye	Üye
<i>Refik Eryılmaz</i>	<i>Mahmut Tanal</i>	<i>Malik Ecder Özdemir</i>
Hatay	İstanbul	Sivas
(Muhalefet şerhimiz var)	(Muhalefet şerhimiz var)	(Muhalefet şerhimiz var)
Üye	Üye	
<i>Atila Kaya</i>	<i>Ertuğrul Kürkcü</i>	
İstanbul	Mersin	
	(Muhalefet şerhim var)	

KARŞI OY YAZISI

1/589 Sıra Sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu Tasarısı'nın tümüne ve maddelerine karşı oy yazımızdır.

Türkiye’de insan hakları alanı hep sorunlu olmuştur. Avrupa Birliği sürecinde, İnsan Hakları Kurumu kurmak amacıyla dönemin Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Av. Ertuğrul Yalçınbayır öncülüğünde, 4643 sayılı yasa ile Türkiye’de ilk kez “İnsan Hakları Danışma Kurulu ” (İHDK) kuruldu. 4643 sayılı yasanın amacı, “insan haklarına ilişkin olarak, ilgili devlet ve sivil toplum kuruluşları arasında iletişim sağlamak, insan haklarını kapsayan, ulusal ve uluslararası konularda ‘danışma organı’ olarak görev yapmaktır”. Kamu kurumları ile insan hakları alanında çalışan demokratik kitle örgütü üyeleri ve bu alanda çalışan uzmanlardan oluşan İHDK’nun karma yapısı, Türkiye pratiği açısından çok önemli bir sürecin ilk adımı olacaktı.

İHDK, insan haklarına dayalı bir hükümet politikasının oluşması, resmi ve sivil alanda birincil değer olarak insan haklarının korunması ve uygulamaya konulması açısından özel ve önemli bir görev yapacaktı. O dönemde ülkemizde yaşanan süreçte, insan hakları kurulları yasal planda oluşturulmuştur. Ancak yasaları yapma iradesine sahip olanların, insan haklarına dayalı bir hukuk sisteminin gerekliliğini içselleştirmeleri ve yaşama geçirmelerinde problemler çıkmıştır. İHDK bu nedenle ne yazık ki atıl bırakılmıştır.

İHDK’nın görev yaptığı 2,5 yıllık süreçte, Türkiye’nin içeride ve dışarıda insan hakları imajının çok da parlak olmadığı, belgelerle ve raporlarla ortaya konulmuştur. Bu tür kurulların bağımsız ve özerk bir yapıya kavuşturularak geliştirilmesi ve desteklenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaçların farkında olan, düzeltmek için çabalayan Sayın Ertuğrul Yalçınbayır, önce hükümetten, sonra da partisinden dışlanmıştı.

Bugün geldiğimiz noktada, hükümet İHDK’yı bağımsız ve özerk bir yapıya kavuşturmak yerine, “Türkiye İnsan Hakları Kurumu” isimli yeni bir kurul oluşturmak amacıyla yasa tasarısı hazırlamış ve meclise sunmuştur. Yasa tasarısının hazırlık sürecinde Baroların, Üniversitelerin, insan hakları alanında çalışan Sivil Toplum Örgütleri’nin ve uzmanların görüşlerine başvurulmamıştır. Tasarı Komisyonumuza sunuluncaya kadar yasa tasarısına ulaşmak bile mümkün olmamıştır. Bu nedenle tasarının geri çekilmesi, uzmanlar, Üniversiteler ve Baroların üzerinde çalışarak, uzlaşma ile yeni bir tasarı hazırlanması gerekirdi.

Komisyonumuza davet edilen başta Türkiye Barolar Birliği ve bir kısım Barolarımız, İnsan Hakları Merkezi bulunan üniversiteler, İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı gibi insan hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşları ve insan hakları konusunda uzman akademisyen ve şahıslar, alt komisyonumuza davet edilerek dinlenmişlerdir. Dinlenen bu kurum ve kişilerin büyük bir kısmı yıllardır bu alanda çalışan ve hazırlıkları olan kurum ve kişilerdir. Ancak dinlenenlerin ve yazılı- sözlü katkıda bulunan bu kişilerin hiçbirinin görüşlerinden yararlanılmamıştır. Tasarı alt komisyonda görüşülürken son anda, Anayasa Komisyonu’ndan gelen metin iktidar partisi üyelerinin önerisi ile gündeme alınmış ve bu metin üzerinde maddeler görüşülmüştür.

Anayasa Komisyonu’nun metni de özü ve içeriği itibariye sevk edilen tasarıdan farksızdır.

Hükümetin, gerçekten bağımsız, özerk bir insan hakları kurumu mu istediği, yoksa AB istedi diye, sıradan, rutin bir devlet dairesi mi kurmak istediğini böylece anlamış bulunuyoruz. Hükümetin her alanda yapılan özelleştirmelerin aksine, İnsan Hakları Kurumu’nu “devletleştirme” yönünde irade sergilediği açıktır.

İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması İçin Ulusal Kurumlar Kurulmasına İlişkin Paris İlkeleri (Paris İlkeleri) gereğince, kurulacak kurulun bağımsız ve özerk olması gerekir. Oysa tasarı, bu ruhtan çok uzak, yeni bir kamu kurumu yaratma amacını taşımaktadır. Şöyle ki :

- Tasarı ile öngörülen Türkiye İnsan Hakları Kurulu' (Kurul)nun görevleri semboliktir. Teşkilatın genel yapısı ise, Kurum Başkanı'nın etkin olduğu bir kamu denetçiliği kurumunu andırmaktadır.

- Tasarıya göre, kurul üyelerinin 2'si Cumhurbaşkanı, 7 üye Bakanlar Kurulu, 1 üye YÖK, 1 üye baro başkanları tarafından seçilecektir. Bu şekilde siyasi iktidarın belirlediği üye çoğunluğu ile, hak ihlallerini yapan iktidara karşı sesini yükseltmeyecek ve idari bağımsızlığı söz konusu olmayan, devlet güdümünde, Paris İlkelerine tamamen ters bir kurul oluşturulmaktadır.

- Uzman ve uzman yardımcılar ancak başkanın yetkilendirilmesi halinde, kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden ilgili bilgi ve belgeleri istemeye, incelemeye ve bunların örneklerini almaya, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi almaya, özgürlüğünden yoksun bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerleri ziyaret etmeye, buralarda inceleme yapmaya ve gerekli tutanakları düzenlemeye yetkili olacaktır. Bu da Paris İlkeleri ile taban tabana zıttır.

- Tasarıya göre, uluslararası ölçütlere aykırı olarak ve ulusal deneyimler dikkate alınmaksızın kurul üyeleri hakkında görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı hiçbir sınır olmaksızın cezai soruşturma yürütülebilecektir. Keza başkan ve üyeler ile Kurum personeli, görevlerini yerine getirmeleri sırasında edindikleri kamuya ait gizlilik taşıyan bilgileri, kişisel verileri, kuruma ilgili gizlilik taşıyan bilgileri, bu konuda yasal olarak yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamazlar. Bu durumda, incelemeleri sırasında bu bilgelere ulaşan Kurum personeli, bunu açıkladıkları takdirde yaptırımla karşılaşacaklarını düşünerek açıklama yapamayacaklardır. Yine Kurumun asli ve sürekli hizmetlerini yürütecek uzman ve uzman yardımcılar da hak ihlallerini soruşturacak, nezarethaneleri ziyaret edecek ve bunları raporlayacaklardır. Tasarı, bu etkinlikleri yerine getirecek uzman ve uzman yardımcılar için de hiçbir güvence getirmemekte, personeli tamamen güvencesiz bırakmaktadır.

-Tasarıya göre, Kurumun yapacağı soruşturma sonucunda yapılacaklar belirsizdir. Tasarı, sadece "sonuçları ilgili kişi, Kurum ve kuruluşlara bildirmek ve takip etmek, sorumlu bulunanlar hakkında yasal işlem başlatılması için girişimde bulunmak" tan söz etmektedir. Bu girişimlerin karşılıksız kalması durumunda ne yapılacağı belirsizdir.

- Tasarı, ziyaretlerin sıklığı ve çeşitlerine yer vermediği gibi, Seçmeli Protokol'de sayılan güvencelere de yer vermemektedir. Kurum personeli, ulusal mekanizma özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerle özel olarak ve gerekirse çevirmen yardımı ile görüşülebilmeli, ziyaret etmek istenen yerleri ve görüşme yapılmak istenen kişileri belirleme özgürlüğüne sahip olmalıdır. Bütün alıkonulma yerlerine ve bu yerlerin eklenti ve bölümlerine girilebilmeli, her türlü belgeye ulaşılabilmelidir. Bu güvencelerin hiçbiri tasarıda yer bulamamıştır.

- Başta AB olmak üzere, uluslararası örgütler, insan haklarının korunması ve desteklenmesini güçlendirmek için sivil toplumu içeren mekanizmalar kurulması konusunda dile getirilen talepler görmezden gelinmiştir. Tasarı ile bu taleplerin tam tersi kurulmak istenmektedir. Sivil Toplum Örgütleri, sürecin tamamen dışında bırakılmakta, ulusal kurum, Türkiye-AB pazarlığının bir parçası haline gelmektedir. Kurulacak Kurumun AB tarafından desteklenerek akredite olması halinde, sivil toplumun zaten daralmış mücadele alanı tamamen yok olacaktır. Mevcut Sivil Toplum Örgütleri'nin varlığını sürdürmeleri için, yeni oluşturulan mekanizmaların bir parçası haline gelmesi, yani devletleşmesi istenecektir.

- Hükümet, yıllardır süren bir çalışmayı “Demokratik Açılım”a eklememiş ama, süreci tamamen antidemokratik araçlarla yürütmüştür.

-Tasarının Kürt sorunundan, faili meçhullere, LGBT Haklarından, özelleştirmelere, geçmişle yüzleşmekten, işkenceye kadar Türkiye’nin hiçbir hassas sorununa çözüm getirmesi mümkün değildir.

- Tasarıda kurumun mali özerkliği temin edilmemiştir. Kurumun bütçesinin önceden belli olması gerekir. Kurumun herhangi bir mali arayış içersinde olmadan çalışmalarını sürdürmesi bağımsızlığının ön koşuludur.

Alt komisyon tartışmaları sırasında AKP’li üyelerin, kurumun idari ve mali yönden bağımsızlığını hiçe sayan bu tasarıyı, insan hakları komisyonu üyesi olmalarına rağmen, kendi varlık nedenlerini unutup, saygın isimlerin ve kuruluşların görüşlerini ciddiye bile almadan, siyasi talimatla hareket ederek savunmaları ve kabul etmeleri insan hakları açısından büyük bir talihsizlik teşkil etmiştir.

MADDE 1-

Birinci maddede amaç ve kapsam, kurumdan beklenen yararı sağlamayacaktır. Zira, kanunun amacı İnsan Haklarının korunması ve geliştirilmesini sağlamak olmalıdır. Kurumun bu konularda tam yetkili olması ve inisiyatif kullanması gerekir. Komisyonun kabul ettiği şekliyle kurum bu inisiyatifi kullanmaktan uzak olacaktır.

MADDE 2-

İkinci maddedeki tanımlarda kurum, kurul, ulusal komiteler ve idari birimler olmalıydı. Tanımlar içinde başkanın ayrıca tanımlanmasına ihtiyaç yoktur. İnsan Haklarını koruyacak ve kollayacak ulusal komiteler ve idari birimlerin mutlaka tasarıda yer alması gerekirdi.

Ulusal komiteler içinde Irkçılık, Cinsiyetçilik ve Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Komitesi, İnsan Hakları İhlallerini Önleme ve İhlal İddialarını Araştırma Komitesi, Sığınmacı Sorunları ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Komitesi, Mevzuatın İnsan Haklarına Uygunluğunu İzleme Komitesi, İnsan Hakları Eğitimi Komitesi ve Bioetik Komitesi olmalıydı.

MADDE 3-

Kurumun idari ve mali özerkliği tam olarak sağlanmalıydı. Kabul edilen haliyle kurumun diğer devlet dairelerinden büyük bir farkı kalmayacaktır. Kurumun yurt dışında büro açmasının sayı ile sınırlandırılması da doğru olmamıştır. İhtiyaç doğduğunda yurt dışında yeni bürolar kurulabilmelidir.

MADDE 4-

Kurumun görüş oluşturmak ve bu görüşleri ilgili makamlara bildirmek görevi de olmalıydı. Kurum basın-yayın organları aracılığı ile kamuoyunu bilgilendirme görevi ve yetkisi ile donatılmalıydı. Kurumun her kademedeki yöneticilerinin, görevlerini mevzuatına, stratejik plan ve programlara, performans ölçütlerine ve hizmet kalitesi standartlarına uygun olarak yürütmekten sorumlu olması gerekirdi. Bu yetki ve görevlerin olmaması, kurumu Paris İlkelerinden uzaklaştırmaktadır.

İnsan Hakları Kurulu

MADDE 5-

Kurulun ulusal ve uluslararası alanda İnsan Hakları çalışmalarıyla ve düşünsel ile etik bağımsızlıklarıyla tanınan yedi üyeden, Kurumun bünyesindeki ulusal komitelerin başkanlarından, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Başkanından ve varsa ombudsmandan oluşması gerekirdi. Paris İlkeleri gereğince kurul, başkanını ve başkan yardımcısını kendi üyeleri arasından seçmeliydi. Üyelerin en az 4 yıllık üniversite mezunu olması, İnsan Hakları alanındaki çalışmalarıyla temarüz etmiş olmaları ve o güne kadarki yaşamıyla düşünsel ile etik bağımsızlığını kanıtlamış olmaları şartı aranmalıydı.

Kuruldaki beş kişi, insan hakları alanında on yıldan çok bir süre ile yaptıkları çalışmalarla tanınan sivil toplum kuruluşları, Türkiye Barolar Birliği, Türk Tabipler Birliği ve üniversitelere bağlı insan hakları merkezleri tarafından gösterilen birer aday arasından TBMM tarafından 2/3 nitelikli oyla seçilmeliydi.

Kurula Başkan ve üye olabilmek için üyelerin 14/7/1965 tarihli ve 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48 inci maddesinin (A) bendinin (1),(4), (5), (6) ve (7) numaralı alt bentlerinde belirtilen şartları taşımaları, herhangi bir siyasi partinin yönetim ve denetim organlarında görev yapmıyor olmaları aday gösteren sivil toplum kuruluşlarının çoğulcu bir şekilde seçilmesine özen gösterilmesi, görev süresinin dört yıl olması, süresi bitenlerin en fazla bir dönem daha yeniden seçilebilmesi, üyelerin görev süreleri dolmadan görevlerinin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda, sona erme tarihinden itibaren en fazla bir hafta içinde durumun Kurul tarafından kamuoyuna duyurulması ve duyuruyu takip eden bir ay içinde üçüncü fıkrada belirtilen usulle yeni üye seçilmesi, bu şekilde seçilenler, yerlerine seçildikleri kişilerin kalan süresinin tamamlamaları düzenlenmeliydi.

MADDE 6-

Üyelerin süreleri dolmadan, herhangi bir nedenle, hiçbir şekilde görevlerine son verilmemelidir. Ancak, seçilmeleri için gerekli koşulları taşımadıkları ya da kaybettikleri Kurulca tespit edilen üyelerin görevlerine Bakanlar Kurulunca son verilmesi, üyelerin idari bağımsızlığını bir kez daha tartışılır kılmalıdır.

MADDE 7-

(1) Kurul, bu Kanun ve diğer mevzuatta belirtilen görevlerden başka aşağıdaki görevleri yapar ve yetkileri kullanır şeklinde düzenlenmeliydi:

Komisyunun görevlerini ve çalışmalarını gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duyulan, Irkçılık, Cinsiyetçilik ve Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Komitesi, İnsan Hakları İhlallerini Önleme ve İhlal İddialarını Araştırma Komitesi, Sığınmacı Sorunları ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Komitesi, Mevzuatın İnsan Haklarına Uygunluğunu İzleme Komitesi, İnsan Hakları Eğitimi Komitesi, Bioetik Komitesi ve bu gibi ulusal komiteler kurmak ve bu komitelerin çalışma koşullarını, görev ve yetkilerini bir yönetmelikle belirlemek gerekirdi.

Ulusal komisyonlara yer verilmemiştir.

MADDE 9-

Kurumun teşkilatı Türkiye İnsan Hakları Kurulundan; Irkçılık, Cinsiyetçilik ve Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Komitesi, İnsan Hakları İhlallerini Önleme ve İhlal İddialarını Araştırma Komitesi, Sığınmacı Sorunları ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Komitesi, Mevzuatın İnsan Haklarına Uygunluğunu İzleme Komitesi, İnsan Hakları Eğitimi Komitesi, Bioetik Komitesi ve ihtiyaç halinde kurulacak diğer ulusal komitelerden; Genel Sekreterlik ve ona bağlı bürolardan, Hukuk Birimi, Dış İlişkiler ve Proje Birimi, Medya ve Halkla İlişkiler Birimi, Bilgi ve Dokümantasyon Birimi, Personel Birimi, İdari ve Mali İşler Birimi ve gerekli görülebilecek diğer teknik birimlerden oluşmalıydı.

Kurum görevlerinin gerektirdiği aslı ve sürekli hizmetlerin yerine getirilmesinde Kurul Başkanına ve üyelerine, Genel Sekreter, insan hakları uzmanları, insan hakları uzman yardımcıları ve Kurumun diğer personeli yardımcı olmalıdır.

Başkanın görev ve yetkileri

MADDE 10-

(1) Kurul Başkanı'nın aynı zamanda Kurumun Başkanı olması, Başkanın, Kurumun genel yönetim ve temsilinden sorumlu olması yeterlidir. Bu sorumluluk, Kurum çalışmalarının yürütülmesi, denetlenmesi, değerlendirilmesi ve gerektiğinde kamuoyuna duyurulması görev ve yetkilerini de kapsamalıdır. Bunun dışında Kurumun ve Kurulun tüm çalışmalarını Başkanın iki dudağı arasına bırakan komisyon düzenlemesi keyfiliklere açıktır.

İdarî Birimler

MADDE 11-

(1) Kurumun idarî birimleri şunlar olmalıdır:

1) Genel Sekreterlik: Kurul hizmetlerinin yürütülmesinde Başkana yardımcı olmak ve idarî birimler arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla bir Genel Sekreter atanır. Genel Sekreter olarak atanacaklarda:

- a) İnsan ve toplum bilimleri alanlarından birinde en az üniversite mezunu olma,
- b) Devlet memuriyetinde en az on yıllık meslekî tecrübeye sahip olma,
- c) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin (A) fıkrasının (1), (4), (5), (6) ve (7) numaralı bentlerinde belirtilen nitelikleri taşıma şartları aranır.

2) Hukuk Birimi:

a) Kanun ve diğer mevzuat taslaklarının insan hakları açısından incelenmesinde Kurula ve ilgili komiteye yardımcı olmak; mevzuat, uygulamalar ve diğer hukuki konular hakkında ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara talep üzerine görüş bildirmek ve tavsiyelerde bulunmak.

b) Taraf olduğu davalarda Kurumu temsil etmek, hukukî hizmetleri yürütmek ve Kurum tarafından hizmet satın alma yoluyla temsil ettirilen davaları takip ve koordine etmek.

c) İnsan hakları ihlali tespiti yapan yargı kararlarının idare tarafından gereği gibi uygulanmasını takip etmek ve bu konuda Kurulu bilgilendirmek.

3) Dış İlişkiler ve Proje Birimi:

- a) Kurumun dış ilişkilerine yönelik faaliyetlerini yürütmek.
- b) İnsan haklarıyla ilgili proje hazırlamak ve yürütmek.

4) Medya ve Halkla İlişkiler Birimi:

- a) Medya ile olan ilişkileri kurmak ve medyayı takip etmek.
- b) Halkla ilişkiler politikasını yürütmek.
- c) Bu Kanunla ve diğer mevzuatla Kuruma verilen görevlerin yerine getirilmesine yönelik çalışmaların sonuçlarını ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Başkanın gerekli görmesi durumunda kamuoyuna açıklamak.

5) Bilgi ve Dokümantasyon Birimi:

- a) İnsan hakları konularında veri tabanı ve dokümantasyon merkezi oluşturmak.
- b) Bilgi teknolojileri alanında çalışmalarda bulunmak ve kurumun web sayfası ile ilgili çalışmaları düzenli yürütmek.

6) Personel Birimi:

a) Kurumun personel konularını ve özlük işlemlerini yürütmek, hizmet içi eğitimini planlayıp yürütmek.

7) İdarî ve Malî İşler Birimi:

a) 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kanunun 15 inci maddesi ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve malî hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak.

(2) Kurum bünyesindeki personelin kadrolarının tespiti, ihdası, kullanımı ve iptali ile kadrolara ilişkin diğer hususlar, 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre düzenlenir.

(3) Genel Sekreterlik ve diğer birimlerin çalışma usul ve esasları, görev alanları ve atama usulleri, bu Kanuna uygun olarak Kurul tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Bu birimler Paris İlkeleri doğrultusunda gerekli olan birimlerdir.

MADDE 13-

Yapılacak tüm işlemler Başkanın yetki vermesi halinde gerçekleştirilecek olup, Başkanı güçlü kılan bir anlayış yerine Kurul'un yetkilendirmesi, bireysel tasarruf yerine Kurul iradesinin egemen kılınması gerekirdi.

MADDE 21-

Kurumun mali özerkliğinin temini için önceden bütçeden ne kadar pay ayrılacağına bilinmesi gerekirdi. Örneğin bütçenin % 1 gibi. Kurumun bütçesi iktidarın insafına bırakılmıştır. Mali özerkliği bulunmayan kurum, bu haliyle de Paris ilkelerine aykırıdır.

Kamuoyunda tartışılmaya açılmaması, ilgili kurum ve kuruluşlar ile üniversiteler ve insan hakları alanında çalışan kişilerin komisyonumuzdaki görüşlerinin tasarıya yansıtılmaması ve tasarının Paris İlkelerine uygun olmaması nedeniyle, tasarının geri çekilerek, kamuoyunun talep ve bilgilerinden faydalanmak suretiyle yeni bir kanun tasarısı hazırlanması gerekmektedir.

Yukarıda izah edilen nedenlerle Cumhuriyet Halk Partisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyeleri olarak tasarının tümüne muhalifiz.

Malik Ecder Özdemir
Sivas

Levent Gök
Ankara

Mahmut Tanal
İstanbul

Refik Eryılmaz
Hatay

MUHALEFET ŞERHİ

Alt Komisyondan gelen metne yönelik itirazlarımızı aşağıdaki şekilde sıralamıştık.

Tasarı, Anayasa Komisyonu’ndan gelen ve insan hakları kuruluşları, insan hakları üzerinde çalışan akademisyenler, kadın, LGBT, mülteci ve çocuk hakları savunucularınca alt-komisyonun önünde açıkça ve ikna edici bir biçimde eleştirilen tasarıyla bütünüyle özdeştir. Tasarı insan hakları savunucuları ve Komisyon’daki muhalif üyelerin eleştiri ve uyarılarını hemen hemen hiç dikkate almaksızın, öte yandan ülkede Kürt halkının haklarının inkarından kaynaklanan bir savaşın ağır yaşam hakkı ve temel insan hakkı ihlalleri doğurarak süre gittiğini görmezden gelerek ve bununla ilgili hiçbir tasarruf önermeksizin sonuçta bu hususta standart norm olarak bilinen Paris İlkeleri’yle dahi hiçbir biçimde uyuşmayan bir devlet dairesi kurulmasını önermektedir.

B.M. İnsan Hakları Komisyonu’nun 3 Mart 1992 tarihli 1992/54 sayılı ve B.M. Genel Kurulu’nun 20 Aralık 1993 tarihli 48/134 sayılı kararlarıyla kabul edilen ve *Paris İlkeleri* olarak bilinen insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için kurulan ulusal kuruluşların statüsüne ilişkin ilkeler, bu kurulun bağımsızlık ve çoğulculuk temelinde kurulmasını esas almasını öngerektirirdi. Oysa önümüzdeki tasarı AKP hükümetinin AB uyum sürecinin her aşamasında “reform” listesindeki insan hakları konularında yaptığı gibi şeklen listeyi tamamlar görünmekte gerçekte ise hükümetin toplum tarafından denetlenmesini değil hükümetin toplumu denetlemesini sağlayan yapılar oluşturarak bir tekparti diktatörlüğünü adım adım gerçekleştirmektedir. Eldeki tasarı da eğer TBMM’de kabul edilirse hükümetin Türkiye’deki bütün bağımsız insan hakları kuruluşları üzerine kendi gölgesini düşüreceği bir lenduha meydana getirmekten ve insan hakları ihlallerini devlet güvencesi altına almaktan başka bir sonuç vermeyecektir. Bu yargıya ulaşmamızın nedenleri aşağıda kısaca açıklanmıştır.

1. Tasarı, TİHK’nın bağımsızlığını güvence altına almamaktadır. İnsan hakları ihlallerinin temel sorumlusunun devletler ve hükümetler olması, ihlalleri önlemeye, hakları korumaya yönelik olarak oluşturulacak bir kurumun da mutlak surette devletin yönetim hiyerarşisinden bağımsız, onu dışarıdan gözlemleyebilen ve denetleyebilen bir örgütlenme modeline sahip olmasını gerektirirdi.

Ancak TİHK Yasa Tasarısı, bağımsızlık gereklerini yansıtmaktan uzaktır, çünkü bu tasarıyla esasen mevcut Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı, TİHK olarak yapılandırılmaktadır.

Tasarı, İnsan Hakları Başkanlığı’nın TİHK olarak yapılandırılmasına olanak tanıyacak biçimde düzenlemeler içermektedir. Paris İlkeleri her ne kadar “var olan kurum/ların” ulusal kurum olarak belirlenebilmesine olanak tanımakta ise de bu, bir devlet kurumunun isminin değiştirilerek Paris İlkeleri’ne uygun bir kurum addedilmesi anlamına kesinlikle gelmemektedir. Nitekim AB uzmanları, Tasarı ile İnsan Hakları Başkanlığı ve TİHK arasında kurulan ilişkiyi net biçimde eleştirmektedir; *“Özellikle bağımsızlık ve kamuoyu güveni nedeniyle, mevcut Devlet yapıları ile UİHK arasında net bir ayrım olması gerektiği kanaatindeyiz. Özellikle, İnsan Hakları Başkanlığı UİHK ile hiç bir şekilde ilişkilendirilemez. Aksi takdirde, UİHK’nın fiili ve görünürdeki bağımsızlığına, dolayısıyla da Paris İlkeleri ile uyumuna ciddi bir şekilde gölge düşürür.”*

2. Tasarının öngördüğü atama prosedürü bağımsızlık ilkesine aykırıdır. Tasarı, TİHK’yı Başbakanlığın yani Hükümetin sorumluluğu altında düzenlemektedir. Herhangi bir kurum ancak onu oluşturan bireyler kadar özgür olabilir. Dolayısıyla atamanın hangi organ tarafından yapılacağı ve seçim süreçlerinin nasıl işletileceği konusu son derece önemlidir.

Yasa tasarısı, Kurul üyelerinin adaylıklarının Başbakanlık üzerinden Bakanlar Kurulu’na sunulacağını düzenlemektedir. Bu uygulamada adaylar öncelikle Başbakanlığın denetiminden geçmektedir. Yanı sıra başkanın, ikinci başkanın ve üyelerin seçimi Bakanlar Kurulu’na bırakılmış durumdadır. Başbakanın yanı sıra Bakanlar Kurulu, hükümet politikalarını uygulayan bir yürütme organı olmasına karşın, bu kişilerin ve kurul üyelerinin seçiminde, onların bağımsızlıklarını güvence altına almak üzere hiçbir kriter öngörülüş değildir. Adaylar, Bakanlar Kuruluna gönderilmek üzere başvurularını Kuruma (ya da ilk üyeler için Başbakanlığa) vereceklerdir. Ancak Bakanlar Kurulu’na

gönderilmeden önce Başbakanlığın ya da Kurulun listeye bir filtre uygulayıp uygulamayacağı net olmadığı gibi Bakanlar Kurulu tarafından uygulanacak seçim kriterleri de belirlenmiş değildir. Bu da aslında Hükümetin elinde, istediği zaman istediği üyeleri atama yolu ile kurumu denetim altında tutma olanağı tanımaktadır.

Oysa, Paris İlkeleri ışığında TİHK hem hükümetten bağımsız olmalı ve hem de bağımsız olduğu yönünde kamuoyuna güven verebilmelidir. Bunun sağlanmasının yolu da STK'ların, akademinin ve meslek örgütlerinin dahil olduğu geniş katılımlı bir aday belirleme sürecinin sonunda üyelerin TBMM tarafından nitelikli çoğunluk ile seçilmesinden geçmektedir. Genel Kuruldaki oylamanın öncesinde İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (veya görevlendireceği bir alt komisyon) adaylarla yüz yüze görüşerek genel kurula indirilecek nihai adayları belirlemelidir.

Kurumun ilişkisi idare ile değil idare üzerinde meclisin genel denetim yetkisine dayanılarak kurulan Sayıştay ve Kamu Denetçiliğinde olduğu gibi TBMM ile olmalıdır. Bu husus anayasanın özünü oluşturan insan hakları kavramına ve bu kavrama dayalı denetim açısından çok daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu çerçevede, 5018 sayılı Kanunda da üst kurullarla birlikte II sayılı cetvelin “B) Özel Bütçeli Diğer İdareler” bölümünde değil açılacak V sayılı Denetim Kurumları cetvelinde Kamu denetçiliği, Sayıştay ve ilerde kurulacak benzeri kurumlarla (ayrımcılık kurumu gibi) birlikte yer almalıdır.

3. Tasarının öngördüğü görevden alma prosedürü bağımsızlık ilkesine aykırıdır. Görevden alma yetkisi bir ulusal kurumun bağımsızlığı ile yakından ilgilidir. Bağımsızlıktan ödün vermemek için ulusal insan hakları kurumu üyeleri kadro güvencesi altına alınmış olmalıdır. Başkanın ya da Kurul üyelerinin görevlerine keyfi biçimde son verilmesi olasılığının önüne geçilebilmesi için hangi koşullarda görevden alınabileceğini belirten objektif kriterler yasada açıkça ifade edilmelidir.

Keza, insan hakları ihlallerine dair şikayet alan ve ihlalleri tespit edip, sorumluları açığa çıkararak önlemeye çalışan kurumlar için “*dokunulmazlık güvencesi*” bağımsızlığın olmazsa olmazıdır. Dokunulmazlık güvencesi, görev sırasında ya da nedeniyle yapılmış olan eylemler ve işlemler nedeniyle başkan, üyeler ve çalışanlar hakkında soruşturma ve dava açılmasına karşı yargı bağımsızlığı tanınması anlamındadır. Bu koruma pek çok ülkede yargıçlara tanınana benzerdir.

TİHK Kanun Tasarısında başkan, başkan yardımcısı ve üyeleri kapsayan bir “üyelik teminatı” maddesi bulunmakta ise de bu madde, yukarıda değinilen kapsamda bir teminat sağlamaktan son derece uzaktır. Öncelikle, bir “yargı bağımsızlığı” değil, sadece “yakalanmama, üzerlerinin ve konutların aranmaması, sorgulanmama” güvencesi getirmekte ve görevleri nedeniyle yargılanmayacaklarına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla, görevleri süresinde dahi yargılanıp haklarında mahkûmiyet hükmü verilebilecektir. Kaldı ki ilgili maddede “görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşen” başkan, yardımcısı ve üyeler hakkında üyelikten çıkarma kararı verilebilecektir.

Keza, üyeliklerin belli koşullarda düşürülebileceği öngörülmüş olmakla birlikte “Kurul kararlarının süresi içinde imzalanmaması veya karşı oy gerekçesinin süresi içinde yazılı olarak bildirilmemesi” de üyeliğe son verme gerekçesi olarak belirtilmiştir ki bu, kötüye kullanmaya son derece açık bir düzenlemedir.

Kısacası Tasarıda, Kurul başkan ya da üyelerinin görevlerine hiçbir biçimde keyfi olarak son verilemeyeceğine dair açık ve objektif kriterlerin bulunmaması TİHK'nın bağımsızlığını ciddi bir şekilde zedelemektedir.

4. Tasarının öngördüğü mali yapı bağımsızlık ilkesine aykırıdır. Paris İlkeleri'ne göre oluşturulacak ulusal kurumun mali bağımsızlığı ile işlevsel bağımsızlığı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır.

Tasarıda TİHK'nın gelirleri, diğer gelirlerin yanı sıra “genel bütçeden ayrılacak yardımlar” olarak belirtilmiş durumdadır. Ayrıca Tasarıda, Kurumun sahip olacağı finansal özerkliğin hangi düzeyde olacağı açık değildir. Bu da uygulamada, Kurumun uygun ve bağımsız bir bütçeye sahip olmasını güvenceye almamaktadır.

Nitekim bütçeye ilişkin bu güvencesiz durum başkana verilen münhasır yetkiyle daha da belirginleştirilmiştir. Başkan, yıllık bütçenin ve mali tabloların hazırlanmasında olduğu gibi kullanımında da münhasıran yetkilidir. Gider kalemlerinin belirlenmesinde, örneğin, *ad hoc* ziyaretlerin yapılması başkanın “gerekli görmesi”ne bağlı olduğu gibi bu ziyaretler için bütçe ayırması için de “gerekli görmesi” gerekli ve yeterli olacaktır. Bütçenin belirlenmesinin ve bütçe üzerine yapılacak tasarrufun tek bir kişiye devredilmesi katılımcılık ve çoğulculuk anlayışına tamamen aykırı olduğu gibi keyfi uygulamalar için de uygun bir zemin sunmaktadır. Kurul üyelerinin bütçe sürecine katılımı sağlanmalı ve kurumun bütçesi ile harcanma şekli ana hatları ile internet sitesi üzerinden de kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Ayrıca Tasarıda var olan “Kurumun gelirlerinden elde edilecek gelirler” düzenlemesi, kurumun, gelir elde etmek üzere bütçeyi yatırım aracına dönüştürme riski taşımaktadır.

Üst kurullardan farklı olarak kendine mahsus bir geliri olmayan kurumunun bağımsızlığını koruyabilmesi için bir vergi kaleminin (dolaylı vergiler insan hakları konusunda uygun olmayacağından tercihen gelir vergisinin) belirli bir bindelik oranının yasayla kuruma tahsis edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca kurumun bütçesini doğrudan TBMM’ne sunabilmesi gerekir. Kurum uluslararası kaynaklar gibi diğer kaynaklardan fon sağlama konusunda özgür olmalı ancak bu durum, ulusal mekanizmanın kamu kaynaklarından sağlanan diğer fonlara başvurusunu engellememelidir. Tam tersine, hükümetler böylesi kaynakları yaratma sorumluluğu altındadır.

5. TİHK, önceki tüm insan hakları kurumları gibi bir başkanlık mekanizması olarak tasarlanmıştır. Başkanın istememesi durumunda kurumun çalışma imkânı neredeyse yoktur.

Kanun Tasarısı, TİHK için ikili bir kurumsal yapı öngörmektedir: Başkanlık sistemi ve İnsan Hakları Kurulu. Tasarıda tanımlandığı biçimiyle Kurul ile Başkanlık arasındaki yetki gücü bakımından oldukça büyük bir fark görülmektedir. Bu durum Kurulun *şekli bir işlevi* olacağı kaygısına yol açmaktadır. Toplanma usulleri, TİHK’nın işlevlerine katılım, alınacak kararlara katılım gibi konularda Kurul’un işlevsiz kalacağı kaygısını güçlendirmektedir.

İşbölümünün baştan yapılması son derece yanlıştır. Ayrıca Kurul Başkanı olmak için hiç bir koşul getirilmediği gözlenmiştir. Atama usulü de dikkate alındığında olumsuz sonuçlarla karşılaşmak kaçınılmaz olacaktır.

Kurula üye olarak atadığımız kişilere adeta güvensizliğin göstergesi olan başkanın doğrudan atanması insan hakları nosyonu ile de uyarlık göstermemektedir. Kurul, başkanını kendi seçmelidir. Yetki ve görevlerini belirlemede de söz sahibi olmalıdır.

6. Tasarı, üyelerin seçim kriterlerini Paris İlkeleri’ne ve TİHK’nın işlevlerine göre belirlememiştir. İnsan hakları alanında çalışmak ve mücadele etmek, doğası gereği farklı mesleki arka planlara ve disiplinlere sahip uzmanların birlikte çalışmasını gerektirir. Bu gerekliliğe karşın Başkanlık ve üyelik için sadece üç koşul sayılmıştır;

- Devlet Memurları Kanunu’nda gerekli bazı özellikleri taşımak,
- Üyelik başvurusu yapıldığı tarihte herhangi bir siyasi partinin organlarında görevli/yetkili olmamak,
- En az lisans düzeyinde eğitim almış olmak.

Bunların dışında uzmanlık/deneyim, yeterlilik, yetkinlik, ulusal/uluslararası ölçekte tanınırlık gibi kriterler aranmamaktadır.

Bir ulusal kurumun başlıca işlevleri, ayrıntılı iş tanımlarının geliştirilmesi için bir temel oluşturur. Oysa Tasarıda, TİHK’nın işlevlerinin ne olacağı açıkça belirtilmemiştir. Bu da üye seçiminde aranacak niteliklerin belirsizleşmesine yol açmaktadır.

Öte yandan ayrımcılık unsurları taşıyan Devlet Memurları Kanununun 48. Maddesini bir başvuru kriteri haline getirmek, Kurulun kalitesini olumsuz yönde engelleyecektir.

İnsan hakları uzmanlığı çeşitli biçimlerde edinilebilir. Bu nedenle de üniversite mezunu olmakla Kurul üyeliği için gerekli insan hakları deneyimine sahip olmak arasındaki bağlantı açık değildir. Yasada öngörülmüş koşullar, bu koşulları karşılayamayacak olan insan hakları savunucuları bakımından orantısız bir sonuç doğurabilecektir. Bu düzenlemeler örneğin TCK m.301 gibi, insan haklarına aykırı yasal düzenlemeler nedeniyle sorgulanmış ya da soruşturulmuş gazeteciler veya sivil toplum kuruluşlarından bireyleri etkileyebilecektir.

Ayrıca Tasarıda, *“ilgili sivil toplum, sosyal ve mesleki kuruluşların, düşünce akımlarının, üniversitelerin, uzmanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterilir”* ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade son derece muğlak ve keyfi seçimlere olanak sağlayacak bir ifadedir.

Üyelik kriterleri konusu, Kurumun bağımsızlığı ile birlikte düşünüldüğünde TİHK’nın sıradan bir devlet kurumu gibi tasarlanmış olduğu açık biçimde görülmektedir. Dolayısıyla, üyelik için gerekli kriterler, kurumu hantallığa düşürmeyecek biçimde, genişletilmeli, insan hakları savunucularını kapsamalı ve netleştirilmelidir.

Bu kriterler aynı zamanda Kurum çalışanlarını da kapsayıcı biçimde tasarlanmalıdır. Kurum çalışanları da açık ve şeffaf bir usulle, insan hakları alanında deneyimi olanlar arasından ve Kurum’un kendisince belirlenmelidir. Diğer devlet kurumlarından TİHK’ya geçerek çalışmak isteyenler için de aynı seçim kriterleri geçerli olmalıdır. Otomatik kaydırma yapılması Kurumun bağımsızlığını kesinlikle zedeleyecektir.

7. Tasarı, Paris İlkeleri’nin öngördüğü çoğulculuğu güvence altına almamaktadır. Paris İlkeleri’nde de belirtildiği gibi, ulusal kurumun bağımsızlığını güvence altına alacak unsurlardan birisi de böylesi bir kurumun karar verme organı içinde yer alanların çoğulculuk ilkesine uygun bir biçimde oluşturulmasıdır. Yani sıra, karar verme organının farklılıklara saygı gösterme yeteneği ile donatılması gerekir. Bu nedenle ulusal kurumun, bulunduğu ülkenin toplumsal profilini olabildiğince geniş bir şekilde yansıtmayı sağlanmalıdır. Belli bir etnik, dinsel, kültürel ya da mesleki grubun üyelerinden oluşan bir ulusal kurum, toplumdaki çeşitliliği yansıtmaktan uzaktır ve bundan ötürü de içinden geldiği toplumu tam olarak temsil edemez.

Paris İlkeleri’nin öngördüğü çoğulculuk ve farklı uzmanlık alanları, uygulamada çıkabilecek zorluklardan da önce Yasa tasarısı ile sınırlandırılmış durumdadır. Oysa ki insan hakları, farklı mesleki arka planlara ve disiplinlere sahip uzmanların birlikte çalışmasını gerektiren bir alandır.

Bununla birlikte Tasarıda çoğulculuğu, farklı toplumsal grupların, STK’ların ve sivil toplumun temsilini güvence altına alan herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca Tasarı, cinsiyet dengesini ve eşitliğini de gözetmemiştir. Kısacası Tasarı bu haliyle temsilde çoğulculuk ilkesini sağlayamamaktadır.

8. Tasarı, TİHK’ya insan hakları ihlallerini önleme imkanını yeterince sunmamaktadır. Tasarı ile TİHK’ya geniş bir yetki alanı sunulmuş olmakla birlikte bu yetki alanı Paris İlkeleri’nde öngörülenin aksine spesifik ve ayrıntılı olarak belirlenmemiştir. Bu yetkiler arasında en azından aşağıda sayılan konular yer almalıdır;

- Kadına yönelik şiddet de dahil olmak üzere kadının insan hakları ve ayrımcılık.
- Düşünce özgürlüğü ve bilgi (edinme) özgürlüğü.
- Ordu ve güvenlik güçlerinin gerçekleştirdiği ihlaller.
- Mahpusların insan hakları.
- Çocuk hakları.
- LGBT hakları.
- Azınlıklara ya da dezavantajlı gruplara yönelik ayrımcılık.
- Irkçılık ve nefret suçları ile mücadele.

Tasarıda her ne kadar Kurumun şikayet ve başvuru alacağı düzenlenmiş ise de, şikayetçi ve başvuru sahiplerine yönelik herhangi bir koruma önlemi öngörülmemiş durumdadır. Kuruma başvuran ya da bilgi veren kişilerin bu başvurularından dolayı herhangi bir zarar görmeyeceklerine, misillemeye uğramayacaklarına dair güvencenin olmaması durumunda Kurumun “önleme” işlevini yerine getirmesi eksik kalacaktır.

Kamuoyu oluşturma gücü ulusal insan hakları kurumlarının en önemli yaptırım gücüdür. Dolayısıyla kamuoyunun duyarlılığın artırılması ve bilgilendirme faaliyetlerinin yanı sıra kamuoyunda ihlallere yönelik tepkiler yaratılması herhangi bir sınırlamaya tabi olmamalıdır. Kurumun bilgi ve belgeye erişimi sınırsız olmalıdır (“any person-any document” ilkesi).

Tasarıda “Kurum, faaliyetleri hakkında internet ortamı ve resmî bültenler aracılığıyla kamuoyunu azamî ölçüde bilgilendirir” şeklinde bir ifadeye yer verilerek ilk bakışta böyle bir eğilim benimsenmiş gibi görünmektedir. Bununla birlikte buradaki sorun “azamî” kavramıdır ve bu ifade, bilgilendirmenin sınırlandırılabilmesi riskini taşımaktadır. Nitekim kanun tasarısının çeşitli yerlerinde “kurulca gerekli görülen” bilgilerin kamuoyu ile paylaşılacağı belirtilmektedir. Aynı sorun raporların açıklanmasında da kendisini göstermektedir. Kurulun hangi ölçütleri göz önünde bulundurarak bu gerekli görme işlevini yerine getireceği ise belirtilmemiştir. Bu ifade “güvenlik” ve “devletin çıkarları” gibi gerekçelerle bilgilendirmenin gerçekleştirilmeyeceği uygulamalarını akla getirmektedir ki, bu da insan hakları ihlalleri alanındaki cezasızlığın bilinen gerekçelerindendir. Rapor hazırlama görevinin salt uzmanlara terk edilmiş olması ise bir başka sorundur.

Bilgilerin ve raporların kamuoyuna açıklanmasında “açıklık” esas olmalı ancak raporda adı geçen kişileri tehlikeye düşüreceğinden kaygılanılan durumlarda, başkaca önlemler alınmıyorsa, bu bilgilerin paylaşılmayacağı konusunda bir ilke kabul edilmelidir.

9. Tasarı, BM İşkenceye Karşı Sözleşmeye Ek Protokolü’nün (Seçmeli Protokol) öngördüğü nitelikte bağımsız, işlevli ve etkin bir önleme mekanizmasının oluşturulmasına izin vermemektedir. Çünkü Seçmeli Protokol’ün öngördüğü bağımsızlığı güvence altına alınmış “ulusal önleme mekanizması” söz konusu Tasarı ile Türkiye İnsan Hakları Kurumu’nun bir alt birimi haline getirilmektedir. Bu, “ulusal önleme mekanizması”nın oluşturulması sürecinin de kapsayıcı ve şeffaf olmadığı anlamına gelmektedir.

BM İşkenceyi Önleme Alt Komitesi tavsiyeleri gereği de, UÖM’nin yetkileri, yapısı, işlevsel bağımsızlığı, görev tanımı ve üyelik koşulları özel bir yasayla belirlenmesi gerekirken Kanun Tasarısında işkenceyi önleme görevini üstlenecek birimin işlevli ve etkin kılacak ayrıntılı düzenlemelere yer verilmemiştir.

Seçmeli Protokol’ün en temel özelliği, işkenceye karşı diğer uluslararası belgelerin aksine, ihlal olduktan sonra alınacak tedbirleri değil ihlalin gerçekleşmesini engelleyici önlemleri öncesidir. Bu nedenle de önleyici bir karaktere sahiptir. Ancak, TİHK Kanunu Tasarısında, önleyici karaktere ilişkin herhangi bir perspektif yer almamakta, önleyici ziyaretlere nasıl karar verileceği belirtilmemekte ve ziyaretlere ilişkin Seçmeli Protokol’de sayılan güvencelere de yer verilmemektedir.

Bunların yanı sıra Tasarıya göre sınırlı sayıda kişiyle görev yapacak olan Türkiye İnsan Hakları Kurumu’nun, öngörülen yapısıyla işkenceyi önleme fonksiyonunu etkin bir şekilde yerine getirebilmesi fiziki olarak mümkün değildir. Zira işkence ve kötü muameleyi önlemek üzere oluşturulacak bağımsız “önleme mekanizması” bu kapsamda sadece emniyet ve jandarma birimlerini değil aynı zamanda sivil cezaevleri, askeri cezaevleri, askeri disiplin koşulları, askeri üslerde bulunan güvenlik birimleri, sığınmacı ve mültecilerin tutulduğu birimler, hastanelerin kapalı tedavi birimleri, yatılı okullar, yetiştirme yurtları gibi kişilerin kendi iradeleri ile ya da iradeleri olmasa da konuldukları ancak kendi iradeleriyle ayrılmalarına izin verilmeyen her türlü mekân ve koşulları denetlenmek durumundadır. Oysa ülkemizde halen sadece Emniyet Genel Müdürlüğü’ne bağlı 3.220 hizmet birimi, Adalet Bakanlığı’na bağlı içinde 31.01.2012 tarihi itibarıyla, 131.317 mahkûmun yaşadığı 377 adet cezaevi bulunmaktadır. Emniyet

Genel Müdürlüğü'nün 2010 yılı Faaliyet Raporu'na göre yıl içinde 440.959 kişi hakkında, suç soruşturmaları kapsamında bir özgürlüğün kısıtlanması biçimi olan "yakalama" işlemi uygulanmıştır. 2011 yılı sonu itibarıyla Jandarma Genel Komutanlığı'nda 211.950, Emniyet Genel Müdürlüğü'nde 240.357 ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nda 5.498 personel görev yapmaktadır. Tüm bu sayılar ziyaret edilecek mekân ve görüşme yapılacak kişi bakımından iş yükü ve sorumluluğun ne denli büyük olduğunu açıkça göstermektedir. Dolayısıyla Tasarının öngördüğü gibi toplam 11 kişiden oluşacak TİHK'nın alt birimi olarak daha az sayıda kişiyle görev yapacak bir "önleme mekanizması"nın bu iş yükünün altında kalkabilmesi mümkün değildir.

TBMM, Seçmeli Protokol'ü 12 Mart 2011 tarihinde de onaylamıştır. Onay prosedürünün BM ile ilgili bölümü ise 27 Eylül 2011 tarihinde tamamlanmıştır. Türkiye bu tarihten itibaren 1 yıl içinde Seçmeli Protokol'ün gerektirdiği bağımsız önleme mekanizmasını oluşturmak zorundadır. Bu, yeni bir durumdur ve işkence ile mücadele açısından gerçekten çok büyük bir imkân yaratmaktadır. Bu bakımdan Bakanlar Kurulu içinde oluşturulan Reform İzleme Grubu'nun 16 Mart 2012 tarihindeki 25. toplantısında belirtildiği gibi, Seçmeli Protokol'ün onaylanmasının getirdiği yükümlülüğün hareketle, işkencenin önlenmesine yönelik ulusal önleme mekanizması görevinin de, kurulması öngörülen Türkiye İnsan Hakları Kurumu tarafından yerine getirilmesi asla kabul edilemez. Bu imkân, yukarıda sıralanan nedenlerden dolayı bağımsızlık, tarafsızlık koşulları, görev ve bütçe güvenceleri sağlanmamış, kadro imkanları kısıtlı, iş yükü çok fazla olması sebebiyle "işlemeyen bir kurum" haline gelme olasılığı çok yüksek Türkiye İnsan Hakları Kurumu'nun bir alt birimi olarak hiç bir şekilde harcanamaz. Aksi durum işkence yasağının mutlak karakterine aykırı davranmak anlamına gelecektir.

Komisyonunda yapılan müzakereler sonunda ortaya çıkan kanun tasarısı gerçekleştirilen kimi kısmi değişikliklere karşın TİHK adı altında bir hükümet kuruluşunun oluşmasını engelleyebilmiş ve Türkiye'nin saygın insan hakları kuruluşları ve kanaat önderlerinin eleştirilerini ve tavsiyelerini karşılayabilmiş değildir. Özellikle tartışmanın merkezinde yer alan 5. Maddedeki kurul üyelerinin niteliği ve seçimi usulü Paris ilkeleriyle çelişme halindedir ve çoğulculuk ve bağımsızlık ölçütlerinin karşılanmasına engeldir.

B.M. İnsan Hakları Komisyonu'nun 3 Mart 1992 tarihli 1992/54 sayılı ve B.M. Genel Kurulu'nun 20 Aralık 1993 tarihli 48/134 sayılı kararlarıyla kabul edilmiş olan insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için kurulan ulusal kuruluşların statüsüne ilişkin Paris İlkeleri olarak bilinen ve Türkiye'nin de benimsediği temel yaklaşıma göre seçimin aşağıdaki yöntem ve kriterlere uygun olarak gerçekleştirilmesi gerekirdi.

Ulusal kuruluşların oluşturulması ve üyelerinin seçimle veya başka bir yoldan belirlenmesi, insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasıyla ilgili (sivil) toplum güçlerinin çoğulcu bir biçimde temsil edilmesini sağlayacak gerekli bütün güvencelerin varolduğunu gösteren bir usulle yapılmalıdır. Bu da özellikle,

- a) İnsan hakları ve ırk ayrımcılığına karşı mücadeleyle ilgili sivil toplum kuruluşları, sendikalar ve örneğin hukukçu, hekim, gazeteci ve bilim insanlarını bir araya getiren sosyal-mesleki kuruluşların,*
- b) Din ve felsefi düşünce akımlarının,*
- c) Üniversitelerin ve nitelikli uzmanların,*
- d) Parlamentonun,*
- e) (ancak istisnâ mahiyette katılmak koşuluyla) yönetimin temsilcileriyle etkin bir işbirliğine imkan veren yetkilerle veya bu temsilcilerin bu kuruluşlara katılımıyla gerçekleştirilebilir.*

Oysa hem kurul üyeliği nitelikleri hem de seçim usulleri kurulun yukarıda belirtilen güvenceler ve ehliyetten yoksun olarak gerçekleşmesine yol açarak insan hakları mücadelesinde bağımsız kuruluşların geliştirdiği düzeyin ve erişilen kapasitenin çok gerisine düşen bir hükümet organı kurulmasına yardımcı olmaktadır.

Türkiye’de gerçekleşen insan hakları ihlallerinin özellikle hükümetin Kürt Sorunu’nu “terör”e indirgeyerek uyguladığı güvenlik eksenli ve şiddet kullanılarak yürütülen siyasetten ve uygulamalardan kaynaklandığı ortadadır. İnsan hakları ihlalleriyle mücadelede kendisine bel bağlanan TİHK’in doğrudan doğruya hükümet yanlısı üyelerce oluşturulmasını kanunlaştırmak kaçınılmaz olarak insan hakları kavramının “terörle mücadele” adı altında sürdürülen şiddet pratiklerinin mazur gösterilmesine yardımcı olacaktır.

Bu haliyle yasa insan haklarının korunmasını ve geliştirilmesini kamu güvencesi altına almaktan çok insan hakları ihlallerini hükümet güvencesine kavuşturarak güvenlik siyasetine eklemekte ve kurumu muhalif politik güçlerin karşısına dikmektedir.

Bunun da ötesinde bir ulusal insan hakları kurumunun oluşumu sırasında Türkiye’deki saygın ve faal hak kuruluşlarının hak haberciliği yapan gazetecilerin, kanaat önderlerinin önerilerinin dışlanmasının daha da vahim bir sonucu bu kuruluş ve kişilerin kaçınılmaz olarak karşıya alınmasına ve kuruluşun gölgesinin bağımsız insan hakları kuruluşlarının üzerine düşmesine ve görünürlüklerinin zedelenmesine de yol açacaktır. Tasarının bu haliyle yasalaşması insan hakları mücadelesinin önüne katkıdan çok yeni bir devlet destekli “köstek” konulması sonucunu doğuracaktır.

Tasarının 4. Maddesinin 1. Fıkrasına talebimize karşın “girişimlerde bulunmak” ibaresinden sonra “ihlal vakalarına hükümetin dikkatini çekmek, hükümetin tavrına ilişkin görüş bildirmek” ibaresinin eklenmemiş olması da Paris İlkeleri’nde Ulusal kuruluşların görevleri sayılırken ifade edilen “*Ülkede olup biten insan hakları ihlalleri vakalarına hükümetin dikkatini çekerler, bu ihlallerin son bulması için hükümete her türlü girişimi önerirler ve gerektiği takdirde hükümetin tavır ve tepkilerine ilişkin görüş bildirirler.*” hükmünün, hükümet karşısında ulusal kuruluşlara verdiği görev ve yetkilerden TİHK’in kendini tamamen azad etmiş ya da hiçbir zaman böyle bir yetkiyi üstlenmeye girişmemiş olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç TİHK’in hükümetin insan haklarını ihlal eden icraatını ya da ihlaller karşısında görevlerini yerine getirmekten kaçınmasını eleştirme ve uyarmakla kendisini görevli saymadığını göstermektedir. İnsan hakları ihlallerinin asli faili her zaman istisnasız yürütme ve onun organları olduğuna göre tasarı bu haliyle yasalaştığı takdirde somut devlet ve hükümet pratiklerinden ziyade soyut genellemelerle yetinmeye baştan mahkum edilmiş işkence, kötü muamele, insan onurunu kırıcı, kadın ve çocuk haklarını hiçe sayan, çalışma, sağlık, eğitim ve ekolojik hakların hükümetçe ihlal edildiği her durumda nesnesi olmayan tespitlerle yetinmek zorunda bırakılmış olacaktır.

Tasarının 4. Maddesinin 2. Fıkrasında sayılan kurumun yetkileri arasında “kurum uygun gördüğü insan hakları ihlallerine el koyabilir.” ibaresinin talebimize karşın sayılmaması TİHK’yi proaktif bir konumdaysa reaktif bir konuma yerleştirmektedir. Bu fıkranın kuruma tanıdığı yetki “ihbar ve şikayette bulunmak”tan ibarettir. Oysa Paris İlkelerinde yetkiler arasında Ulusal Kurullar “*Uygun gördükleri insan hakları ihlalleri vakalarına el koyarlar*” denilmesinin pratik anlamı bir işkencehanede, polis merkezinde, kışlada, cezaevinde veya zalimlerin iş gördüğü başka herhangi bir yerde insanların yaşamlarına ya da bedensel bütünlüklerine yönelik bir saldırı haberi alındığında kurum yetkililerinin hiçbir bürokrasiye takılmaksızın olay yerine intikali ve kamu otoritesini harekete geçirme imkanı sağlamakla ilgilidir. Bu fıkra varolan haliyle yasalaşacak olursa kurul asla ihlal vakalarının kendisine ulaştırıldığı etkin bir merkez olarak görülmeyecek ve ihlalcı güçler nezdinde caydırıcı ve önleyici bir kurum gücü edinemeyecektir.

Bütün bu nedenlerle komisyon raporuna muhalifim.

Ertuğrul Kürkcü
Mersin

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METİN

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI KURUMU KANUNU TASARISI

Amaç ve tanımlar

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı, insan haklarını korumak ve geliştirmek amacıyla çalışmalar yapmak üzere, Türkiye İnsan Hakları Kurumunun kurulması ile teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasları düzenlemektir.

(2) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Kurum: Türkiye İnsan Hakları Kurumunu,
 - b) Kurul: Türkiye İnsan Hakları Kurulunu,
 - c) Başkan: Kurum ve Kurul Başkanını,
- ifade eder.

Kuruluş ve görevler

MADDE 2- (1) Bu Kanunla ve ilgili diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere, kamu tüzel kişiliğini haiz, idarî ve malî özerkliğe sahip ve özel bütçeli, Türkiye İnsan Hakları Kurumu kurulmuştur. Kurum Başbakanlıkla ilişkilidir. Kurumun merkezi Ankara'dadır. Kurum yurt içinde ve sayısı ikiye geçmemek üzere yurt dışında büro açabilir.

(2) Kurum, insan hakları alanındaki gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek; sorunların çözüme kavuşturulması doğrultusunda çalışmalar yapmak; şikâyet ve başvuruları incelemek, araştırmak ve bunların sonuçlarını takip etmek; insan haklarının korunmasına, geliştirilmesine ve ihlallerin önlenmesine yönelik çalışmalar yapmakla görevli ve yetkilidir.

(3) Kurum, bu Kanunla ve diğer mevzuatla verilen görev ve yetkilerini kendi sorumluluğu altında, bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Görev alanına giren konularla ilgili olarak hiçbir organ, makam, merci veya kişi, Kurula emir ve talimat veremez, tavsiye ve telkinde bulunamaz.

(4) Kurum, faaliyetleri hakkında internet ortamı ve resmî bültenler aracılığıyla kamuoyunu azamî ölçüde bilgilendirir.

(5) Kurumun her kademedeki yöneticileri, görevlerini mevzuata, stratejik plan ve programlara, performans ölçütlerine ve hizmet kalite standartlarına uygun olarak yürütmekten üst kademelere karşı sorumludur.

(6) Kurum; görev, yetki ve sorumluluk alanına giren ve önceden kanunla düzenlenmiş konularda idarî düzenlemeler yapabilir.

(7) Kurum kadrolarının tespiti, ihdası, kullanımı ve iptali ile kadrolara ilişkin diğer hususlar 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usûlü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre düzenlenir.

(8) Kurum, geçici veya belli bir ihtisas gerektiren nitelikteki işler için hizmet satın alabilir.

(9) Kurumun gelirleri şunlardır:

- a) Genel bütçeden yapılacak yardımlar.
- b) Kuruma yapılacak her türlü bağış, yardım ve vasiyetler.
- c) Kurum gelirlerinin değerlendirilmesinden elde edilen gelirler.
- ç) Diğer gelirler.

Türkiye İnsan Hakları Kurulu

MADDE 3- (1) Türkiye İnsan Hakları Kurulu, Kurumun karar organıdır. Kurul, biri Başkan, biri İkinci Başkan olmak üzere onbir üyeden oluşur.

(2) Kurula Başkan ve üye olabilmek için;

a) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin (A) bendinin (1), (4), (5), (6) ve (7) numaralı alt bentlerinde belirtilen şartları taşımak,

b) Herhangi bir siyasi partinin yönetim ve denetim organlarında görev almamış veya bu görevlerinden ayrılmış olmak,

c) En az lisans düzeyinde yükseköğrenim yapmış olmak,
gerekir.

(3) İkinci fıkrada belirtilen nitelikleri taşıyanlardan Kurul üyesi olmak isteyenler bu taleplerini yazılı olarak Kuruma iletirler. Kurum, üye olma niteliklerine sahip olanları Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa bildirir.

(4) Başkan, İkinci Başkan ve üyeler, ikinci fıkrada belirtilen şartları taşıyanlar arasından Bakanlar Kurulu tarafından seçilir. Seçimlerde, ilgili sivil toplum, sosyal ve mesleki kuruluşların, düşünce akımlarının, üniversitelerin, uzmanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterilir.

(5) Başkan ve üyelerin görev süresi dört yıldır. Süresi bitenler en fazla bir dönem daha yeniden seçilebilir.

(6) Başkan ve üyelerin görev sürelerinin sona ermesinden en geç iki ay önce durum, Kurum tarafından uygun iletişim araçlarıyla kamuoyuna duyurulur. Duyuruyu takip eden bir ay içinde ikinci fıkrada belirtilen şartları taşıyanların başvuruları, Kurum tarafından Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa iletilir. Bakanlar Kurulu tarafından Başkan, İkinci Başkan ve üye olarak seçilenler, yerlerine seçildikleri kişilerin üyeliklerinin sona ermesini takiben göreve başlar.

(7) Başkan ve üyelerin görev süreleri dolmadan görevlerinin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda, sona erme tarihinden itibaren en fazla bir hafta içinde durum, Kurum tarafından kamuoyuna duyurulur ve duyuruyu takip eden onbeş gün içinde ikinci fıkrada belirtilen şartları taşıyanların başvuruları, Kurum tarafından Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa iletilir. Bu şekilde seçilenler, yerlerine seçildikleri kişilerin kalan süresini tamamlar ve bunlardan iki yıl veya daha az süreyle görev yapanların bu görevleri seçilme dönemi olarak değerlendirilmez.

(8) Kamu görevlisi iken Kurul Başkanlığına ve İkinci Başkanlığa seçilenlerin önceki kurumları ve görevleriyle ilişkileri sona erer. Bunlar, memuriyete giriş şartlarını kaybetmemeleri kaydıyla, hâkimler ve savcılar dâhil, görev sürelerinin sona ermesi veya görevden ayrılma isteğinde bulunmaları ve otuz gün içinde önceki kurumlarına başvurmaları durumunda, atamaya yetkili makam tarafından başvuru tarihinden itibaren en geç bir ay içinde mükteseplerine uygun kadrolara atanır. Görevin sona erdiği tarihten atama yapıncaya kadar, almakta oldukları aylık ücret ile sosyal hak ve yardımların Kurum tarafından ödenmesine devam olunur. Bunların Kurumda geçirdiği süreler, özlük ve diğer hakları açısından önceki kurum veya kuruluşlarında geçirilmiş sayılır.

(9) Kurul Başkanı, İkinci Başkan ve üyelerin süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez. Ancak, seçilmeleri için gerekli şartları taşımadıkları ya da kaybettikleri Kurulca tespit edilen Başkan ve üyelerin görevlerine Bakanlar Kurulunca son verilir. Kurul kararlarını süresi içinde imzalamayan veya karşı oy gerekçesini süresi içinde yazılı olarak bildirmeyen Başkan ve üyelerin üyeliklerine de aynı usûl çerçevesinde son verilir.

(10) Kurul tarafından kabul edilebilir mazereti olmaksızın bir takvim yılı içinde toplam üç Kurul toplantısına katılmayan; ağır hastalık veya sakatlık nedeniyle iş göremeyecekleri sağlık kurulu raporuyla tespit edilen; görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşen; geçici iş göremezlik hâli üç aydan fazla süren veya üç aydan fazla hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilip de cezasının infazına fiilen başlanan üyelerin üyelikleri düşer.

(11) Başkan ve üyeler 19/4/1990 tarihli ve 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununa tâbidir. Başkan ve üyeler göreve başladıkları ve görevlerinin sona erdiği tarihten itibaren bir ay içinde mal beyanında bulunurlar.

(12) Başkan ve üyeler ile Kurum personeli görevlerini yerine getirmeleri sırasında edindikleri kamuya, ilgililere ve üçüncü kişilere ait gizlilik taşıyan bilgileri, kişisel verileri, Kurumla ilgili gizlilik taşıyan bilgileri, ticarî sırları ve bunlara ait belgeleri bu konuda kanunen yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamaz, kendilerinin veya üçüncü kişilerin yararına kullanamaz. Bu yükümlülük görevden ayrılmalarından sonra da devam eder.

Kurulun görevleri, yetkileri ve çalışma esasları

MADDE 4- (1) Kurul, bu Kanun ve diğer mevzuatta belirtilen görevler yanında aşağıdaki görevleri yapar ve yetkileri kullanır:

a) Kurum tarafından yapılan inceleme ve araştırmaları, hazırlanan raporları ve benzeri çalışmaları karara bağlamak.

b) Kurumla ve Kurumun görev alanıyla ilgili düzenlemeler yapılmasına yönelik kararlar almak.

c) Kanunla verilen görevler kapsamında Kurumun faaliyet alanını ve görev önceliklerini belirlemek.

ç) Kurumun stratejik planı ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçe teklifini görüşmek ve karara bağlamak.

d) Kurumun performansını ve mali durumunu gösteren raporları onaylamak.

e) Taşınmaz alımı, satımı ve kiralanması konularındaki önerileri görüşüp karara bağlamak.

f) Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerinin uygulanmasını izlemek. Bu sözleşmeler tarafından kurulan inceleme, izleme ve denetleme mekanizmalarına Devletin sunmakla yükümlü olduğu raporların hazırlanması sürecinde, ilgili sivil toplum kuruluşlarından da yararlanmak suretiyle görüş bildirmek; bu raporların sunulacağı uluslararası toplantılara, heyet temsilcisi göndererek katılmak.

g) Kurumun diğer ülkelerin ulusal ya da uluslararası düzeyde faaliyet gösteren benzeri işleve sahip kurumlarıyla ikili ve çok taraflı ilişkiler kurmasına karar vermek. Birleşmiş Milletler ve bölgesel insan hakları kuruluşlarıyla işbirliği yapmak ve ortak faaliyetlerde bulunulmasına karar vermek.

ğ) Gerek gördüğünde Kurumun kendi alanında çalışan uluslararası birliklere üye olmasına veya bu kuruluşlarda Türkiye'nin temsil edilmesine karar vermek.

h) İnsan hakları alanındaki sorunlar, gelişmeler ile kamu kurum ve kuruluşlarının bu alandaki performanslarını değerlendiren yıllık raporlar hazırlamak, bunları yayınlamak ve ilgili kişi ve kuruluşlara dağıtmak. Düzenli yıllık raporlar dışında, gerek görüldüğünde insan hakları alanına ilişkin özel raporlar yayınlamak.

ı) Kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte, insan haklarının geliştirilmesini teşvik eden ve hak ihlallerinin giderilmesini hedefleyen kampanya ve programlar yürütmek.

(2) Kurul, en az ayda bir defa olmak üzere, gerekli hâllerde toplanır. Toplantıları Başkan yönetir.

(3) Kurul, en az yedi üyenin hazır bulunması ile toplanır ve en az altı üyenin aynı yöndeki oyuyla karar alır. Kararlarda çekimser oy kullanılamaz.

(4) Kurul kararları tutanakla tespit edilir ve karar tutanağı toplantı esnasında veya en geç toplantıyı izleyen beş iş günü içinde toplantıya katılan tüm üyeler tarafından imzalanır. Kurul kararları, alındığı toplantı tarihinden itibaren en geç onbeş iş günü içinde gerekçeleri ve varsa karşı oy gerekçeleri ile birlikte tekemmül ettirilir. Gerektiğinde, Kurul tarafından bu süre uzatılabilir.

(5) Başkan ve üyeler kendileri, eşleri, evlatlıkları ve üçüncü derece dâhil üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci derece dâhil ikinci dereceye kadar kayın hısımlarıyla ilgili veya kişisel menfaat ilişkisi içinde oldukları konularda müzakere ve oylamaya katılamaz. Bu durum karar metninde ayrıca belirtilir.

(6) Kurul toplantıları gizlidir. İhtiyaç duyulması hâlinde görüşlerinden yararlanılmak üzere ilgili kişiler, Kurul toplantısına davet edilebilir. Ancak, Kurul kararları toplantıya dışardan katılanların yanında alınamaz.

(7) Kurul kararları, tekemmül etmesinden itibaren en geç beş iş günü içinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara gönderilir.

(8) Kurul, gerekli gördüğü durumlarda kararlarını, kişisel verilerin gizliliği ilkesine uygun olarak uygun vasıtalarla kamuoyuna duyurabilir. Açıklanması kişi hakları ve kamu düzeni açısından sakıncalı olan kararlar bu hükmün dışındadır.

(9) Başkanın, izin, hastalık, görevde bulunmadığı diğer hâller ile hangi nedenle olursa olsun görevinin sona ermesi durumunda İkinci Başkan, Başkana vekâlet eder.

(10) Kurul üyeleri ile Kurum personelinin uyacakları meslekî ve etik ilkeler ile Kurulun çalışma usûl ve esaslarına ilişkin diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Teşkilat, Başkanın görev ve yetkileri

MADDE 5- (1) Kurumun teşkilatı Kurul ve Başkanlıktan oluşur. Başkanlık; Başkan Yardımcısı, hizmet birimleri ve çalışma gruplarından oluşur. Başkanlık, Kurul kararlarını uygulamakla ve diğer konularda Başkana ve Kurula yardımcı olmakla görevlidir.

(2) Kurum görevlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli hizmetler Başkan, İkinci Başkan, Başkan Yardımcısı ile İnsan Hakları Uzmanları ve Uzman Yardımcıları tarafından yürütülür.

(3) Başkan, Kurumun en üst amiri olup, Kurum hizmetlerini, mevzuata, Kurumun amaç ve politikalarına, stratejik planına, performans ölçütlerine ve hizmet kalite standartlarına uygun olarak düzenler, yürütür ve hizmet birimleri arasında koordinasyonu sağlar. Başkan, Kurumun genel yönetim ve temsilinden sorumludur. Bu sorumluluk, Kurum çalışmalarının düzenlenmesi, yürütülmesi, denetlenmesi, değerlendirilmesi ve gerektiğinde kamuoyuna duyurulması görev ve yetkilerini kapsar.

(4) Başkanın görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Kurul toplantılarının gündemini, gün ve saatini belirlemek ve toplantıları yönetmek.
- b) Kurul kararlarının tebliğini ve Kurulca gerekli görülenlerinin kamuoyuna duyurulmasını sağlamak ve uygulanmalarını izlemek.
- c) Kurum personelinin atamak.
- ç) Hizmet birimlerinden gelen önerilere son şeklini vererek Kurula sunmak.
- d) Kurumun stratejik planını, performans ölçütlerini, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak.
- e) Belirlenen stratejilere, yıllık amaç ve hedeflere uygun olarak Kurumun yıllık bütçesi ile mali tablolarını hazırlamak.
- f) Kamu kurum ve kuruluşları için, insan haklarına aykırı uygulamaların giderilmesine yönelik rehberler hazırlamak ve bunların uygulamaya geçirilip geçirilmediğini izlemek.
- g) Kurul ile Kurumun ve hizmet birimlerinin uyumlu, verimli, disiplinli ve düzenli bir biçimde çalışması amacıyla koordinasyonu sağlamak, bunlar arasında çıkabilecek görev ve yetki sorunlarını çözmek.
- ğ) Yıllık faaliyet raporlarını hazırlamak, yıllık amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine göre faaliyetlerin değerlendirmesini yapmak ve bunları Kurula sunmak.

h) Kurumun diğer kuruluşlarla ilişkilerini yürütmek ve Kurumu temsil etmek.

ı) Kurum Başkanı adına imzaya yetkili personelin görev ve yetki alanını belirlemek.

i) Kurumun yönetim ve işleyişine ilişkin diğer görevleri yerine getirmek.

(5) Başkan, Kuruma ilişkin görevlerinde yardımcı olmak üzere bir Başkan Yardımcısı atayabilir. Başkan Yardımcısı olarak atanacaklarda;

a) Kurumun faaliyet alanına giren konularda en az dört yıllık lisans eğitimi veren ve yönetmelikle belirlenen fakültelerden veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt dışındaki yüksek öğretim kurumlarından mezun olma,

b) Devlet memuriyetinde en az on yıllık meslekî tecrübeye sahip olma,

c) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin (A) fıkrasının (1), (4), (5), (6) ve (7) numaralı bentlerinde belirtilen nitelikleri taşıma,

şartları aranır. Başkan Yardımcısının görev süresi dört yıldır. Görevleri sona erenler yeniden görevlendirilebilir. Başkanın görev süresinin herhangi bir nedenle sona ermesi hâlinde Başkan Yardımcısının görevi de sona erer.

(6) Başkan Yardımcılığına atananlar, hâkimler ve savcılar dâhil, görevlerinin sona ermesi durumunda, eski kurum veya kuruluşlarına başvurmaları hâlinde atamaya yetkili makamlar tarafından en geç bir ay içerisinde mükteseplerine uygun bir kadroya atanır; başvurdıkları tarihten atandıkları tarihe kadar Kurumdaki malî, sosyal ve özlük haklarından yararlanmaya ve aylıklarını almaya devam eder. Bunların Kurumda geçirdiği süreler özlük ve diğer hakları açısından önceki kurum veya kuruluşlarında geçirilmiş sayılır.

(7) Başkan; sınırlarını yazılı olarak açıkça belirlemek şartıyla, Kurula ilişkin olmayan görev ve yetkilerinden bir bölümünü Başkan Yardımcısına devredebilir. Yetki devri, uygun araçlarla ilgililere duyurulur.

Hizmet birimleri

MADDE 6- (1) Kurumun hizmet birimleri ile görev ve yetkileri şunlardır:

a) İhlal İddialarını İnceleme Birimi;

1) Her türlü insan hakları ihlali iddialarını başvuru üzerine veya re'sen incelemek, araştırmak, değerlendirmek; bunların sonuçlarını ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara bildirmek ve takip etmek, sorumlu bulunanlar hakkında yasal işlemlerin başlatılması için girişimde bulunmak.

b) İşkence ve Kötü Muameleyle Mücadele Birimi;

1) İşkencenin ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaların önlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak.

2) Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerlere düzenli ziyaretler gerçekleştirmek, bu ziyaretlere ilişkin raporları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Kurulca gerekli görülmesi durumunda kamuoyuna açıklamak; ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurulları, il ve ilçe insan hakları kurulları ile diğer kişi, kurum ve kuruluşların bu gibi yerlere gerçekleştirdikleri ziyaretlere ilişkin raporları incelemek ve değerlendirmek.

c) Hukuk Birimi;

1) İnsan hakları ile ilgili mevzuat tasarıları, mevzuat, uygulamalar ve diğer hukukî konular hakkında ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara veya kamuoyuna talep üzerine veya re'sen görüş bildirmek ve tavsiyelerde bulunmak.

2) Taraf olduğu davalarda Kurumu temsil etmek, hukukî hizmetleri yürütmek ve Kurum tarafından hizmet satın alma yoluyla temsil ettirilen davaları takip ve koordine etmek.

3) Yerli ve yabancı kurum ve kuruluşlarla görev alanıyla ilgili konularda işbirliği yapmak.

4) İnsan hakları ihlali tespiti yapan yargı kararlarının idare tarafından gereği gibi uygulanmasını takip etmek.

ç) Eğitim Birimi;

1) İnsan hakları bilincinin yaygınlaştırılması için çalışmak; bu amaçla ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, görüş bildirmek ve tavsiyelerde bulunmak.

2) Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında bulunan insan hakları ile ilgili bölümlerin hazırlanmasına; Yükseköğretim Kurulunun koordinesinde üniversitelerin insan hakları bölümlerinin kurulmasına ve müfredatının belirlenmesine katkıda bulunmak.

3) Kamu kurum ve kuruluşlarının meslek öncesi ve meslek içi insan hakları eğitimlerine yönelik olarak çalışmalarda bulunmak.

4) İstekleri hâlinde kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlara yönelik insan hakları konulu eğitim programları düzenlemek.

d) Dış İlişkiler ve Proje Birimi;

1) Kurumun dış ilişkilerine yönelik faaliyetlerini düzenlemek ve yürütmek.

2) İnsan haklarıyla ilgili proje hazırlamak ve yürütmek.

e) Medya ve Halkla İlişkiler Birimi;

1) Medya ile olan ilişkileri düzenlemek ve medyayı takip etmek.

2) Halkla ilişkiler politikasını düzenlemek ve yürütmek.

3) Bu Kanunla ve diğer mevzuatla Kuruma verilen görevlerin ifasına yönelik çalışmaların sonuçlarını ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Başkanın gerekli görmesi durumunda kamuoyuna açıklamak.

f) Bilgi ve Dokümantasyon Birimi;

1) İnsan hakları konularında veri tabanı ve dokümantasyon merkezi oluşturmak.

2) Bilgi teknolojileri alanında çalışmalarda bulunmak.

g) Personel Birimi:

1) Kurumun personel politikasını belirlemek, personelin eğitimi konularında çalışmalar yapmak ve özlük işlemlerini yürütmek,

ğ) Yönetim Hizmetleri Birimi;

1) 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kanunun 15 inci maddesi ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve mali hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak.

2) Kurumun idarî, malî ve sosyal hizmetlerini yürütmek.

(2) Birinci fıkrada belirtilen birimler Başkan tarafından belirlenen İnsan Hakları Uzmanlarının eşgüdümünde faaliyet gösterir. Hukuk Biriminin eşgüdümünü yürütecek İnsan Hakları Uzmanının avukatlık stajını tamamlamış olması gerekir.

(3) Başkanın onayı ile Kurum personelinin çalışma grupları oluşturulabilir. Gruplar, Başkan tarafından görevlendirilecek personelin eşgüdümünde faaliyet gösterir.

(4) Kurum, görev alanına giren konularla ilgili olarak çalışmalarda bulunmak üzere kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve konu ile ilgili uzmanların katılımı ile geçici ve sürekli kurullar oluşturabilir.

(5) Büroların açılmasına, kurulmasına, görev ve yetkilerine ve diğer hususlara ilişkin usûl ve esaslar Kurumun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından belirlenir.

Başvurular, inceleme, araştırma ve ziyaretler ile düzenli istişareler

MADDE 7- (1) İnsan hakları ihlaline maruz kaldığını iddia eden kişiler Kuruma başvurabilirler.

(2) Başvurulara ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

(3) Bu Kanun ve diğer mevzuatla Kuruma verilen inceleme, araştırma, ziyaret ve rapor hazırlama görevleri ile diğer görevler, İnsan Hakları Uzman ve Uzman Yardımcıları ile diğer görevliler tarafından yapılır. Bunlar, Başkanın yetkilendirmesi hâlinde, tüm kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden ilgili bilgi ve belgeleri istemeye, incelemeye ve bunların örneklerini almaya, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi almaya, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerleri ziyaret etmeye, buralarda inceleme yapmaya ve gerekli tutanakları düzenlemeye yetkilidir.

(4) Kurumun görev ve yetki alanına giren konularda yerinde inceleme ve araştırma yapmak üzere, Başkanın belirleyeceği Kurum personelinin başkanlığında, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin ve kişilerin katılımıyla heyet oluşturulabilir. Heyette görev alacak kamu kurum ve kuruluşları temsilcileri kendi kurum ve kuruluşlarınca, diğer kişiler ise Başkan tarafından belirlenir. Heyetler tarafından yapılan inceleme ve araştırma sonuçları Kurum tarafından bir rapor hâline getirilir. Heyetlerin giderleri Kurum bütçesinden karşılanır.

(5) Kurum, insan hakları sorunlarını tartışmak ve insan hakları konularında bilgi ve görüş alışverişinde bulunmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, yükseköğretim kurumları, basın-yayın kuruluşları, araştırmacılar ve ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşlarla en az üç ayda bir düzenli istişareler gerçekleştirir.

Personel ve özlük haklarına ilişkin hükümler

MADDE 8- (1) Kurum personeli, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa tâbidir. Kurumda Başkan Yardımcısı, İnsan Hakları Uzmanı ve İnsan Hakları Uzman Yardımcıları kadroları karşılık gösterilmek kaydıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlerine bağlı olmaksızın sözleşmeli olarak çalıştırılabilir. Bu suretle çalıştırılacakların sözleşme usul ve esasları ile unvanlar itibarıyla taban ve tavan ücretleri ve her çeşit ödemeler Bakanlar Kurulunca tespit edilir. Başkan Yardımcılarının sözleşme ücreti Başbakanlık Genel Müdürlerinin sözleşme ücretini, İnsan Hakları Uzmanı ve Uzman Yardımcılarının sözleşme ücreti Başbakanlık Uzmanı ve Uzman Yardımcılarının sözleşme ücretini geçmeyecek şekilde Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenir. Söz konusu personele, çalıştıkları günlerle orantılı olarak, hastalık ve yıllık izinleri dâhil, Ocak, Nisan, Temmuz ve Ekim aylarında birer aylık sözleşme ücreti tutarında ikramiye ödenir. Bunlardan üstün gayret ve çalışmaları sonucunda emsallerine göre başarılı çalışma yaptıkları tespit edilenlere, Başkanın onayı ile Haziran ve Aralık aylarında birer aylık sözleşme ücreti tutarında teşvik ikramiyesi ödenebilir. Başkan tarafından birimlerin eşgüdümü için görevlendirilecek İnsan Hakları Uzmanlarına kadroları için öngörülen sözleşme ücreti yüzde on artırımlı olarak ödenir. Kurum kadrolarında çalışan memurlar, Başbakanlık personelinin yararlandığı fazla çalışma ücretinden aynı usul ve esaslara göre yararlanır.

(2) Başkan, İkinci Başkan ve Başkan Yardımcısının sosyal güvenlik hak ve yükümlülükleri, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun geçici 4 üncü maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla, 5510 sayılı Kanun hükümlerine göre tespit olunur. Ancak, sigorta primine veya emeklilik keseneğine esas alınacak aylık ücret ile emekli aylığının hesabında, Başkan ve İkinci Başkan için Başbakanlık genel müdürleri, Başkan Yardımcısı için genel müdür yardımcıları için tespit edilen ek gösterge ve makam tazminatı ile temsil veya görev tazminatı ve diğer ödeme unsurları dikkate alınır. Bu görevlerde geçirilen süreler makam tazminatı veya yüksek hâkimlik tazminatı ödenmesini gerektiren görevlerde geçmiş sayılır.

(3) Başkana, Başbakanlık Genel Müdürlerine malî haklar kapsamında fiilen yapılmakta olan her türlü ödemeler toplamının brüt tutarını geçmemek üzere, İkinci Başkana Başkan için belirlenen ücretin yüzde doksanbeşi tutarında Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenecek tutarda ücret ödenir. Kurul üyelerine, 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, fiilen görev yaptıkları her gün için, uhdesinde kamu görevi bulunanlara (5.000), uhdesinde kamu görevi bulunmayanlara (6.000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Bu ödemeden damga vergisi hariç herhangi bir kesinti yapılmaz. Bir ayda fiilen görev yapılan gün sayısının üçü aşması hâlinde, aşan günler için huzur hakkı ödenmez.

(4) Kurumda, özel bilgi ve ihtisası gerektiren işlerde, Kurumun faaliyet alanına ilişkin konularda en az on yıl meslekî tecrübesi bulunanlar ile doktor unvan ve derecesini alanlar arasından, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (B) fıkrasına göre sözleşmeli personel çalıştırılabilir. Bu personele ödenecek ücretlerin net tutarı, birinci dereceli İnsan Hakları Uzmanına ödenen net tutarı aşamaz. Bu fıkra uyarınca çalıştırılacakların sayısı, Kurumda fiilen çalışan İnsan Hakları Uzmanı ve Uzman Yardımcısı sayısının yüzde onunu geçemez.

(5) Başkan ve üyeler 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu açısından kamu görevlileri gibi yargılanır. 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca Başkan ve üyeler için soruşturma izinleri Başbakan tarafından verilir. Soruşturma izni verilmesi veya verilmemesine ilişkin kararlara karşı yapılan itirazlar, Danıştay tarafından karara bağlanır.

(6) Kurumda, İnsan Hakları Uzman Yardımcılığına atanabilmek için, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan şartlara ek olarak aşağıdaki şartlar aranır:

a) Kurumun faaliyet alanına giren konularda en az dört yıllık lisans eğitimi veren ve yönetmelikle belirlenen fakültelerden veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt dışındaki yüksek öğretim kurumlarından mezun olmak; Hukuk Biriminde görevlendirilecekler için avukatlık stajını tamamlamış olmak.

b) Yapılacak yarışma sınavında başarılı olmak.

c) Sınavın yapıldığı tarihte otuz yaşını doldurmamış olmak.

(7) İnsan Hakları Uzman Yardımcılığına atanacaklar; en az üç yıl çalışmak, her yıl olumlu sicil almak ve istihdam edildikleri birimlerce belirlenecek konularda hazırlayacakları uzmanlık tezinin oluşturulacak tez jürisi tarafından kabul edilmesi kaydıyla, yapılacak yeterlik sınavına girmeye hak kazanırlar. Süresi içinde tezlerini sunmayan veya hazırladıkları tez kabul edilmeyenlere tezlerini sunmaları veya yeni bir tez hazırlamaları için bir yılı aşmamak üzere ilave süre verilir. Yeterlik sınavında başarılı olanlar, Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından en az (C) düzeyinde veya buna denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan yabancı dil puanı aldıklarını gösterir belgeyi Kuruma teslim etmeleri durumunda İnsan Hakları Uzmanı olarak atanır. Sınavda başarılı olamayanlar veya sınava girmeye hak kazandığı hâlde geçerli mazereti olmaksızın sınav hakkını kullanmayanlara, bir yıl içinde ikinci kez sınav hakkı verilir. Verilen ilave süre içinde tezlerini sunmayan veya ikinci defa hazırladıkları tezleri de kabul edilmeyenler, ikinci sınavda da başarı gösteremeyen veya sınav hakkını kullanmayanlar ile olumsuz sicil alanlar İnsan Hakları Uzman Yardımcısı unvanını kaybeder ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarında öğrenim durumlarına uygun kadrolara atanmak üzere Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.

(8) İnsan Hakları Uzmanı ve İnsan Hakları Uzman Yardımcılarının mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri, yarışma sınavı, tez hazırlama ve yeterlik sınavı ile çalışma usûl ve esasları yönetmelikle düzenlenir.

(9) Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde, sosyal güvenlik kurumlarında, mahallî idarelerde, mahallî idarelerin bağlı kuruluşlarında, mahallî idare birliklerinde, döner sermayeli kuruluşlarda, kanunlarla kurulan fonlarda, kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşlarda, sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait kuruluşlarda, iktisadî devlet teşekkülleri ve kamu iktisadî kuruluşları ile bunlara bağlı ortaklıklar ve müesseselerde çalışanlar kurumlarının, hâkimler ve savcılar ise kendilerinin muvafakati ile aylık, ödenek, her türlü zam ve tazminatlar ile diğer malî ve sosyal hak ve yardımları kurumlarınca ödenmek kaydıyla geçici olarak Kurumda görevlendirilebilir. Kurumun bu konudaki talepleri, ilgili kurum ve kuruluşlarca öncelikle sonuçlandırılır.

Değiştirilen ve yürürlükten kaldırılan mevzuat, kadro iptal ve ihdası

MADDE 9- (1) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun;

a) 36 ncı maddesinin "Ortak Hükümler" bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendine "Kadının Statüsü Uzman Yardımcıları," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzman Yardımcıları," ve "Kadının Statüsü Uzmanlığına," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzmanlığına,"

b) 152 ncı maddesinin "II- Tazminatlar" fıkrasının "(A) Özel Hizmet Tazminatı" bendinin (i) alt bendine "Kadının Statüsü Uzmanları," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzmanları,"

c) (I) sayılı Ek Gösterge Cetvelinin "I- Genel İdare Hizmetleri Sınıfı" bölümünün (h) bendine "Kadının Statüsü uzmanları," ibaresinden sonra gelmek üzere "İnsan Hakları Uzmanları,"

ibareleri eklenmiştir.

(2) 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 3 üncü maddesinin birinci fıkrasına "Çevre ve Orman Bakanlığı," ibaresinden sonra gelmek üzere "Türkiye İnsan Hakları Kurumu," ibaresi eklenmiştir.

(3) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (II) sayılı cetvelin "B) Özel Bütçeli Diğer İdareler" bölümüne "36) Türkiye İnsan Hakları Kurumu" ibaresi eklenmiştir.

(4) 10/10/1984 tarihli ve 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi, 17/A maddesi, ek 4 üncü, ek 5 inci ve ek 6 ncı maddeleri ile anılan Kanunun eki cetvelin ana hizmet birimlerinin düzenlendiği (13) numaralı bölümü yürürlükten kaldırılmıştır.

(5) Ekli (1) sayılı listede yer alan kadro iptal edilerek, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki cetvellerden çıkarılmış, ekli (2) sayılı listede yer alan kadrolar ihdas edilerek, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvele İnsan Hakları Kurumu bölümü olarak eklenmiştir.

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Kurum Başkanlığı ve İkinci Başkanlığına ilk defa seçileceklerin ilk görev süresi altı yıl olarak uygulanır. Ad çekme yoluyla yapılacak kura sonuçlarına göre, Kurumun ilk üyelerinden dördünün ilk görev süresi altı yıl, üçünün ilk görev süresi dört yıl, ikisinin ilk görev süresi de iki yıl olarak uygulanır.

(2) Kurul üyeliklerine ilk seçimler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki ay içinde 3 üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen niteliklere sahip olanlardan, Başbakanlığa başvuranlar arasından yapılır.

(3) Başbakanlık teşkilatına ait taşınır, araç, gereç, malzeme, demirbaş ve taşıtlardan, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla İnsan Hakları Başkanlığı tarafından kullanılanlar, Başbakanlık ile Kurum arasında düzenlenecek protokole göre Kuruma devredilir.

(4) Başbakanlığa ait her türlü hak ve yükümlülüklerden İnsan Hakları Başkanlığını ilgilendirenler; hiçbir işleme gerek kalmaksızın Kuruma devredilmiş, taşınmazlar ise tahsis edilmiş sayılır.

(5) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, geçici olarak görevlendirilenler de dâhil olmak üzere, İnsan Hakları Başkanlığında görev yapan personelden Kurumda geçici olarak görevlendirilmek isteyenler, talepleri üzerine 8 inci maddenin dokuzuncu fıkrası hükümlerine göre Kurumda geçici olarak görevlendirilebilir.

(6) Kurumun teşkilatı bu Kanuna göre yeniden düzenleninceye kadar, Kurum tarafından yürütülecek hizmetlerin İnsan Hakları Başkanlığında görevli personel eliyle yürütülmesine devam edilir.

(7) Kurum büroları kuruluncaya kadar, İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları, Kurum bürosu olarak görev yapar.

(8) Kurumun 2010 mali yılı harcamaları, 25/12/2009 tarihli ve 5944 sayılı 2010 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununun ilgili hükmüne göre yeni bir düzenleme yapılmıyaya kadar, Başbakanlığın 2010 yılı bütçesinde yer alan İnsan Hakları Başkanlığına ait ödeneklerden karşılanır.

(9) Bu maddede öngörülen bütün geçiş, devir, temlik ve intikal işlemleriyle düzenlenecek protokoller, her türlü vergi, resim, harç, ücret ve fonlardan müstesnadır.

(10) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl süreyle, Kurum kadrolarına ilişkin olarak yapılacak düzenlemelerde 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesinin son fıkrası hükmü uygulanmaz.

(11) Bir defaya mahsus olmak üzere, insan hakları ile ilgili yargılama, inceleme, araştırma, denetleme, uygulama veya danışma konularında en az üç yıl çalışmış olmak kaydıyla, 8 inci maddenin altıncı fıkrasına göre belirlenecek yüksek öğretim kurumlarını bitirerek mesleğe özel yarışma sınavı ile giren ve belirli süreli meslek içi eğitimden sonra özel bir yeterlik sınavı sonunda atanmış olanlar, hâkimler, savcılar ile bu meslekten sayılanlar ile en az yüksek lisans düzeyinde eğitim görmüş üniversite öğretim elemanlarından,

a) Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından en az (C) düzeyinde puanı olan veya buna denk kabul edilen ve uluslararası geçerliliği bulunan bir belgeye sahip olanlar,

b) İnsan Hakları Uzman Yardımcılığına atanabilme niteliklerini haiz ve kırkbeş yaşını doldurmamış olanlar,

bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde açılacak yeterlik sınavında başarılı olmaları hâlinde, başarı sıralaması dikkate alınarak İnsan Hakları Uzmanı olarak atanırlar. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığında en az altı ay süreyle görev yapmış olan Başbakanlık Uzmanları ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının kadrosunda olmakla birlikte en az beş yıldır İnsan Hakları Başkanlığında geçici olarak görevlendirilen personelden bu fıkra belirtilen nitelikleri haiz olanlar İnsan Hakları Uzmanı kadrolarına; anılan Başkanlıkta en az altı ay süreyle görev yapmış olan Başbakanlık Uzman Yardımcıları ise İnsan Hakları Uzman Yardımcısı kadrolarına, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde talepleri hâlinde kurumlarının muvafakatıyla atanabilir. Başbakanlık Uzman ve Uzman Yardımcılarının, Başbakanlık Uzmanlığı ve Uzman Yardımcılığında geçirdiği süreler, İnsan Hakları Uzmanlığı ve Uzman Yardımcılığında geçirilmiş sayılır. Bu fıkra hükümlerine göre İnsan Hakları Uzmanlığına atanacak olanların sayısı, toplam İnsan Hakları Uzmanı ve İnsan Hakları Uzman Yardımcısı kadro sayısının yüzde kırkını geçemez. Sınava ilişkin esaslar Kurum tarafından hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.

Yürürlük

MADDE 10- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 11- (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Recep Tayyip Erdoğan

Başbakan

Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

C. Çiçek

Devlet Bakanı

M. Aydın

Devlet Bakanı

M. Z. Çağlayan

Devlet Bakanı

S. A. Kavaf

Millî Savunma Bakanı V.

B. Atalay

Maliye Bakanı

M. Şimşek

Sağlık Bakanı

R. Akdağ

Çalışma ve Sos. Güv. Bakanı

Ö. Dinçer

Kültür ve Turizm Bakanı

E. Günay

Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

B. Arınç

Devlet Bakanı

H. Yazıcı

Devlet Bakanı V.

B. Arınç

Devlet Bakanı

C. Yılmaz

İçişleri Bakanı

B. Atalay

Millî Eğitim Bakanı

N. Çubukçu

Ulaştırma Bakanı

B. Yıldırım

Sanayi ve Ticaret Bakanı

N. Ergün

Devlet Bak. ve Başb. Yrd.

A. Babacan

Devlet Bakanı

F. N. Özak

Devlet Bakanı

E. Bağış

Adalet Bakanı

S. Ergin

Dışişleri Bakanı

A. Davutoğlu

Bayındırlık ve İskân Bakanı

M. Demir

Tarım ve Köyşleri Bakanı

M. M. Eker

En. ve Tab. Kay. Bakanı

T. Yıldız

Çevre ve Orman Bakanı

V. Eroğlu

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI KURUMU KANUNU TASARISI

Amaç ve kapsam

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmak üzere Türkiye İnsan Hakları Kurumunun kurulması ile teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasları düzenlemektir.

Tanımlar

MADDE 2- (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Kurum: Türkiye İnsan Hakları Kurumunu,
 - b) Kurul: İnsan Hakları Kurulunu,
 - c) Başkan: Kurum ve Kurul Başkanını,
- ifade eder.

Kuruluş ve statü

MADDE 3- (1) Bu Kanunla ve ilgili diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere, kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip ve özel bütçeli, Türkiye İnsan Hakları Kurumu kurulmuştur.

(2) Kurum Başbakanlıkla ilişkilidir.

(3) Kurumun merkezi Ankara'dadır. Kurum yurt içinde ve sayısı ikiye geçmemek üzere yurt dışında büro açabilir.

(4) Kurum, bu Kanunla ve diğer mevzuatla verilen görev ve yetkilerini kendi sorumluluğu altında, bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Görev alanına giren konularla ilgili olarak hiçbir organ, makam, merci veya kişi, Kurula emir ve talimat veremez, tavsiye ve telkinde bulunamaz.

(5) Kurum, faaliyetleri hakkında kamuoyunu bilgilendirir.

Görevler ve yetkiler

MADDE 4- (1) Kurum, insan haklarının korunmasına, geliştirilmesine ve ihlallerin önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak; işkence ve kötü muamele ile mücadele etmek; şikâyet ve başvuruları incelemek ve bunların sonuçlarını takip etmek; sorunların çözüme kavuşturulması doğrultusunda girişimlerde bulunmak; bu amaçla eğitim faaliyetlerini yürütmek; insan hakları alanındaki gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek amacıyla araştırma ve incelemeler yapmakla görevli ve yetkilidir.

(2) Kurum, bu Kanun ve diğer mevzuatla Kuruma verilen inceleme, araştırma, ziyaret ve başvuruları inceleme görevi esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi halinde, genel hükümlere göre işlem yapılabilmesi için gerekli gördüğünde ihbar veya şikâyetle bulunabilir.

İnsan Hakları Kurulu

MADDE 5- (1) İnsan Hakları Kurulu, Kurumun karar organıdır. Kurul, biri Başkan, biri İkinci Başkan olmak üzere on bir üyeden oluşur.

(2) Kurula Başkan ve üye olabilmek için;

- a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- b) Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

c) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak,

ç) Askerlik ile ilişkisi bulunmamak,

d) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 53 üncü maddesi hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel olabilecek akıl hastalığı bulunmamak,

e) Üyelik başvurusu yaptığı tarih itibarıyla herhangi bir siyasi partinin yönetim ve denetim organlarında görevli veya yetkili bulunmamak,

f) En az lisans düzeyinde yükseköğrenim yapmış olmak, gerekir.

(3) İkinci fıkrada belirtilen nitelikleri taşıyanlardan Kurul üyesi olmak isteyenler bu taleplerini yazılı olarak Kuruma iletirler. İnsan hakları alanında çalışmalar yapan; sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, akademisyenler, avukatlar, görsel veya yazılı basın mensupları ve alan uzmanları da Kurul üyesi olabilecek nitelikteki kimseleri yazılı olarak teklif edebilirler. Kurum, üye olma niteliklerine sahip olanları ilgisine göre Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarıncı seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine bildirir.

(4) a) İki üye insan hakları alanında temayüz etmiş kişiler arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilir.

b) Yedi üye insan hakları alanında temayüz etmiş kişiler arasından Bakanlar Kurulu tarafından seçilir.

c) Bir üye üniversitelerin hukuk ve siyasal bilgiler fakültelerinde insan hakları alanında temayüz etmiş öğretim üyeleri arasından Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilir.

d) Bir üye en az 10 yıl avukatlık yapmış ve insan hakları alanında temayüz etmiş avukatlar arasından baro başkanları tarafından seçilir. Kurum tarafından adayların bildirildiği tarihten itibaren on gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı tarafından belirlenen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılır. Her bir baro başkanının bir oy kullanabileceği bu seçimde, en fazla oy alan aday üye seçilmiş sayılır.

(5) Başkan ve İkinci Başkan, Kurul üyeleri tarafından seçilir.

(6) Kurul üyesi seçimlerinde, insan hakları alanında çalışmalar yapan; sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, akademisyenler, avukatlar, görsel veya yazılı basın mensupları ve uzmanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterilir.

(7) Başkan ve üyelerin görev süresi dört yıldır. Süresi bitenler en fazla bir dönem daha yeniden seçilebilir.

(8) Başkan ve üyelerin görev sürelerinin sona ereceği tarihten en geç iki ay önce durum, Kurum tarafından uygun iletişim araçlarıyla kamuoyuna duyurulur. Duyuruyu takip eden bir ay içinde ikinci fıkrada belirtilen şartları taşıyanların başvuruları, Kurum tarafından Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarıncı seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine iletir. Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, Yükseköğretim Kurulu ve baro başkanları tarafından üye olarak seçilenler, yerlerine seçtikleri kişilerin üyeliklerinin sona ermesini takiben göreve başlar.

(9) Başkan ve üyelerin görev süreleri dolmadan görevlerinin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda, sona erme tarihinden itibaren en fazla bir hafta içinde durum, Kurum tarafından kamuoyuna duyurulur ve duyuruyu takip eden on beş gün içinde ikinci fıkrada belirtilen şartları taşıyanların başvuruları, Kurum tarafından Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarınca seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine iletilir. Bu şekilde seçilenler, yerlerine seçildikleri kişilerin kalan süresini tamamlar ve bunlardan iki yıl veya daha az süreyle görev yapanların bu görevleri seçilme dönemi olarak değerlendirilmez.

(10) Kamu görevlisi iken Kurul Başkanlığına ve İkinci Başkanlığa seçilenlerin önceki kurumları ve görevleriyle ilişkileri sona erer. Bunlar, memuriyete giriş şartlarını kaybetmemeleri kaydıyla, hâkimler ve savcılar dâhil, görev sürelerinin sona ermesi veya görevden ayrılma isteğinde bulunmaları ve otuz gün içinde önceki kurumlarına başvurmaları durumunda, atamaya yetkili makam tarafından başvuru tarihinden itibaren en geç bir ay içinde mükteseplerine uygun kadrolara atanır. Görevin sona erdiği tarihten atama yapılmıncaya kadar, almakta oldukları aylık ücret ile sosyal hak ve yardımların Kurum tarafından ödenmesine devam olunur. Bunların Kurumda geçirdiği süreler, özlük ve diğer hakları açısından önceki kurum veya kuruluşlarında geçirilmiş sayılır.

Üyelik teminatı

MADDE 6- (1) Kurul Başkanı, İkinci Başkan ve üyelerin süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez. Ancak, seçilmeleri için gerekli şartları taşımadıkları ya da kaybettikleri Kurulca tespit edilen Başkan ve üyelerin görevlerine Bakanlar Kurulunca son verilir. Kurul tutanak ve kararlarını süresi içinde imzalamayan veya karşı oy gerekçesini süresi içinde yazılı olarak bildirmeyen Başkan ve üyelerin üyeliklerine de aynı usul çerçevesinde son verilir.

(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâlleri dışında, münhasıran insan haklarının korunması ve geliştirilmesine ilişkin görevleriyle ilgili olarak suç işlediği ileri sürülen Başkan, İkinci Başkan ve üyeler yakalanamaz, üstleri ve konutları aranamaz, sorguya çekilemez. Ancak, durum Başbakanlığa derhal bildirilir. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket eden kolluk kuvvetleri amir ve memurları hakkında yetkili Cumhuriyet başsavcılığı tarafından genel hükümlere göre doğrudan doğruya soruşturma ve kovuşturma yapılır.

(3) Kurul tarafından kabul edilebilir mazereti olmaksızın bir takvim yılı içinde toplam üç Kurul toplantısına katılmayan; ağır hastalık veya sakatlık nedeniyle iş göremeyecekleri sağlık kurulu raporuyla tespit edilen; görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşen; geçici iş göremezlik hâli üç aydan fazla süren veya üç aydan fazla hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilip de cezasının infazına fiilen başlanan üyelerin üyelikleri düşer.

Kurulun görev ve yetkileri

MADDE 7- (1) Kurul, bu Kanun ve diğer mevzuatta belirtilen görevler yanında aşağıdaki görevleri yapar ve yetkileri kullanır:

- a) Kanunla verilen görevler kapsamında Kurumun faaliyet alanını ve görev önceliklerini belirlemek.
- b) Kurumla ve Kurumun görev alanıyla ilgili düzenlemeler yapılmasına yönelik kararlar almak.
- c) Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerinin uygulanmasını izlemek. Bu sözleşmeler tarafından kurulan inceleme, izleme ve denetleme mekanizmalarına Devletin sunmakla yükümlü olduğu raporların hazırlanması sürecinde, ilgili sivil toplum kuruluşlarından da yararlanmak suretiyle görüş bildirmek; bu raporların sunulacağı uluslararası toplantılara, temsilci göndererek katılmak.
- ç) Kurumun diğer ülkelerin ulusal ya da uluslararası düzeyde faaliyet gösteren benzeri işleve sahip kurumlarıyla ikili ve çok taraflı ilişkiler kurmasına karar vermek. Birleşmiş Milletler ve bölgesel insan hakları kuruluşlarıyla işbirliği yapmak ve ortak faaliyetlerde bulunulmasına karar vermek.

d) Gerek gördüğünde Kurumun kendi alanında çalışan uluslararası kuruluşlara üye olmasına veya bu kuruluşlarda Türkiye'nin temsil edilmesine karar vermek.

e) İnsan hakları alanındaki sorunlar, gelişmeler ile kamu kurum ve kuruluşlarının bu alandaki performanslarını değerlendiren yıllık raporlar hazırlamak, bunları yayımlamak ve ilgili kişi ve kuruluşlara dağıtmak. Düzenli yıllık raporlar dışında, gerek görüldüğünde insan hakları alanına ilişkin özel raporlar yayımlamak.

f) Gerekğinde üç üyeden müteşkil heyetler ile özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerlere ziyaretler gerçekleştirmek.

g) Kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte, insan haklarının geliştirilmesini teşvik eden ve hak ihlallerinin giderilmesini hedefleyen kampanya ve programlar yürütmek.

ğ) Kurum tarafından insan hakları alanında yapılan inceleme ve araştırmaları, hazırlanan raporları ve benzeri çalışmaları karara bağlamak.

h) Kurumun stratejik planı ve performans programları ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçe teklifini görüşmek ve karara bağlamak.

ı) Kurumun performansını ve mali durumunu gösteren raporları onaylamak.

i) Taşınmaz alımı, satımı ve kiralanması konularındaki önerileri görüşüp karara bağlamak.

Kurulun çalışma esasları

MADDE 8- (1) Kurul, en az ayda bir defa olmak üzere gerekli hallerde toplanır. Toplantıları Başkan yönetir. Başkanın dışında en az beş üyenin birlikte talep etmesi hâlinde Kurul, Başkan tarafından 5 gün içinde toplanmak üzere derhal olağanüstü toplantıya çağırılır.

(2) Toplantı gündemi Başkan, yokluğunda İkinci Başkan tarafından hazırlanarak, toplantıdan en az üç gün önce Kurul üyelerine bildirilir. Gündeme yeni madde eklenebilmesi için toplantıda üyelerden birinin öneride bulunması ve önerilen maddenin Kurul tarafından kabul edilmesi gerekir.

(3) Kurul, en az yedi üyenin hazır bulunması ile toplanır ve en az altı üyenin aynı yöndeki oyuyla karar alır. Kararlarda çekimser oy kullanılamaz.

(4) Kurul kararları tutanakla tespit edilir ve karar tutanağı toplantı esnasında veya en geç toplantıyı izleyen beş iş günü içinde toplantıya katılan tüm üyeler tarafından imzalanır. Kurul kararları, alındığı toplantı tarihinden itibaren en geç on beş iş günü içinde gerekçeleri ve varsa karşı oy gerekçeleri ile birlikte tekemmül ettirilir. Gerekğinde, Kurul tarafından bu süre uzatılabilir.

(5) Başkan ve üyeler kendileri, eşleri, evlatlıkları ve üçüncü derece dâhil üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci derece dâhil ikinci dereceye kadar kayın hısımlarıyla ilgili veya kişisel menfaat ilişkisi içinde oldukları konularda müzakere ve oylamaya katılamaz. Bu durum karar metninde ayrıca belirtilir.

(6) Aksi kararlaştırılmadıkça Kurulun toplantılarındaki müzakereler gizlidir.

(7) İhtiyaç duyulması hâlinde görüşlerinden yararlanılmak üzere ilgili kişiler Kurul toplantısına davet edilebilir. Ancak, Kurul kararları toplantıya dışardan katılanların yanında alınamaz.

(8) Kurul kararları, tekemmül etmesinden itibaren en geç beş iş günü içinde ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara gönderilir.

(9) Kurul, gerekli gördüğü durumlarda kararlarını, kişisel verilerin gizliliği ilkesine bağlı olarak uygun vasıtalarla kamuoyuna duyurabilir.

(10) Başkanın, izin, hastalık, görevde bulunmadığı diğer hâller ile hangi nedenle olursa olsun görevinin sona ermesi durumunda İkinci Başkan, Başkana vekâlet eder.

(11) Kurul üyeleri ile Kurum personelinin uyacakları meslekî ve etik ilkeler ile Kurulun çalışma usûl ve esaslarına ilişkin diğer hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Teşkilat

MADDE 9- (1) Kurumun teşkilatı Kurul ve Başkanlıktan oluşur. Başkanlık; Başkan Yardımcısı, hizmet birimleri ve çalışma gruplarından oluşur. Başkanlık, Kurul kararlarını uygulamakla ve diğer konularda Başkana ve Kurula yardımcı olmakla görevlidir.

(2) Kurum görevlerinin gerektirdiği asli ve sürekli hizmetler Başkan, İkinci Başkan, Başkan Yardımcısı ile İnsan Hakları uzmanları ve uzman yardımcıları tarafından yürütülür.

Başkan

MADDE 10- (1) Başkan, Kurumun en üst amiri olup, Kurum hizmetlerini, mevzuata, Kurumun amaç ve politikalarına, stratejik planına, performans programına ve hizmet kalite standartlarına uygun olarak düzenler, yürütür ve hizmet birimleri arasında koordinasyonu sağlar. Başkan, Kurumun genel yönetim ve temsilinden sorumludur. Bu sorumluluk, Kurum çalışmalarının düzenlenmesi, yürütülmesi, denetlenmesi, değerlendirilmesi ve gerektiğinde kamuoyuna duyurulması görev ve yetkilerini kapsar.

(2) Başkanın görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Kurul toplantılarının gündemini, gün ve saatini belirlemek ve toplantıları yönetmek.
- b) Kurul kararlarının tebliğini ve Kurulca gerekli görülenlerin kamuoyuna duyurulmasını sağlamak ve uygulanmalarını izlemek.
- c) Kurum personelini atamak.
- ç) Hizmet birimlerinden gelen önerilere son şeklini vererek Kurula sunmak.
- d) Kurumun stratejik planını, performans programını hazırlamak, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak.
- e) Belirlenen stratejilere, yıllık amaç ve hedeflere uygun olarak Kurumun yıllık bütçesi ile mali tablolarını hazırlamak.
- f) Kamu kurum ve kuruluşları için, insan haklarına aykırı uygulamaların giderilmesine yönelik rehberler hazırlamak ve bunların uygulamaya geçirilip geçirilmediğini izlemek.
- g) Kurul ile Kurumun ve hizmet birimlerinin uyumlu, verimli, disiplinli ve düzenli bir biçimde çalışması amacıyla koordinasyonu sağlamak, bunlar arasında çıkabilecek görev ve yetki sorunlarını çözmek.

ğ) Yıllık faaliyet raporlarını hazırlamak, yıllık amaç ve hedeflere, performans ölçütlerine göre faaliyetlerin değerlendirmesini yapmak ve bunları Kurula sunmak.

h) Kurumun diğer kuruluşlarla ilişkilerini yürütmek ve Kurumu temsil etmek.

ı) Kurum Başkanı adına imzaya yetkili personelin görev ve yetki alanını belirlemek,

i) Kurumun yönetim ve işleyişine ilişkin diğer görevleri yerine getirmek.

(3) Başkan, Kuruma ilişkin görevlerinde yardımcı olmak üzere bir Başkan Yardımcısı atayabilir. Başkan Yardımcısı olarak atanacaklarda;

a) Hukuk, siyasal, iktisat, işletme ve uluslararası ilişkiler alanında en az dört yıllık lisans eğitimi veren ve bunların dışında yönetmelikle belirlenen fakültelerden veya bunlara denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olma,

b) Devlet memuriyetinde en az on yıllık mesleki tecrübeye sahip olma,

c) 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesinin (A) fıkrasının (1), (4), (5), (6) ve (7) numaralı bentlerinde belirtilen nitelikleri taşıma,

şartları aranır. Başkan Yardımcısının görev süresi dört yıldır. Görevleri sona erenler yeniden görevlendirilebilir. Başkanın görev süresinin herhangi bir nedenle sona ermesi hâlinde Başkan Yardımcısının görevi de sona erer. Başkan Yardımcılığına atananlar, hâkimler ve savcılar dâhil, görevlerinin sona ermesi durumunda, eski kurum veya kuruluşlarına başvurmaları hâlinde atamaya yetkili makamlar tarafından en geç bir ay içerisinde mükteseplerine uygun bir kadroya atanır;

başvurdıkları tarihten atandıkları tarihe kadar Kurumdaki mali, sosyal ve özlük haklarından yararlanmaya ve aylıklarını almaya devam eder. Bunların Kurumda geçirdiği süreler özlük ve diğer hakları açısından önceki kurum veya kuruluşlarında geçirilmiş sayılır.

(4) Başkan; sınırlarını yazılı olarak açıkça belirlemek şartıyla, Kurula ilişkin olmayan görev ve yetkilerinden bir bölümünü Başkan Yardımcısına devredebilir. Yetki devri, uygun araçlarla ilgililere duyurulur.

Hizmet birimleri

MADDE 11- (1) Kurumun hizmet birimleri ile görev ve yetkileri şunlardır:

a) İhlal İddialarını İnceleme Birimi;

1) Her türlü insan hakları ihlali iddialarını başvuru üzerine veya resen incelemek, araştırmak, değerlendirmek; bunların sonuçlarını ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara bildirmek ve takip etmek, sorumlu bulunanlar hakkında yasal işlemlerin başlatılması için girişimde bulunmak.

b) İşkence ve Kötü Muameleyle Mücadele Birimi;

1) İşkencenin ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaların önlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak.

2) Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek, bu ziyaretlere ilişkin raporları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Kurulca gerekli görülmesi durumunda kamuoyuna açıklamak; ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurulları, il ve ilçe insan hakları kurulları ile diğer kişi, kurum ve kuruluşların bu gibi yerlere gerçekleştirdikleri ziyaretlere ilişkin raporları incelemek ve değerlendirmek. Kamu kurum ve kuruluşları ile görevliler, bu tür ziyaretler sebebiyle gerekli yardım ve kolaylığı göstermek zorundadır.

c) Hukuk Birimi;

1) İnsan hakları ile ilgili mevzuat taslakları, mevzuat, uygulamalar ve diğer hukuki konular hakkında ilgili kişi, kurum ve kuruluşlara veya kamuoyuna talep üzerine veya resen görüş bildirmek ve tavsiyelerde bulunmak.

2) 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri ve Özel Bütçeli İdarelerde Hukuk Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre hukuk birimlerine verilen görevleri yapmak.

3) Yerli ve yabancı kurum ve kuruluşlarla görev alanıyla ilgili konularda işbirliği yapmak.

4) İnsan hakları ihlali tespiti yapan yargı kararlarının idare tarafından gereği gibi uygulanmasını takip etmek.

ç) Eğitim Birimi;

1) İnsan hakları bilincinin yaygınlaştırılması için çalışmak; bu amaçla ilgili kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, görüş bildirmek ve tavsiyelerde bulunmak.

2) Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında bulunan insan hakları ile ilgili bölümlerin hazırlanmasına; Yükseköğretim Kurulunun koordinesinde üniversitelerin insan hakları bölümlerinin kurulmasına ve müfredatının belirlenmesine katkıda bulunmak.

3) Kamu kurum ve kuruluşlarının meslek öncesi ve meslek içi insan hakları eğitimlerine yönelik olarak çalışmalarda bulunmak.

4) İstekleri hâlinde kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlara yönelik insan hakları konulu eğitim programları düzenlemek.

d) Dış İlişkiler ve Proje Birimi;

1) Kurumun dış ilişkilerine yönelik faaliyetlerini düzenlemek ve yürütmek.

2) İnsan haklarıyla ilgili proje hazırlamak ve yürütmek.

e) Medya ve Halkla İlişkiler Birimi;

1) Medya ile olan ilişkileri düzenlemek ve medyayı takip etmek.

2) Halkla ilişkiler politikasını düzenlemek ve yürütmek.

3) Bu Kanunla ve diğer mevzuatla Kuruma verilen görevlerin ifasına yönelik çalışmaların sonuçlarını ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Başkanın gerekli görmesi durumunda kamuoyuna açıklamak.

f) Bilgi ve Dokümantasyon Birimi;

1) İnsan hakları konularında veri tabanı ve dokümantasyon merkezi oluşturmak.

2) Bilgi teknolojileri alanında çalışmalarda bulunmak.

g) Strateji Geliştirme Birimi;

1) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kanunun 15 inci maddesi ve diğer mevzuatla strateji geliştirme ve mali hizmetler birimlerine verilen görevleri yapmak.

ğ) İnsan Kaynakları ve Destek Birimi;

1) Kurumun personel politikasını belirlemek, personelin eğitimi konularında çalışmalar yapmak ve özlük işlemlerini yürütmek.

2) Kurumun idari, mali ve sosyal hizmetlerini yürütmek.

3) Sivil savunma ve seferberlik hizmetlerini yürütmek.

(2) Birinci fıkrada belirtilen birimler Başkan tarafından belirlenen İnsan Hakları uzmanlarının eşgüdümünde faaliyet gösterir. Hukuk Biriminin eşgüdümünü yürütecek İnsan Hakları uzmanının avukatlık stajını tamamlamış olması gerekir.

(3) Başkanın onayı ile Kurum personelinin çalışma grupları oluşturulabilir. Gruplar, Başkan tarafından görevlendirilecek personelin eşgüdümünde faaliyet gösterir.

(4) Kurum, görev alanına giren konularla ilgili olarak çalışmalarda bulunmak üzere kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve konu ile ilgili uzmanların katılımı ile geçici ve sürekli kurullar oluşturabilir.

(5) Büroların kurulmasına veya kaldırılmasına, Kurumun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu yetkilidir. Büroların görev ve yetkilerine ve diğer hususlara ilişkin usûl ve esaslar Kurul tarafından belirlenir.

Başvurular

MADDE 12- (1) İnsan hakları ihlalinin zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir. Bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir surette engel olunamaz.

(2) Başvurulara ilişkin usûl ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

İnceleme, araştırma ve ziyaretler

MADDE 13- (1) Bu Kanun ve diğer mevzuatla Kuruma verilen inceleme, araştırma, ziyaret ve rapor hazırlama görevleri ile diğer görevler, İnsan Hakları uzman ve uzman yardımcıları ile diğer görevliler tarafından yapılır. Bunlar, Başkanın yetkilendirmesi hâlinde, tüm kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden ilgili bilgi ve belgeleri istemeye, incelemeye ve bunların örneklerini almaya, ilgililerden yazılı ve sözlü bilgi almaya, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerleri ziyaret etmeye, buralarda inceleme yapmaya ve gerekli tutanakları düzenlemeye yetkilidir. Kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, Kurumun taleplerini gecikmeksizin yerine getirmek zorundadırlar.

(2) Kurumun görev ve yetki alanına giren konularda yerinde inceleme ve araştırma yapmak üzere, Başkanın belirleyeceği Kurum personelinin başkanlığında, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin ve kişilerin katılımıyla heyet oluşturulabilir. Heyette görev alacak kamu kurum ve kuruluşları temsilcileri kendi kurum ve kuruluşlarınca, diğer kişiler ise Başkan tarafından belirlenir. Heyetler tarafından yapılan inceleme ve araştırma sonuçları Kurum tarafından bir rapor hâline getirilir. Heyetlerin giderleri Kurum bütçesinden karşılanır.

Düzenli istişareler

MADDE 14- (1) Kurum, insan hakları sorunlarını tartışmak ve insan hakları konularında bilgi ve görüş alışverişinde bulunmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, yükseköğretim kurumları, basın-yayın kuruluşları, araştırmacılar ve ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşlarla en az üç ayda bir düzenli istişareler gerçekleştirir.

(2) Kurum, 4 üncü maddede sayılan görev ve yetkilere ilişkin olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunu yılda en az bir defa bilgilendirir.

Personel ve özlük haklarına ilişkin hükümler

MADDE 15- (1) Kurum personeli, 657 sayılı Kanuna tabidir. Başkan tarafından birimlerin eşgüdümü için görevlendirilecek İnsan Hakları Uzmanlarına kadroları için öngörülen ücret göstergesi yüzde on artırımlı olarak ödenir.

(2) Başkan, İkinci Başkan ve Başkan Yardımcısının sosyal güvenlik hak ve yükümlülükleri, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun geçici 4 üncü maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla, 5510 sayılı Kanun hükümlerine göre tespit olunur. Ancak, sigorta primine veya emeklilik keseneğine esas alınacak aylık ücret ile emekli aylığının hesabında, Başkan ve İkinci Başkan için Başbakanlık genel müdürleri, Başkan Yardımcısı için genel müdür yardımcıları için tespit edilen ek gösterge ve makam tazminatı ile temsil veya görev tazminatı ve diğer ödeme unsurları dikkate alınır. Bu görevlerde geçirilen süreler makam tazminatı veya yüksek hâkimlik tazminatı ödenmesini gerektiren görevlerde geçmiş sayılır.

(3) Başkana, Başbakanlık genel müdürlerine mali haklar kapsamında fiilen yapılmakta olan her türlü ödemeler toplamı tutarında aylık ücret ödenir. İkinci Başkana ise Başkan için belirlenen ücretin yüzde doksan beşi tutarında aynı usul ve esaslara göre ödeme yapılır. Başbakanlık genel müdürlerine ödenenlerden, vergi ve diğer yasal kesintilere tabi olmayanlar bu maddeye göre yapılacak ödemelerde de vergi ve diğer yasal kesintilere tabi olmaz. 657 sayılı Kanun ve diğer ilgili mevzuat uyarınca Başbakanlık genel müdürlerinin yararlanmış olduğu sosyal hak ve yardımlardan, Başkan ve İkinci Başkan da aynı usul ve esaslar çerçevesinde yararlanırlar. Kurul üyelerine, 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla, fiilen görev yaptıkları her gün için, uhdesinde kamu görevi bulunanlara (6.000), uhdesinde kamu görevi bulunmayanlara (7.000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Bu ödemeden damga vergisi hariç herhangi bir kesinti yapılmaz. Bir ayda fiilen görev yapılan gün sayısının üçü aşması hâlinde, aşan günler için huzur hakkı ödenmez.

(4) Kurumda, özel bilgi ve ihtisası gerektiren işlerde, Kurumun faaliyet alanına ilişkin konularda en az on yıl mesleki tecrübesi bulunanlar ile doktor unvan ve derecesini alanlar arasından, 657 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (B) fıkrasına göre sözleşmeli personel çalıştırılabilir. Bu personele ödenecek ücretlerin net tutarı, birinci dereceli İnsan Hakları Uzmanına ödenen net tutarı aşamaz. Bu fıkra uyarınca çalıştırılacakların sayısı, Kurumda fiilen çalışan İnsan Hakları uzmanı ve uzman yardımcısı sayısının yüzde onunu geçemez.

(5) Başkan ve üyeler 5237 sayılı Kanun açısından kamu görevlileri gibi yargılanır. 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca Başkan ve üyeler için soruşturma izinleri Başbakan tarafından verilir. Soruşturma izni verilmesi veya verilmemesine ilişkin kararlara karşı yapılan itirazlar, Danıştay tarafından karara bağlanır.

İnsan hakları uzmanları ve uzman yardımcıları

MADDE 16- (1) Kurumda, İnsan Hakları Uzman Yardımcılığına atanabilmek için, 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesinde sayılan şartlara ek olarak en az dört yıllık lisans eğitimi veren yurt içi veya denkliği Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilen yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olma şartı aranır.

(2) İnsan Hakları uzman yardımcılarının mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri, yarışma sınavı, tez hazırlama ve yeterlik sınavları ile uzmanlığa atanmaları ile diğer hususlar hakkında 657 sayılı Kanunun ek 41 inci maddesi hükümleri uygulanır.

(3) Hukuk Biriminde görevlendirilecek İnsan Hakları uzman yardımcıları ile İnsan Hakları uzmanlarının avukatlık stajını tamamlamış olmaları zorunludur.

Kamu kurum ve kuruluşlarındaki personelin görevlendirilmesi

MADDE 17- (1) Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde, sosyal güvenlik kurumlarında, mahallî idarelerde, mahallî idarelerin bağlı kuruluşlarında, mahallî idare birliklerinde, döner sermayeli kuruluşlarda, kanunlarla kurulan fonlarda, kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşlarda, sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait kuruluşlarda, iktisadî devlet teşekkülleri ve kamu iktisadî kuruluşları ile bunlara bağlı ortaklıklar ve müesseselerde çalışanlar kurumlarının, hâkimler ve savcılar ise kendilerinin muvafakati ile aylık, ödenek, her türlü zam ve tazminatlar ile diğer mali ve sosyal hak ve yardımları kurumlarınca ödenmek kaydıyla geçici olarak Kurumda görevlendirilebilir. Kurumun bu konudaki talepleri, ilgili kurum ve kuruluşlarca öncelikle sonuçlandırılır.

Yasaklar ve yükümlülükler

MADDE 18- (1) Başkan ve üyeler 19/4/1990 tarihli ve 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanununa tabidir. Başkan ve üyeler göreve başladıkları ve görevlerinin sona erdiği tarihten itibaren bir ay içinde mal beyanında bulunurlar.

(2) Başkan ve üyeler ile Kurum personeli görevlerini yerine getirmeleri sırasında edindikleri kamuya, ilgililere ve üçüncü kişilere ait gizlilik taşıyan bilgileri, kişisel verileri, Kurumla ilgili gizlilik taşıyan bilgileri, ticari sırları ve bunlara ait belgeleri bu konuda kanunen yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamaz, kendilerinin veya üçüncü kişilerin yararına kullanamaz. Bu yükümlülük görevden ayrılmalardan sonra da devam eder.

Yöneticilerin sorumlulukları, yetki devri ve düzenleme yetkisi

MADDE 19- (1) Kurumun her kademedeki yöneticileri, görevlerini mevzuata, stratejik plan ve programlara, performans ölçütlerine ve hizmet kalite standartlarına uygun olarak yürütmekten üst kademelere karşı sorumludur.

(2) Kurum, görev, yetki ve sorumluluk alanına giren ve önceden kanunla düzenlenmiş konularda idari düzenlemeler yapabilir.

Kadrolar ve hizmet satın alma

MADDE 20- (1) Kurum kadrolarının tespiti, ihdası, kullanımı ve iptali ile kadrolara ilişkin diğer hususlar 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usûlü Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine göre düzenlenir.

(2) Kurum, geçici veya belli bir ihtisas gerektiren nitelikteki işler için hizmet satın alabilir.

Kurumun gelirleri

MADDE 21- (1) Kurumun gelirleri şunlardır:

- a) Genel bütçeden tahsis edilecek ödenekler,
- b) Kuruma yapılacak her türlü bağış, yardım ve vasiyetler.
- c) Kurum gelirlerinin değerlendirilmesinden elde edilen gelirler,
- ç) Diğer gelirler.

Değiştirilen ve yürürlükten kaldırılan mevzuat, kadro iptal ve ihdası

MADDE 22- (1) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun;

a) 36 ncı maddesinin “Ortak Hükümler” bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendine “Aile ve Sosyal Politikalar Uzman Yardımcıları,” ibaresinden sonra gelmek üzere “İnsan Hakları Uzman Yardımcıları,” ve “Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlığına,” ibaresinden sonra gelmek üzere “İnsan Hakları Uzmanlığına,”

b) 152 nci maddesinin “II- Tazminatlar” kısmının “(A) Özel Hizmet Tazminatı” bölümünün (ğ) bendine “İhracatı Geliştirme Uzmanları,” ibaresinden sonra gelmek üzere “İnsan Hakları Uzmanları,”

c) (I) sayılı Ek Gösterge Cetvelinin “I- Genel İdare Hizmetleri Sınıfı” bölümünün (g) bendine “Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanları,” ibaresinden sonra gelmek üzere “İnsan Hakları Uzmanları,” ibareleri eklenmiştir.

(2) 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 10 uncu maddesinin birinci fıkrasına “sosyal güvenlik kurumları,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Türkiye İnsan Hakları Kurumu,” ibaresi eklenmiştir.

(3) 5018 sayılı Kanuna ekli (II) sayılı cetvelin “(B) Özel Bütçeli Diğer İdareler” bölümüne “(45) Türkiye İnsan Hakları Kurumu” ibaresi eklenmiştir.

(4) 10/10/1984 tarihli ve 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 7 nci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi, 17/A maddesi, ek 4 üncü, ek 5 inci ve ek 6 ncı maddeleri ile anılan Kanunun eki cetvelin ana hizmet birimlerinin düzenlendiği (13) numaralı bölümü yürürlükten kaldırılmıştır.

(5) Ekli (1) sayılı listede yer alan kadro iptal edilerek, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki cetvellerden çıkarılmış, ekli (2) sayılı listede yer alan kadrolar ihdas edilerek, 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvele İnsan Hakları Kurumu bölümü olarak eklenmiştir.

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Kurum Başkanlığı ve İkinci Başkanlığına ilk defa seçileceklerin ilk görev süresi altı yıl olarak uygulanır. Ad çekme yoluyla yapılacak kura sonuçlarına göre, Kurumun ilk üyelerinden dördünün ilk görev süresi altı yıl, üçünün ilk görev süresi dört yıl, ikisinin ilk görev süresi de iki yıl olarak uygulanır.

(2) a) Kurul üyeliklerine ilk defa Cumhurbaşkanı tarafından seçilecek adaylar Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine, Bakanlar Kurulu tarafından seçilecek adaylar Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilecek adaylar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanları tarafından seçilecek adaylar Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç otuz gün içinde başvurur veya 5 inci maddenin üçüncü fıkrasında belirtilenler tarafından teklif edilir. Kurul üyeliklerine ilk seçimler en geç 23/9/2012 tarihine kadar gerçekleştirilir.

b) Başvuru tarihinin sona erdiği günden itibaren on gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı tarafından belirlenen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılır. Her bir baro başkanının oy kullanabileceği bu seçimde, en fazla oy alan aday üye seçilmiş sayılır.

(3) Başbakanlık teşkilatına ait taşınır, araç, gereç, malzeme, demirbaş ve taşıtlardan, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla İnsan Hakları Başkanlığı tarafından kullanılanlar, Başbakanlık ile Kurum arasında düzenlenecek protokole göre Kuruma devredilir.

(4) Başbakanlığa ait her türlü hak ve yükümlülüklerden; İnsan Hakları Başkanlığını ilgilendirenler, hiçbir işleme gerek kalmaksızın Kuruma devredilmiş, taşınmazlar ise Kuruma tahsis edilmiş sayılır.

(5) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, geçici olarak görevlendirilenler de dâhil olmak üzere, İnsan Hakları Başkanlığında görev yapan personelden Kurumda geçici olarak görevlendirilmek isteyenler, talepleri üzerine 17 nci maddeye göre Kurumda geçici olarak görevlendirilebilir.

(6) Kurumun teşkilatı bu Kanuna göre yeniden düzenleninceye kadar, Kurum tarafından yürütülecek hizmetlerin İnsan Hakları Başkanlığında görevli personel eliyle yürütülmesine devam edilir.

(7) Kurum büroları kuruluncaya kadar, İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları, Kurum bürosu olarak görev yapar.

(8) Kurumun 2012 mali yılı harcamaları, 21/12/2011 tarihli ve 6260 sayılı 2012 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununun ilgili hükmüne göre yeni bir düzenleme yapılmıyaya kadar, Başbakanlığın 2012 yılı bütçesinde yer alan İnsan Hakları Başkanlığına ait ödeneklerden karşılanır.

(9) Bu maddede öngörülen bütün geçiş, devir, temlik ve intikal işlemleriyle düzenlenecek protokoller, her türlü vergi, resim, harç, ücret ve fonlardan müstesnadır.

(10) Bir defaya mahsus olmak üzere, insan hakları ile ilgili yargılama, inceleme, araştırma, denetleme, uygulama veya danışma konularında en az üç yıl çalışmış olmak kaydıyla, 16 ncı maddenin birinci fıkrasına göre belirlenecek yükseköğretim kurumlarını bitirerek mesleğe özel yarışma sınavı ile giren ve belirli süreli meslek içi eğitimden sonra özel bir yeterlik sınavı sonunda atanmış olanlar, hâkimler, savcılar ile bu meslekten sayılanlar ile en az yüksek lisans düzeyinde eğitim görmüş üniversite öğretim elemanlarından,

a) Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından en az (C) düzeyinde puanı olan veya buna denk kabul edilen ve uluslararası geçerliliği bulunan bir belgeye sahip olanlar,

b) İnsan Hakları Uzman Yardımcılığına atanabilme niteliklerini haiz ve kırk beş yaşını doldurmamış olanlar,

bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde açılacak yeterlik sınavında başarılı olmaları hâlinde, başarı sıralaması dikkate alınarak İnsan Hakları Uzmanı olarak atanırlar. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının kadrosunda olmakla birlikte en az beş yıldır İnsan Hakları Başkanlığında geçici olarak görevlendirilen personelden bu fıkra da belirtilen nitelikleri haiz olanlar ile Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığında en az altı ay süreyle görev yapmış olan Başbakanlık Uzmanları, İnsan Hakları Uzmanı kadrolarına; anılan Başkanlıkta en az altı ay süreyle görev yapmış olan Başbakanlık Uzman Yardımcıları ise İnsan Hakları Uzman Yardımcısı kadrolarına, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde talepleri hâlinde kurumlarının muvafakatiyle atanabilir. Başbakanlık Uzman ve Uzman Yardımcılarının, Başbakanlık Uzmanlığı ve Uzman Yardımcılığına geçirdiği süreler, İnsan Hakları Uzmanlığı ve Uzman Yardımcılığına geçirilmiş sayılır ve bunlardan 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici 12 nci maddesi hükmünden yararlananların bu hakları söz konusu kadrolarda bulundukları sürece devam eder. Bu fıkra hükümlerine göre İnsan Hakları Uzmanlığına atanacak olanların sayısı, toplam İnsan Hakları Uzmanı ve İnsan Hakları Uzman Yardımcısı kadro sayısının yüzde yirmisini geçemez. Sınava ilişkin esaslar Kurum tarafından hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.

Yürürlük

MADDE 23- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 24- (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

HÜKÜMETİN TEKLİF ETTİĞİ METNE EKLİ LİSTELER

(1) SAYILI LİSTE

KURUMU : BAŞBAKANLIK

TEŞKİLATI : MERKEZ

İPTAL EDİLEN KADRONUN

<u>SINIFI</u>	<u>UNVANI</u>	<u>KADRO DERECESİ</u>	<u>TOPLAM KADRO ADEDİ</u>
GİH	İnsan Hakları Başkanı	1	1
TOPLAM			1

(2) SAYILI LİSTE

KURUMU : TÜRKİYE İNSAN HAKLARI KURUMU

TEŞKİLATI : MERKEZ

İHDAS EDİLEN KADROLARIN

<u>SINIFI</u>	<u>UNVANI</u>	<u>KADRO DERECESİ</u>	<u>SERBEST KADRO ADEDİ</u>	<u>TOPLAM KADRO ADEDİ</u>
GİH	Başkan Yardımcısı	1	1	1
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	1	5	5
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	2	5	5
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	3	5	5
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	4	5	5
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	5	5	5
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	7	5	5
GİH	İnsan Hakları Uzman Yardımcısı	9	15	15
GİH	Malî Hizmetler Uzmanı	4	1	1
GİH	Sosyal Hizmetler Uzmanı	5	1	1
GİH	Psikolog	3	1	1
GİH	Mütercim Tercüman	5	1	1
GİH	Kütüphaneci	7	1	1
GİH	Memur	8	2	2
GİH	Memur	9	2	2
GİH	Bilgisayar İşletmeni	7	2	2
GİH	Sekreter	7	1	1
GİH	Sekreter	8	1	1
GİH	Santral Memuru	9	1	1
TOPLAM			60	60

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ
METNE EKLİ LİSTELER

(1) SAYILI LİSTE

KURUMU : BAŞBAKANLIK
TEŞKİLATI : MERKEZ

İPTAL EDİLEN KADRONUN

<u>SINIFI</u>	<u>UNVANI</u>	<u>DERECESİ</u>	<u>ADEDİ</u>
GİH	İnsan Hakları Başkanı	1	1
TOPLAM			1

(2) SAYILI LİSTE

KURUMU : TÜRKİYE İNSAN HAKLARI KURUMU
TEŞKİLATI : MERKEZ

İHDAS EDİLEN KADROLARIN

<u>SINIFI</u>	<u>UNVANI</u>	<u>KADRO DERECESİ</u>	SERBEST KADRO <u>ADEDİ</u>	TOPLAM KADRO <u>ADEDİ</u>
GİH	Başkan Yardımcısı	1	1	1
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	1	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	2	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	3	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	4	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	5	6	6
GİH	İnsan Hakları Uzmanı	7	5	5
GİH	İnsan Hakları Uzman Yardımcısı	9	25	25
GİH	Malî Hizmetler Uzmanı	4	1	1
SH	Sosyal Çalışmacı	5	1	1
SH	Psikolog	3	1	1
GİH	Mütercim Tercüman	5	1	1
TH	Kütüphaneci	7	1	1
GİH	Memur	8	2	2
GİH	Memur	9	2	2
GİH	Bilgisayar İşletmeni	7	2	2
GİH	Sekreter	7	1	1
GİH	Sekreter	8	1	1
GİH	Santral Memuru	9	1	1
TOPLAM			75	75